

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Filozofická fakulta
Ústav archivnictví a pomocných věd historických

Diplomová práce

**ORLIČTÍ SCHWARZENBERKOVÉ A JEJICH ÚŘEDNICTVO
MEZI LÉTY 1848 A 1948**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Josef Hrdlička, PhD.

Autor práce: Bc. Alena Hrnčířová

Studijní obor: Archivnictví navazující

Ročník: 2.

2013

ANOTACE

HRNČÍŘOVÁ, Alena, Orličtí Schwarzenberkové a jejich úřednictvo mezi léty 1848 a 1948, diplomová práce, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Ústav archivnictví a pomocných věd historických, 2013, 84 stran + 28 stran příloh.

Schwarzenbergové, rod pocházející z Dolních Frank, se v českých zemích trvale usadil roku 1660, kdy Jan Adolf ze Schwarzenbergu koupil panství Třeboň. Rod se na počátku osmnáctého století rozdělil na dvě linie. Představitelé mladší orlické větve vynikali jako zkušení hospodáři, lesníci nebo vojevůdci. Všechna schwarzenberská panství byla spravována podle jednotného schématu a jednotlivá oddělení byla centralisticky orientovaná. Podstatnou část správního systému tvořili úředníci, kteří představovali uzavřenou společnost.

Předkládaná diplomová práce se opírá o studium archivních pramenů, doplněné odbornou literaturou. Vlastní text se skládá ze tří celků. Úvodní část podává výčet a charakteristiku použitých archivních fondů a krátké pojednání o použité literatuře. Druhá část se člení do jednotlivých kapitol a podkapitol. První kapitola pojednává o historii rodu a vývoji pozemkového majetku. Třetí a čtvrtá kapitola jsou nejobsáhlejší. První z nich přibližuje komplikovaný správní systém, druhá představuje patrimoniální úřednictvo včetně jeho osobního a profesního života. Pátá kapitola je věnována Josefu Bohdaneckému, lesmistru ředitelství lesů na Orlíku. Do širokého podvědomí se dostal studií o ochraně lesních porostů, známou pod názvem orlická nebo milimetrová probírka. Závěrečná část obsahuje celkové zhodnocení postavení, které úřednictvo zaujímal ve službách schwarzenberského rodu.

ANNOTATION

HRNČÍŘOVÁ, Alena, Orlik's Schwarzenberg nad their officers between years 1848 a 1948, diploma work, Faculty of Philosophy, University of South Bohemia, Institute of Archival Science nad Auxiliary Sciences of History, 2013, 84 pages + 28 pages supplements.

Schwarzenbergs, a noble family coming from Lower Franconia, settled down from 1660 in the end in Czech countries. Jan Adolf Schwarzenberg bought manor Třeboň at that time. At the beginning of eighteenth century split the family to two anchestries. The representatives of the younger Orlíks stem were great at forestry. They were also excellent experienced landlords nad army-leaders. All Schwarcenbergs' lordships were kept according to unified regulations nad separate departments were managed by centralized control. Cardinal part of the administrative agency form the clerkdom. They formed a closed community.

Submitted dissertation insists on the researches in the archive files completed with specialized publications. The text is composed of three units. Opening part gives us the specification nad characteristics of the used archival resorces nad a short used literature exposition. The second part is divided to the several chapters. The first chapter discuss the family history nad land effects expansion. The third nad the fourth chapters are the most comprehensive. The first of them describes the complicated administrative agency, the second one introduces patrimonial clerkdom including their personal nad professional lives. The fifth chapter is dedicated to Josef Bohdanecký, the principal forester of the forest management in Orlik. He came to be known by his forest crop protection project, so called Orlíks or milimetre thinning. The final part contains the general estimation of the clerkdom place in the Schwarzenbergs service.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala zcela samostatně za použití uvedených pramenů a literatury

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponenta práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textů mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Tábor, 30. dubna 2013

.....

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu práce doc. PhDr. Josefu Hrdličkovi, PhD., za cenné rady a připomínky, které mi ochotně poskytoval v průběhu celé práce. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Zdeňku Bezecnému, PhD. za ochotu a pomoc při hledání dalších materiálů vztahujících se k této práci, knížeti Karlu Schwarzenbergovi za radu, na jakého významného úředníka se zaměřit. Dr. Raimundu Paleczkovi jsem vděčna za poskytnuté materiály a informace o schwarzenberských úřednících. Rovněž bych chtěla poděkovat řediteli Státního oblastního archivu v Třeboni PhDr. Václavu Ramešovi za laskavé zpřístupnění nezpracovaného osobního fondu Josefa Bohdaneckého, lesmistra na Orlíku. Také obsluze badatelný ve Státním oblastním archivu v Třeboni a Státním okresním archivu v Písku děkuji za vstřícnost při předkládání archivního materiálu.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Orličtí Schwarzenbergové.....	15
2.1. Historie rodu.....	15
2.2. Vývoj rodového majetku.....	21
3. Správní struktura na Schwarzenberských panstvích.....	27
3.1. Před rozdělením rodu	27
3.2. Po rozdělení rodu	28
3.2.1. Ústřední správa.....	28
3.2.2. Lokální správa	32
4. Schwarzenberští zaměstnanci.....	39
4.1. V knížecích službách.....	39
4.1.1. Vstup do služeb.....	40
4.1.2. Práva a povinnosti.....	42
4.1.3. Sociální původ úředníků	45
4.1.4. Vzdělání schwarzenberských zaměstnanců.....	46
4.1.5. Konference úředníků.....	50
4.1.6. Představitelé ústřední a lokální správy schwarzenberské sekundogenitury.....	51
4.2. Evidence zaměstnanců	58
4.3. Platové podmínky a přílepení	60
4.4. Sociální institut.....	62
4.4.1. Příspěvky	66
4.5. Členství ve spolcích	68

4.6. Nošení uniformy.....	70
4.7. Lesnická rodina Bohdaneckých.....	71
4.7.1. Významní představitelé rodu	71
4.7.2. Životopis Josefa Bohdaneckého	77
5. Závěr.....	82
6. Seznam zkratek	85
7. Seznam pramenů a literatury	87
8. Seznam příloh.....	92
9. Přílohy.....	94

1. Úvod

Nástup Schwarzenbergů, starobylého rodu pocházejícího z Dolních Frank, je v českých zemích spojen s Janem Adolfem I. ze Schwarzenbergu (1615-1683). Jím počínaje se začaly odvíjet další osudy rodu včetně jeho pozdějšího rozdělení na dvě linie.

Přesto, že rodu a jeho úředníkům bylo v minulých letech věnováno několik článků a studií v časopisech a sbornících,¹ nevzniklo dosud ucelené dílo, které by se této problematice obsáhleji věnovalo. Cílem této práce proto bude představit schwarzenberské úřednictvo jako sociální vrstvu. Zároveň se budu snažit na vybraných archivních pramenech a s pomocí odborné literatury zprostředkovat pohled do jejich profesního i soukromého života včetně seznámení se správní strukturou, která tvořila jeho důležitou součást.

Převážná část archivních fondů, které jsem v této práci použila, se nachází ve Státním oblastním archivu v Třeboni. Pouze fond Lesnické a revírnické školy v Písku je uložený v tamním Státním okresním archivu Písek. Materiály zde obsažené jsou děleny klasickým způsobem na listiny, knihy a spisy ve fasciklech a kartonech. Ke každému fondu je vyhotoven archivní inventář v tištěné podobě.

Rodinný archiv Schwarzenbergů (sekundogenitura)² mi poskytl údaje o příslušnících rodu, zřízení svěřenectví a vývoji pozemkového majetku v Čechách. Jsou zde akta jednotlivých členů rodu počínaje Karlem I. Filipem (1771-1820). Materiál je významný pro politické dějiny devatenáctého století. Jeho součástí tvoří sbírka tištěných a rukopisných map, převážně vojenského charakteru, dále grafické listy s portréty členů rodu, loveckými výjevy, ikonografiemi hradů Orlíka a Zvíkova. Ve fondu **Schwarzenberská ústřední**

---

¹ Jana Macháčová, Úředníci v 19. století jako sociální skupina středních vrstev, Slezský sborník 99, 2001, s. 182–190; Jana Vošahlíková, Z moci úřední. Úřady a úředníci za vlády Františka Josefa I., Český časopis historický 92, 1994, s. 460-476; Raimund Paleczek, Mezi tradicí a modernizací. Schwarzenberské úřednictvo 18. a 19. století, in: Zdeněk Bezecný – Martin Gaži – Martin C. Putna (edd.), Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii, České Budějovice 2008, s. 37-46; Antonín Markus, Rod knížat ze Schwarzenberku. Schwarzenberská ročenka 1935; Petr Mašek, Modrá krev, Praha 2003, s. 253; Zdeněk Bezecný, Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století, České Budějovice 2005; Jirí Zálaha, Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku, České Budějovice b.d.; Josef Hanesch, Karel I. Filip kníže Schwarzenberg polní maršál, České Budějovice 2003.

² Státní oblastní archiv Třeboň, Rodinný archiv (dále jen RA) Schwarzenbergů (sekundogenitura), inv.č. 1, sign. XIII A-1.

kancelář Orlík nad Vltavou³ jsou obsažena osobní data zaměstnanců, tabely služného, penzijní fond, které lze použít ke studiu hospodářských, sociálních a kulturních poměrů i politického pozadí první pozemkové reformy. Fond **Velkostatek Orlík nad Vltavou**⁴ je plný středověkých listin a písemností vrchnostenských úřadů. Zachovaly se také souvislé řady účtů a správních knih z počátku 16. století i osobní spisy zaměstnanců. Z informací zde obsažených lze rekonstruovat vývoj orlicko-zvíkovského panství, pozemkové držby nebo systém účetnictví používaný na panství. Osobní data zaměstnanců poslouží například ke studiu sociálního původu úředníka, jeho působení v knížecích službách či k pochopení pracovních podmínek. Vývoj lesního hospodaření všech velkostatků schwarzenberské sekundogenitury, záležitosti týkající se lesních zaměstnanců jako byla různá nařízení, cirkuláře, zápisy z porad, zařazení do hodnostních a platových tříd, mzdové boje lesních dělníků za první republiky je obsaženo ve fondu **Ředitelství lesů Orlík nad Vltavou**.⁵

Fond **Schwarzenberská účetní revize Orlík nad Vltavou**⁶ je významný pro studium hospodářské tematiky, neboť revize kromě revidování účtů sledovala také efektivnost hospodaření. Vyhotovovala bilanční výkazy majetku, nařízení, rezoluce majitele, reskripty a z nich pořizené výtahy a oběžníky pro zaměstnance. Přehledné srovnávací údaje jsou využitelné pro delší časová období. Jeho součástí jsou různá nařízení, rezoluce majitele panství, reskripty a z nich pořizené výtahy a oběžníky pro zaměstnance. Součástí správní struktury tvořil také archiv. V důsledku likvidace schwarzenberského majetku v roce 1950 byl archiv 1. ledna 1951 začleněn do sítě oblastních zemědělských archivů pod vedením Ústředního zemědělsko-lesnického archivu v Praze. O rok později byl přejmenován na **zemědělsko-lesnický archiv**.⁷ Tento fond obsahuje spisovou agendu vzniklou při správě archivní knihovny, muzea a zámecké kaple, fotografie uměleckých památek, pečtidla a razítka schwarzenberských úřadů a sbírku pečeti. Platové tabulky⁸ mohou badatelům posloužit k tomu, aby pochopil, jakým způsobem se finanční ohodnocení knížecích zaměstnanců

---

³ Státní oblastní archiv Třeboň (dále jen SOA), Schwarzenberská ústřední kancelář Orlík nad Vltavou, sign. I-B-1, kn.č. 31, sign. I-B-4-9, kn.č. 34-39, sign. 07P2, kt.č. 111.

⁴ SOA Třeboň, Velkostatek Orlík nad Vltavou (dále jen VS), sign. 14-A-1-6, kt.č. 962, sign. 3G-1, kt.č. 860, inv.č. 661, kn.č. 523.

⁵ SOA Třeboň, Ředitelství lesů Orlík nad Vltavou, sign. I-A-1, kn.č. 1, sign. II-B- 3a-1-6, sign. II-B-3a-3, kt.č. 4.

⁶ SOA Třeboň, Schwarzenberská účetní revize Orlík nad Vltavou, inv.č.3, kn.č. 3, inv.č. 17, kn.č. 7.

⁷ SOA Třeboň, Zemědělsko-lesnický archiv v Třeboni, sign.3000, kt.č. 43, sign. 3001, kt.č. 43.

⁸ TAMTÉŽ, inv.č. 187, sign. 3001, kt.č. 43.

promítalo do jejich života. Prostřednictvím personálií archivářů je možné nahlédnout i do jejich soukromí.⁹

Výše jmenované fondy samozřejmě neobsahují jen materiály vztahující se na zaměstnance obecně, avšak předmětem mého zájmu se staly prameny, z nichž je možné rekonstruovat jejich profesní a osobní život.

Pro přiblížení života vrchnostenského úředníka jsem si vybrala **Josefa Bohdaneckého**, lesmistra ředitelství lesů na Orlíku. Do povědomí veřejnosti se dostal studií o pěstování smrkového porostu, která vyvolala velký zájem v tehdejších odborných kruzích. Jeho osobní fond se nachází ve Státním oblastním archivu v Třeboni. Je bohužel dosud nezpracovaný a nepřístupný, proto ho lze studovat jen na základě povolení ředitele archivu.

Fond vznikl z pozůstalosti Josefa Bohdaneckého a obsahuje písemnosti z let 1757-1920. Jedná se o osobní doklady zahrnující fotografie rodinných příslušníků, dopisy od příbuzných a přátel, gratulace k svátku od syna Karla a blahopřání od kolegů a známých u příležitosti udělení vyznamenání Františka Josefa I. v podobě rytířského kříže, který Josef Bohdanecký získal za poctivou službu a odbornou práci v oboru lesnickém. Součástí tvoří i osobní zápisníky obsahující zápisky různého charakteru. Většinou se jedná o lesní záležitosti jako byl stav lesního porostu v jednotlivých revírech, stav lesní zvěře, počet a pohyb koní v revírech a osobní poznámky – bilance rodinného rozpočtu. Jsou psány převážně německy, kurentem, občas se vyskytuje čeština. Dále fond obsahuje rukopisné i tištěné odborné lesnické práce o pěstování smrkového porostu, průvodce pro exkurze České lesnické jednoty, odborné přednášky, osobní odbornou knihovnu a soubor map týkající se lesů orlického panství.

Samotný archivní fond **Vyšší lesnické a revírnické školy v Písku**¹⁰ není příliš obsáhlý, neboť spisovna utrpěla značné ztráty neodpovědným skartačním zásahem. Dochovalo se pouze šest účetních knih, malé množství stavebních plánů, z agendy polesí jedna kniha hospodářských porad, osm spisových pomůcek z let 1936-1951 a úplné ročníky spisů z let 1943-1952. Ve fondu se nachází i výroční zprávy, protokoly o zkoušce dospělosti (maturitě), pamětní kniha z roku 1891, různé vzory vysvědčení. Knihy nebyly ukládány podle určitého systému a spisy se řadily v chronologickém sledu. K orientaci sloužily abecední

---

⁹ SOA Třeboň, Zemědělsko-lesnický archiv v Třeboni, sign. 3202, kt. č. 46, Dopis Václava Hadače centrálnímu řediteli s prosbou o přímluvu u knížete Pána, aby ráčil svolit ke sňatku.

¹⁰ Ladislav Cihla, Státní okresní archiv Písek (dále jen SOkA), Vyšší lesnická a revírnická škola v Písku (1884-1953), č. inventáře 162, 1974.

indexy. Z dochovaných materiálů je možné získat údaje o formování a vývoji školy od počátku do roku 1952.

Literaturu vztahující se k tomuto tématu je možné rozdělit na dvě skupiny. První se týká šlechty obecně včetně zaměření na orlickou rodovou větev a druhá je zaměřená na úřednictvo. Její soupis je uveden v kapitole č. 7.

Souhrnné práce o šlechtě jako celku mají spíše heraldický nebo genealogický charakter. Šlechtickým rodům se věnovali Petr Mašek,¹¹ Jan Halada¹² a Jan Županič.¹³ Zmíněné knihy jsou abecedně řazeny a obsahují základní informace, které je možné využít pro studium rodinných vazeb. Čtenáře stručně seznamují s historií rodu a jeho nejvýznamnějšími představiteli, povídání je doplněno obrázky erbů. Dále je třeba zmínit studie zabývající se přímo Schwarzenberky. Jedná se o práci Raimunda Paleczka, *Die Modernisierung des Großgrundbesitzes des Fürsten Johann Adolph II. zu Schwarzenberg. Beispiel einer deutsch-tschechischen Symbiose in Südböhmen im Neoabsolutismus 1848-1860*, která je výsledkem soukromého studia schwarzenberských fondů uložených v českokrumlovské pobočce Státního oblastního archivu Třeboň a v Národním archivu v Praze mezi léty 1998-2006. Píše o reformách státní krajské správy v letech 1849-1855 a reakcích schwarzenberských velkostatků, které s ní byly vzájemně provázané. Na příkladu panství Český Krumlov přibližuje správní systém. Na konci se nachází soubor dokumentů obsahující statistický přehled majetku ve druhé polovině 19. století, soupisy stupňů úřednických hodností, biografické skici šesti lesnických a hospodářských úředníků, přepis dokumentů týkajících se založení, regulace a reformy penzijního fondu. Svou studií o schwarzenberském úřednictvu v 18. a 19. století přispěl autor také do kolektivní monografie o rodu Schwarzenberků.¹⁴ Na orlickou rodovou větev se zaměřil Zdeněk Bezcený.¹⁵ Jeho kniha *Příliš*

---

¹¹ Petr Mašek, *Modrá krev*, Praha 2003, s. 253.

¹² Jan Halada, *Lexikon české šlechty: Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti*, 1. díl. Praha 1992, s. 140-142.

¹³ Jan Županič, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001, s. 244.

¹⁴ Raimund Paleczek, *Mezi tradicí a modernizací. Schwarzenberské úřednictvo 18. a 19. století*, in: Zdeněk Bezcený – Martin Gaži – Martin C. Putna (edd.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 37-46.

¹⁵ Zdeněk Bezcený, *Příliš uzavřená společnost: Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*. České Budějovice 2005; TÝŽ, *Šlechtici v občanské době*, in: Jana Macháčová - Jiří Matějček (edd.), *Studie k sociálním dějinám 19. století 7*, Opava 1997, s. 123- 129.

uzavřená společnost: Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století líčí život „uzavřené společnosti“, kterou šlechta pro své okolí představovala. Spíše než jednotlivými představiteli se zabývá obrazem společnosti ve druhé polovině 19. století a na počátku století dvacátého, zvyky, zábavou a bydlením šlechty. Literární historik Martin C. Putna¹⁶ je autorem výboru z celoživotního díla Karla VI. ze Schwarzenbergu, který vyšel pod názvem *Karel VI. Schwarzenberg: Torzo díla*. Při studiu vycházel Martin C. Putna z publikovaného autorova díla a rukopisů uložených ve schwarzenberském archivu v Murau ve Štýrsku. Kniha obsahuje texty s politickou a náboženskou tematikou vztahující se k dějinám českého státu a českého státního práva a rodovým dějinám. Je opatřena úvodní studií, která se snaží popsat místo Karla VI. v rodových dějinách a české kultuře.

Dále se tímto tématem zabývali archiváři působící v třeboňském archivu Jiří Zálaha, Antonín Markus a Josef Hanesch. Jiří Zálaha,¹⁷ historik, archivář a vedoucí Státního oblastního archivu v Třeboni, vstoupil do služeb dva roky před vyvlastněním majetku (16. října 1945). Považoval se proto za loajálně svázaného se schwarzenberským rodem. Přispíval svými studii o české vlasti, jižních Čechách, členech rodu, správě a hospodářství na panstvích primogenitury a sekundogenitury do mnoha odborných časopisů, například do *Sborníku archivních prací*, *Archivum Trebonense* atd. Jeho práce *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku* popisuje život jednotlivých rodinných příslušníků primogenitury a sekundogenitury. Změny v majetkové držbě orlických Schwarzenbergů po 2. světové válce shrnul ve studii *Likvidace majetku orlické větve Schwarzenbergů po 2. světové válce*. Josef Hanesch¹⁸ napsal knihu *Karel I. Filip kníže Schwarzenberg polní maršál*. Jedná se o životopis Karla I. Filipa, zakladatele sekundogenitury, který působil jako velitel rakouského pomocného

---

¹⁶ Martin C. Putna, *Karel VI. Schwarzenberg: Torzo díla*. Praha 2007.

¹⁷ Jiří Zálaha, *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku*, České Budějovice b.d.; TÝŽ, *Správa panství Český Krumlov a její orgány v 19. století*, *Archivum Trebonense* 1991, s. 71 - 100; TÝŽ, *Likvidace majetku orlické větve Schwarzenbergů po 2. světové válce*, *Jihočeský sborník historický* 62, 1993, s. 196-204.

¹⁸ Josef Hanesch, *Karel I. Filip kníže Schwarzenberg polní maršál*, České Budějovice 2003; TÝŽ, *SOA Třeboň, Rodinný archiv Schwarzebergů (sekundogenitura) 1539-1948 (1969)*, č. inventáře II/T 51/1-3, 1988; TÝŽ, *SOA Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlík nad Vltavou (1652) 1717-1948*, č. inventáře II/T 46, 1961; TÝŽ, *SOA Třeboň, Velkostatek Orlík nad Vltavou (1184) 1198-1948 (1957)*, č. inventáře II/T 57; Josef Hanesch- Marie Juránková, *SOA Třeboň, Ředitelství lesů Orlík nad Vltavou (1791) 1833-1948 (1954)*, č. inventáře T II/52, 1963.

sboru v Rusku po boku císaře Napoleona i jako vrchní velitel koaliční protinapoleonské armády. Josef Hanesch je také autorem archivních pomůcek týkajících se orlické větve rodu, které jsou uloženy ve Státním oblastním archivu v Třeboni. Informace z nich získané mohou posloužit k lepšímu pochopení dané problematiky a snadnější orientaci po schwarzenberských archivních fondech. Antonín Markus, historik, archivář a český rodopisec, je autorem početných studií, které se zaměřují na archivnictví, vědecký rodopis a ochranu památek. Sepsal genealogii Schwarzenbergů, která byla vydána ve Schwarzenberské ročence pro rok 1935 pod názvem *Rod knížat ze Schwarzenberku*.¹⁹ Nejprve hovoří o představitelích primogenitury, po nichž následuje sekundogenitura. Text je doplněn obrazovou dokumentací nejvýznamnějších členů rodu a rozrodem v podobě schématu. Cenným zdrojem informací o schwarzenberských zaměstnancích jsou příspěvky v časopise *Obnovená tradice*, který vydává Historický spolek Schwarzenberg. Navázal na tradici ve vydávání podnikového časopisu z let 1934-1938. Je tvořen příspěvky historiků, archivářů, lesních hospodářů a potomků bývalých schwarzenberských zaměstnanců.

Historie lesnického školství v Písku je podrobně shrnuta ve dvou knihách vydaných u příležitosti padesátiletého a stého výročí trvání Vyšší odborné školy lesnické a Střední lesnické školy Bedřicha Schwarzenberga. První z nich se jmenuje *Sto let lesnického školství v Písku*. Byla vydaná v roce 1985 a mapuje, jak už je z názvu patrné, sto let trvání lesnické školy. Zaměřuje se na proměnu školy od jejího vzniku po osmdesátá léta 20. století, výuku žáků, učitelský sbor, vznik zájmových organizací studentů (například hudební spolek) a povinné nošení stejnokrojů. Druhá kniha nese název *Památník českých lesnických škol v Písku*. Vznikla v roce 1934 jako vzpomínka na padesátileté působení školy. Popisuje potřebu zřídit takový ústav, který by zajistil odborné lesnické vzdělání pro budoucí zaměstnance velkostatku. Její obsah se téměř shoduje s obsahem první knihy, avšak navíc je doplněn statistickými přehledy o počtu žáků, životopisy mužů, kteří se zasloužili o lesnický ústav, vzpomínkami bývalých absolventů, členů učitelského sboru a kuratoria.

Výše zmíněné studie a archivní prameny se týkají šlechty, její historie a členů a vzdělání vrchnostenských zaměstnanců, konkrétně schwarzenberských. Pokud čtenáře zajímají myšlenkové pochody a způsob života úředníka v 19. a 20. století, může při hledání odpovědí narazit na nedostatek informací, neboť studií je poskrovnu. Chtěla bych proto

---

¹⁹ Antonín Markus, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, Schwarzenberská ročenka 1935.

zmínit studie Pavly Vošahlíkové²⁰ a Jany Macháčové.²¹ Obě shromáždily obecné poznatky o této sociální skupině. Zabývaly se jejich postavením ve společnosti, sociálním původem, budováním kariéry a osobním životem.

Existují i práce regionálního charakteru. Například Marie Macková²² se zaměřila na státní úředníky ve východních Čechách na přelomu 19. a 20. století. V prostoru jižních Čech lze zmínit studie Anny Smolkové a Zdenky Kociánové, které se zabývaly kariérami schwarzenberských úředníků. Anna Smolková²³ při studiu archivních pramenů velkostatku Protivín provedla sondu do života protivínského hejtmana Václava Antonína Josefa Záhorky v letech 1661- 1717. Zdenka Kociánová²⁴ se vydala po stopách milostné avantýry přečínského písaře Jiřího Kroupy. Podnětem ke vzniku studie bylo nalezení nedatovaného dopisu, převzatého spolu s ostatními archiváliemi z pozůstalosti třeboňského archiváře Václava Hadače.

---

²⁰ Jana Vošahlíková, Z moci úřední. Úřady a úředníci za vlády Františka Josefa I., Český časopis historický 92, 1994, s. 460-476; TÁŽ, Vliv úřednictva na životní styl české společnosti ve 2. polovině 19. století, Studie k sociálním dějinám 7, 1997, s. 65-77.

²¹ Jana Macháčová, Úředníci v 19. století jako sociální skupina středních vrstev, Slezský sborník 99, 2001, s. 182-190.

²² Marie Macková, Okresní hejtman aneb o postavení státního úředníka v regionu na přelomu 19. a 20. století, Ústřední moc a regionální samospráva 5, 1994, s. 357-360; TÁŽ, Úřednictvo venkovských okresů v Čechách (1850-1914), Vlastivědný sborník, supplementum 4, 2001, s. 110-123.

²³ Anna Smolková, Jak se žilo Václavu Antonínu Josefu Záhorkovi v letech 1661- 1717, Archivum Trebonense 1996, s. 114-122.

²⁴ Zdenka Kociánová, Po stopách milostné avantýry přečínského písaře, Archivum Trebonense 2001, s. 86-122.

2. Orličtí Schwarzenbergové

2.1. Historie rodu

Schwarzenbergové se původně podle svého rodového statku jmenovali „ze Seinsheimu“. Pocházejí z Dolních Frank, části někdejšího vévodství franckého kolem Würzburgu. Rod byl počítán mezi nejstarší šlechtu Svaté říše římské. První historicky doložený předek rodu je Sigfrid ze Seinsheimu, uvedený jako svědek na listině císaře Fridricha Barbarossy z 19. dubna 1172. Od něj je možné sledovat nepřetržitou posloupnost rodu. Erkinger ze Seinsheimu skoupil mezi léty 1405-1411 po částech hrad a panství Schwarzenberg a začal se psát „ze Seinsheimu na Schwarzenbergu“ a poté, co vynechal rodové jméno ze Seinsheimu, zůstalo rodu trvalé jméno „ze Schwarzenbergu“.²⁵

V rakouských zemích se rod usadil počínaje Janem Adolfem ze Schwarzenbergu roku 1654 a roku 1670 byl povýšen na říšského knížete. Roku 1660 koupil Třeboň a o rok později Hlubokou a v dalších letech svými koupěmi vytvořil podmínky pro trvalé usazení rodu v Čechách.

Jeho syn Ferdinand Vilém Eusebius (1652-1703) rozmnožil statky v Čechách o další koupě. Roku 1685 získal od císaře povolení ke zřízení rodového svěřenectví, které mělo znamenat zachování celistvosti rodového majetku i v dalších pokoleních. Ve své závěti stanovil, že pokud nastane situace, kdy některý z uživatelů svěřenectví bude mít dva syny, mají se vytvořit dva majoráty. Tento případ se stal o sto let později za Jana Nepomuka knížete ze Schwarzenbergu (1742-1789), který s Marií Eleonorou rozenou hraběnkou z Oettingen-Wallerstein, s níž se oženil roku 1768, měl celkem 13 dětí. Z osmi synů se dospělosti dožili jen tři: Arnošt, který se věnoval duchovnímu povolání a byl biskupem v Rábu, Josef a Karel. Původně měla být mladší rodová větev zřízena ze štyrských a vestfálských rodových panství, ale protože jejich prosperita byla velmi závislá na konjunkturu železářského podnikání, ustanovil pravnuk knížete Ferdinanda, panující kníže Jan Nepomuk, aby pro mladší rodovou větev bylo zvoleno za sídlo jiné dobře prosperující panství v Čechách.

---

²⁵ Antonín Markus, Rod knížat ze Schwarzenberku, Schwarzenberská ročenka 1935; Petr Mašek, Modrá krev, Praha 2003, s. 253; Zdeněk Bezečný, Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století, České Budějovice 2005; Jiří Zálaha, Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku, České Budějovice b.d.; Josef Hanesch, Karel I. Filip kníže Schwarzenberg polní maršál, České Budějovice 2003.

Císařským dekretem ze dne 19. července 1790 bylo za sídlo mladší rodové větve stanoveno panství orlicko-zvíkovské s přivtělenými statky Červeným Újezdem, Myslínem, Horosedly a Touškovem.²⁶

Prvním pánem na tomto panství se stal Karel I. Filip kníže ze Schwarzenbergu (1771-1820), mladší syn Jana Nepomuka. Ten ale nebyl v den zřízení svěřenství plnoletý, proto se za něj o panství staral až do 11. dubna 1794, kdy nabytí plnoletosti, jeho starší bratr Josef. Avšak již zmíněné datum 11. dubna 1794 neznamenal ujmoutí se správy statků Karlem Filipem, tu i nadále na základě smlouvy z 11. dubna 1796 vykonával jeho starší bratr Josef za roční důchod 24 tisíc zlatých. Karel I. Filip se správy ujal až 1. července 1800, smlouva o převzetí majetku byla dodatečně vyhotovena 13. prosince 1802. Spojené panství orlicko-zvíkovské s přivtělenými statky mělo k datu vytvoření mladší rodové větve rozlohu 28 505 ha.²⁷

Zakladatelem mladší rodové větve se stal kníže **Karel I. Filip** narozený ve Vídni 15. dubna 1771 jako mladší syn knížete **Jana ze Schwarzenbergu** (1742-1789) a jeho manželky **Marie Eleonory** (1747-1797). Byl to člověk, který hrál významnou roli v dějinách rakouské monarchie. Vojensky se angažoval ve válkách proti Francii a Napoleonovi, což mu vyneslo rychlý postup ve vojenských hodnostech. V šestnácti letech vstoupil do vojska. Jako poručík pěšího pluku se roku 1787 zúčastnil války proti Turkům. Roku 1790 byl povýšen na majora a přidělen k císařské tělesné strážci Leopolda II., kterého doprovázel ke korunovaci do Frankfurtu. Když se objevila hrozba napadení Rakouska francouzskými vojsky, vstoupil opět do armády. Vojenských úspěchů dosáhl v Belgii, kde od císaře Františka přijal rytířský kříž řádu Marie Terezie. Dne 28. ledna 1799 se oženil s ovdovělou kněžnou **Marií Annou Esterházyovou, rozenou hraběnkou z Hohenfeldu** (1767-1848). Karel I. nebyl jen skvělým vojákem, ale také obratným diplomatem. Podařilo se mu udržet ve shodě velmi rozdílné názory ruského cara Alexandra I. a pruského krále Fridricha Viléma III.

Na základě rodinné smlouvy z 13. prosince 1802 převzal orlické panství od svého staršího bratra, knížete Josefa, čímž po sto letech uskutečnil zřízení mladšího majorátu ve smyslu ustanovení závěti knížete Ferdinanda z roku 1703. Sídlem sekundogenitury se stal hrad Orlický. V roce 1805 byl Karel I. Filip jmenován viceprezidentem dvorské válečné rady.

---

²⁶ Josef Hanesch, SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů (sekundogenitura) 1539-1948 (1969), I.díl, č. inventáře II/T 511988, s. 9.

²⁷ TAMTÉŽ, s. 9.

Bojoval proti francouzským vojskům Napoleona Bonaparte, účastnil se bitvy u Slavkova. Roku 1808 působil jako vyslanec při ruském dvoře. Jeho posláním bylo zamezit ruské účasti proti monarchii. Bohužel útok se mu nepodařilo odvrátit, neboť Rusko již mělo s Francií uzavřenou smlouvu, alespoň dosáhl jeho odložení. Jako diplomat byl pověřen zajistit mezi Rakouskem a Francií přátelské vztahy, což se také podařilo. Účastnil se bitvy u Lipska. Roku 1815 se vrátil domů. Byl oslavován jako vítěz nad Napoleonem, získal řadu vyznamenání a byl mu postaven pomník. Od ruského cara dostal brilianty zdobený kord, od města Londýna drahocenný meč a císař František mu rozhojnil rodový znak, věnoval panství Blumenthal v Banátě a jmenoval jej prezidentem dvorské válečné rady. Roku 1817 byl raněn mrtvicí a i přes dočasné zlepšení se již nikdy plně nezotavil. Roku 1819 byl jmenován státním a konferenčním ministrem. Později se jeho zdravotní stav opět zhoršil a začátkem roku 1820 odjel na léčení do Lipska, kde se léčil u věhlasného lékaře dr. Hahnemanna. Zde také 15. října 1820 zemřel. Jeho tělo bylo nejdříve pohřbeno v Třeboni, ale později převezeno na Orlik do nově postavené hrobky. Měl tři syny **Bedřicha, Karla II. a Edmunda**.

Nejstarší **Bedřich** narozený 30. září 1800 je znám pod přezdívkou „poslední lancknecht“. Možná protože vyrůstal za napoleonských válek a jako malého jej přitahovalo válčení, toužil po slávě na bitevním poli, ale otec mu účast v napoleonských válkách zakázal a nutil ho ke studiu. V roce 1816 byl jako kadet přijat do pluku otcových hulánů. Prvního vojenského tažení se účastnil počátkem dvacátých let 19. století, od té doby uniformu prakticky nesvlékl. Nejprve bojoval v Itálii, pak sloužil v Haliči, kde ho omrzela jednotvárný posádkový život. Odevzdal proto svému mladšímu bratrovi Karlovi správu orlických statků. Roku 1830 se s francouzskou armádou účastnil dobytí Alžíru. Poté cestoval po Evropě a Malé Asii. V roce 1837 se zapojil do válek ve Španělsku, ale kvůli vážnému úrazu se vrátil domů, kde zakoupil stateček Mariathal (Mariánky) u Bratislavy. Věnoval se hospodářství, lovu a tiskem vydával své spisy pro přátele. Tento poklidný život přerušil v roce 1846, kdy se vydal do Haliče, kde propukly nepokoje. Na podzim téhož roku odjel do Švýcarska, kde působil jako dobrovolník, bojoval v Tyrolsku, v Itálii a v létě 1849 se účastnil tažení do Uher. Byl vyznamenán vojenským záslužným křížem a řádem železné koruny. Do vojenské služby se už nevrátil, střídavě pobýval v Mariánkách, Praze, Vídni a na Orlíku, postonoval a 6. března 1870 zemřel. Pochován byl v rodinné hrobce na Orlíku. Co se týče jeho politického postoje, byl konzervativní, stál v opozici proti Vídni a rakouské monarchii. Byl toho názoru, že v Čechách smí vládnout pouze český král a ne rakouský císař a že český národ, poražený v bitvě na Bílé hoře, jednou Habsburkům oplátí všechny křivdy.

Nejmladší syn **Edmund** narozený 18. listopadu 1803 vstoupil jako devatenáctiletý do vojska. Vypracoval se až na generálmajora. Účastnil se bojů v Uhrách a v Itálii v bitvě u Solferina. Roku 1853 se stal tajným radou, roku 1862 rytířem Řádu Zlatého rouna. Roku 1867 byl u příležitosti odhalení pomníku jeho otce Karla I. ve Vídni jmenován polním maršálem. Neoženil se a zemřel 17. listopadu 1873 na Orlíku.

Prostřední **Karel II.** narozený 21. ledna 1802 ve Vídni se stal pánem na Orlíku, vstoupil jako jeho bratří do vojska. Bojoval v Itálii, byl raněn u Santa Lucie. O rok později působil jako rakouský guvernér v Miláně a od roku 1851 v Sedmíhradsku. Jako civilní a vojenský guvernér po revoluci nastolil právní řád a rovnost všech před zákonem, nechal opravit staré cesty a postavit nové, ze státních prostředků zřizoval školy a ústavy, pomáhal urovnávat spory mezi církví a obyvateli. Bohužel v této funkci dlouho nepůsobil, těžce onemocněl a 25. června 1858 zemřel. Se jménem Karla II. jsou spojeny přednášky Františka Palackého, které probíhaly v Karlově pražském paláci. Kníže se 26. července 1823 oženil s hraběnkou **Josefinou Wratislawovou z Mitrovic** (1802-1881), která mu věnem přinesla palác ve Voršilské ulici v Praze a velkostatky Čimelice, Vosov a Tochovice. Podařilo se mu orlické panství vyvést z tísnivé finanční situace. Přestože převzal správu na svěřenstvím, neopustil vojenskou kariéru. V roce 1852 získal Řád Zlatého rouna. S manželkou Josefinou měl syna **Karla (III.)** a dcery **Gabrielu a Annu Marii**. Princezna **Gabriela** narozená 28. prosince 1825 zemřela jako mladá 26. listopadu 1843. **Anna Marie** narozená 20. února 1830, která se 14. května 1848 provdala za hraběte Arnošta Waldsteina, ale už 11. února 1849 zemřela. Pokračovatelem rodu se stal Karlův syn **Karel III.**, neboť bratří byli bezdětní.

Karel III. se narodil 8. července 1824 v Praze, vystudoval práva, vstoupil do vojska, ale roku 1856 z armády vystoupil, aby ve správě rodinných statků zastoupil svého zaneprázdněného otce, který se nacházel v Sedmíhradsku. Správu natrvalo převzal po smrti svého otce o dva roky později. Byl předsedou Lesnické jednoty české a zastával různé funkce v hospodářských spolcích. Jako politik stál v jedné linii s hrabětem Leo Thunem a Františkem Ladislavem Riegrem. Byl iniciátorem a obhájcem českého státoprávního hnutí, požadujícího korunovaci císaře na českého krále a spolu s tím zachování kontinuity země a její autonomie. Podporoval zrovnoprávnění češtiny a prosazoval ji jako politik i jako správce svého majetku. Na jeho statcích se stala čeština úředním jazykem a zdomácněla i v jeho rodině. Podporoval činnost Národního muzea a založení Národního divadla.

Dne 5. března 1853 se oženil s **Vilemínou princeznou z Oettingen-Wallersteinu** (1833-1910), paní na Starosedelském Hrádku. Měli dva syny **Karla (IV.)** a **Bedřicha**, a čtyři dcery: princeznu **Annu Marii**, která se roku 1874 provdala za ministerského předsedu

Františka hraběte z Thunu a Hohensteinu, **Gabrielu**, která si roku 1882 vzala za muže hraběte Františka Sylva-Tarouca, princeznu **Idu**, jenž uzavřela sňatek s Janem Lažanským z Bukové, zemským a říšským poslancem a předsedou Národopisné výstavy, **Marii**, jejímž manželem se stal roku 1895 dědičný hrabě Ferdinand z Trauttmansdorff-Weinsbergu.

Mladší syn **Bedřich** se narodil 30. září 1862 na Orlíku. Šel v otcových stopách, jako poslanec říšského sněmu a člen panské sněmovny prosazoval ideu českého státního práva. Vystudoval práva na Karlově univerzitě, ze kterých získal doktorát. Zapsal se rovněž v oblasti organizace zemědělství a lesnictví. Zakládal výzkumné stanice a ústavy, podporoval národní odborné školství a snažil se racionalizovat zemědělskou a lesní výrobu. Dne 2. července 1890 se oženil s **Marií Kristinou říšskou hraběnkou ze Schönbornu** (1872-1918). Dr. Bedřich ze Schwarzenbergu zemřel roku 1936.

Následníkem a dědicem orlického majorátu se stal starší syn **Karel IV.** narozený 1. července 1859 v Čimelicích. Vystudoval práva a působil jako koncipista při místodržitelství v Praze, byl vynikající řečník. Od roku 1891 byl poslancem říšské rady. Podařilo se mu pobouřit českou veřejnost přirovnáním husitů k tlupě lupičů a žhářů a označením husitství za komunismus 15. století. Ztracené sympatie si znovu získal kritikou rakouské zahraniční politiky zaměřenou proti Jihoslovanům. Zemřel předčasně na otravu krve 4. října 1913. Byl literárně činný a vyznamenaný Řádem Zlatého rouna, byl dvakrát ženatý. První manželku **Marii, hraběnkou Kinskou ze Vchynic a Tetova** (1866-1889), si vzal 20. května 1885, porodila mu **syna Karla**, zemřela mladá. Dne 24. listopadu 1891 se oženil s **Idou, hraběnkou z Hoyos-Sprinzensteinu** (1870-1946). Narodili se jim **tři synové a dvě dcery**. Syn **Arnošt** narozený 11. listopadu 1892 se jako nadporučík účastnil první světové války. Po válce studoval na technice a byl úředníkem v Ringhofferových závodech v Praze. Dne 19. února 1916 si vzal hraběnkou Alžbětu Széchényi de Sárvár-Felsövidék. Princ **Josef Adolf** se narodil 18. června 1894 a zemřel devět dní poté. Nejmladší princ **Jan** narozený 31. ledna 1903 získal doktorát z práv na vídeňské univerzitě, jako diplomat se stal legačním tajemníkem při rakouském vyslanectví v Římě. Oženil se 1. září 1931 s Kathleen vikomtesou ze Spoolberchu, narodil se jim 8. dubna 1933 syn Karel Erkinger. Princezna **Marie** narozená 8. června 1896 se 30. června 1921 provdala za Ferdinanda Trauttmansdorff-Weinsberga. Princezna **Eleonora** narozená 15. srpna 1899 se 28. července 1919 provdala za Jana Hartiga, pána na Mimoni.

Po předčasné smrti otce nastoupil do čela orlického majorátu syn **Karel V.** narozený 26. února 1886 v Praze. Působil na českém místodržitelství, byl vychováván jako Čech a tak se také cítil, zavedl proto na svých panstvích české úřadování. Dne 5. února 1910 se oženil

s **Eleonorou, hraběnkou Clam-Gallasovou** (1887-1967). Narodili se jim dva synové, **Karel a František**. Zemřel 6. září 1914 na úplavici ve Vukovaru na srbské frontě.

Mladší syn **František** se během druhé světové války účastnil protinacistického odboje a Pražského povstání. Po válce vedl československou diplomatickou misi ve Vatikánu. Po komunistickém puči v roce 1948 zůstal v zahraničí, byl profesorem politických věd na Chicagské univerzitě. Oženil se s Amalií Lobkowiczovou. Narodil se jim **syn Jan Nepomuk Maria**, který se oženil s Reginou Paull-Hogan, narodil se jim syn Alexander, a **dvě dcery, Ludmila Marie a Isabela Eleonora** provdaná za Louise Harnier Regendorf. Zemřel roku 1992.

Statky zdědil starší syn **Karel VI.**, který se narodil 5. července 1911 v Čimelicích. Je známý jako český historik a genealog. V roce 1938 podepsal spolu s dalšími příslušníky rodu Prohlášení příslušníků české šlechty, adresované prezidentu Edvardu Benešovi, v němž signatáři vyjádřili věrnost československému státu a odhodlání jej bránit. Při záboru Sudet a okupaci Československa nacisty se rozhodně postavil na stranu českého státu. Po osvobození v roce 1945 byl zvolen předsedou revolučního národního výboru v Čimelicích, kde rodina bydlela po nuceném opuštění Orlíku. V roce 1948 byl orlické větvi zkonfiskován veškerý majetek v Čechách a rodina emigrovala do Rakouska. Dne 30. června 1934 se oženil s princeznou **Antoinettou z Fürstenberku** (1905-1988). Narodili se jim **dva synové Karel a Bedřich a dvě dcery Marie Eleonora a Anna Maria**.

Pokračovatelem rodu se stal **Karel VII.** narozený 10. prosince 1937. Byl adoptován strýcem Jindřichem z primogenitury a zdědil většinu majetku v Rakousku. Zastával funkci prezidenta Helsinského výboru a aktivně pomáhal československému hnutí za svobodu v době komunismu. V letech 1990-1992 zastával funkci kancléře prezidenta republiky. Oženil se s **Terezií Hardeggovou** (*1940), s níž má **syna Jana Nepomuka Ondřeje a dceru Annu Karolinu**. Jeho orlický majetek mu byl po roce 1989 restituován. Začal podnikat, založil vlastní firmu s názvem Orlík nad Vltavou s.r.o. V lesnictví a rybníkářství navázal majitel na rodovou tradici, pro správu byla zřízena Lesní správa Orlík nad Vltavou s.r.o. a Rybářství Orlík nad Vltavou s.r.o. V současnosti zastává funkci ministra zahraničních věcí. Správu majetku svěřil svému synovi. V Rakousku vlastní Schwarzenberský palác ve Vídni, zámek Schwarzenberk v Bavorsku a zámek v Murau.

2.2. Vývoj rodového majetku

Sídlem sekundogenitury se na základě císařského dekretu ze dne 19. července 1790 stalo panství orlicko-zvíkovské. Toto svěřenectví bylo v roce 1800 tvořeno zemskodeskovými statky Orlíkem, Zvíkovem, Červeným Újezdem, Myslínem a Horosedly. Přestože se toto panství nemohlo co do velikosti srovnávat s rozsáhlejšími panstvími primogenitury, bylo členy mladší rodové větve rozšiřováno koupěmi²⁸ a sňatky.²⁹ Roku 1804 byl koupen zemskodeskový statek Zalužany za 300 tisíc zlatých od Karla svobodného pána z Helversenu,³⁰ roku 1805 statek Zbenice za 180 tisíc zlatých od Františka svobodného pána ze Schrenků,³¹ roku 1816 statek Bukovany za 724 500 zlatých od Karla hraběte z Rey,³² roku 1819 panství Sedlec u Kutné Hory, roku 1847 maltské velkopřevorské panství Varvažov. V roce 1840 bylo dědictvím získáno panství Tochovice, Osov a vratislavský palác v Praze, roku 1842 získal Karel II. ze Schwarzenberku sňatkem s Josefínou Wratislavovou z Mitrovic statky Čimelice a Rakovice. Roku 1864 byly připojeny dosud alodní statky (koupené Karlem I. Filipem) Zalužany, Zbenice se Zlákovicemi a Bukovany s Řetčí. Po ustálení majetkových poměrů byl roku 1889 proveden soupis³³ lesní a zemědělské půdy, jehož součástí tvořily:

Lesy	12 607 166 ha
Pole	3 713 949 ha
Louky	891 760 ha
pastviny	250 040 ha
zahrady	102 512 ha
rybníky	480 980 ha
stavební pozemky	31 034 ha
neplodné půdy u hospodářství	57 948 ha
Celkem	17 535 748 ha

²⁸ Josef Hanesch, SOA Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlík nad Vltavou, s. 11.

²⁹ TAMTÉŽ, s.12.

³⁰ Helversenové z Helversheimu - německá šlechta, která do českých zemí přišla po třicetileté válce z Lüneburku. Karel Leopold působil jako c.k. rytmistr. Sňatkem s Marií Hildprantovou z Ottenhausenu získal panství Zalužany; Ottův slovník naučný, díl 11, 1897, s. 88.

³¹ Schren(c)kové - starobylá šlechtická rodina z Bavorska; Ottův slovník naučný, díl 23, 1905, s. 49-50.

³² Karel hrabě z Rey - major rakouské armády

³³ SOA Třeboň, VS Orlík nad Vltavou, sign. 5A-1, kt. č. 866.

Další soupis pozemkové držby proběhl v roce 1904, vyhotovila ho technická kancelář na Orlíku³⁴. Podle něj se majetek skládal z těchto částí:

A. Svěřenectví

I.) Svěřenecký velkostatek Orlík s přivtělenými statky:

1) Velkostatek Orlík s lenními dvory Rampachovským a Blahnovským v Touškově	6179,03 ha
2) Velkostatek Zvíkov	3019,43 ha
3) Statek Bukovany-Řeteč	1032,98 ha
4) Statek Zalužany	483,93 ha
5) Statek Zbenice a Zlákovice	720,03 ha
6) Statek Horosedly	183,38 ha
7) Statek Myslín	273,07 ha
8) Statek Červený Újezd	529,63 ha
9) Velkostatek Varvažov (I.část)	643,43 ha
10) Bývalý rustikál	327,85 ha
11) Bývalý rustikál s právem užívání svěřenství	40,10 ha
Celkem	13 432,86 ha

II.) Svěřenecký velkostatek Čimelice s Varvažovem

12) Velkostatek Čimelice s Rakovicemi a Nerestcemi	1269,54 ha
13) Velkostatek Varvažov (II.část)	2829,38 ha
14) Zbytek lenního statku Slavkovic	22,08 ha
15) Bývalé pozemky rustikální	28,92 ha
Celkem	4 149,92 ha
Celkem celé svěřenství	17 582,77 ha

B. Alod

22) Velkostatek Sedlec	345,08 ha
23) Statek Třebonín	206,18 ha
24) Statek Hraběšín	529,89 ha
25) Statek Nová Lhota – Olšany	322,49 ha
26) Statek Souňov	110,51 ha
27) Statek Krchleby	1322,35 ha

---

³⁴ Josef Hanesch, SOA Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlík nad Vltavou, s. 12.

28) Bývalý rustikál	252,63 ha
Celkem	3 089,93 ha
III.) Velkostatek Tochovice	
29) Velkostatek Tochovice	857,06 ha
IV.) Statek Starosedlský Hrádek	
30) Statek Starosedlský Hrádek	331,49 ha
Celkem svěřenství Orlík	13432,86 ha
svěřenství Čimelice s Varvažovem	4149,92 ha
celkem celé svěřenství	17582,78 ha
alod Osov	2647,82 ha
alod Sedlec	3089,93 ha
v užívání Karla Schwarzenberga	23 320,53 ha
v užívání jiných členů sekundogenitury – alod Tochovice	875,06 ha
alod Starosedlský Hrádek	331,49 ha
Celkem v užívání jiných členů sekundogenitury	1 206,55 ha
Celkem v rukou orlických Schwarzenbergů	24527,08 ha

Orličtí Schwarzenberkové byli výbornými průmyslovými podnikateli. Dokázali zpeněžit produkty vzniklé z lesní a zemědělské výroby. Podstatou bylo vytvoření soběstačné hospodářské jednotky, která byla schopná vyrobit pro potřebu svou a svých poddaných vše, k čemu mohla využít surovinové zdroje. Proto se na každém panství nacházely mlýny, pily, pivovary, cihelny atd.

Po roce 1850 bylo nutné přebudovat tento způsob hospodaření. Byla zdokonalena výroba v nově postavených průmyslových závodech. Pivovary byly nahrazeny lihovary. Novodobé průmyslové podnikání se nejvíce uplatnilo ve stavebním a pilařském průmyslu. Vznikly cihelny v Čimelicích, Mirovicích, Osově, vápenka v Čimelicích, parní pila na Žďákově. Vytěžený materiál (žula, syenit, dřevo) se dopravoval na nákladních lodích do skladů v Praze, Litoměřicích, Ústí nad Labem, Kralupech.

Byly tak položeny základy schwarzenberského průmyslu, který se nacházel mimo organizaci velkostatků a podléhal samostatnému řízení ředitelství ve Žďákově, později v Modřanech u Prahy.

Citelný zásah do majetkové držby rodu představovala pozemková reforma.³⁵ Jejím cílem bylo zrušit nepoměr v držbě půdy, která se často nacházela v rukou jediné osoby, velkostatkáře. Před pozemkovou reformou byl majetek schwarzenberské sekundogenitury tvořen zemědělskou půdou o rozloze 7 703 ha, jinou o rozloze 15 609 ha, celkem tedy výměra půdy čítala 23 312 ha. Za trvání pozemkové reformy měla zemědělská půda rozlohu 5 991 ha, jiná půda pouhých 681 ha, celkem tedy 6 672 ha. Ze záboru byla ke 2. dubnu 1937 propuštěna zemědělská půda o velikosti 33 ha, jiná půda o rozloze 1 519 ha, dohromady 1551 ha. Výsledkem bylo zabránění zemědělské půdy o rozloze 1535 ha, jiné půdy 14 614 ha, celkem půda o velikosti 16 149 ha, dále lesní půdy o rozloze 13 979 ha, rybníků 490 ha a pastvin 97 ha.³⁶

Další zásah proběhl v roce 1947, kdy byl vydán zákon č.142/1947 Sb., který znamenal úplné vyvlastnění velkostatků. Před zahájením likvidace majetku byl velkostatek Orlík nad Vltavou tvořen těmito hospodářskými dvory:³⁷ Bisingrov (lihovar), Koloredov (hřebčín), Karlov, Květov (mlýn), Orlík, Rakovice, Zahrádka (rybářství) a revíry Annin dvůr, Jickovice, Karlov, Kostelec, Květov, Šerkov, Sobědraž, Újezd, Vrábsko a Žbonín v celkové rozloze 9 830 ha, náležející pod Lesní ředitelství na Orlíku. Dále do velkostatku patřil palác v Praze, zámky Orlík nad Vltavou, Čimelice a Varvažov, hrad Zvíkov, záměčky Karlov a Tyrolský dům a následující průmyslové podniky:³⁸ parní pila, válcový mlýn a cihelna ve Žďákově, žulové lomy a kamenictví v Orlíku, Kozárovicích, Těhnicích a Korcích, vápenka a cihelna v Rakovicích, cihelna v Mirovicích, cihelna a sklad dříví a uhlí v Sedlci, parní pila a továrna na bedny v Modřanech, sklad dřeva, řeziva a kamene v Praze-Smíchově, parní pila ve Žďáru na Moravě, sklad dřeva a řeziva v Praze-Bubnech, Žižkově, Pankráci, Kralupech, Roudnici, Boušicích a Ústí nad Labem, sklad dřeva a řeziva, pila a hoblárna v Litoměřicích. Dále měl Karel Schwarzenberg patronátní právo nad kostely ve Starém Sedle, Červené, Čimelicích, Kostelci, Kovářově, Květově, Mirovicích, Varvažově a Záhoří. Na počátku roku 1948 započaly vyvlastňovací akce. Samotné vyvlastnění majetku probíhalo na základě soupisu

---

³⁵ Jan Voženilek, *Pozemková reforma v Československé republice*, Praha 1924; Jiří Kořátko, *Pozemková reforma v Československu*, Praha 1949; Václav Průcha a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa v letech 1918-1992, I.díl období 1918-1945*, Brno 2004.

³⁶ SOA Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlík nad Vltavou, inv.č. 1599, sign. C-d-1, kt.č. 554.

³⁷ Jiří Zálaha, *Likvidace majetku orlické větve Schwarzenbergů po 2. světové válce*, Jihočeský sborník historický (dále jen JSH) 62, 1993, s. 196.

³⁸ TAMTÉŽ, s. 196.

majetku rozděleného podle revírů a katastrálních obcí. Tento soupis musel být odevzdán ministerstvu zemědělství. Na základě již zmíněného zákona č. 142/1947 Sb. byly vyvlastnění podrobeny hospodářské dvory Květov a Zahradka, Bisingrov, Karlov, Koloředov, Rakovice. Lesy byly rozděleny do dvou celků, Orlík-západ a Orlík-východ.³⁹ Orlík-západ měl v době před likvidací celkovou rozlohu 4925,63 ha, z toho lesní půdy 4772,52 ha a jiné půdy (deputátní) 153, 11ha. Orlík-východ s celkovou rozlohou 4876,30 ha, z toho lesní půda 4718,56 ha a jiná půda 157,74 ha.

Majitel měl dostat za vyvlastněný majetek peněžní náhradu, bohužel Karel Schwarzenberg žádnou nikdy nedostal. Dřívější rozhodnutí ministerstva zemědělství ze 30. ledna 1948 o ponechání zámku a části parku v Orlíku,⁴⁰ zámku a parku v Čimelicích, hradu a parku Zvíkov o celkové výměře 20ha bylo zrušeno a tyto nemovitosti přešly do zaboru. Karlu Schwarzenbergovi byly ponechány pouze zámečky Tyrolský dům v Květově, jenž byl 28. února 1950 převzat československými státními lesy, a Karlov ve Smetanově Lhotě, převzatý lesním ředitelstvím v Čížové.

Dne 5. ledna 1950 došlo k zabavení veškerého majetku Karla Schwarzenberga na území Československé republiky podle par.13, odst. 1 a 3 zákona č. 23/1948 Sb. To se vztahovalo na zámek v Čimelicích, jenž byl převzat 15. února 1950 do správy okresního národního výboru v Písku.

V květnu téhož roku proběhla jednání s Československými státními lesy o vyčíslení náhrad za živý, mrtvý a polní inventář, za vytěžené dřevo. Náhrady, které činily 7 104 347,20 Kč měli přidělci složit na účet u Živnostenské banky. Karel Schwarzenberg nemohl jakkoli zasahovat do jednání, mohl mít ale svého zástupce, jímž byl dr. Ervín Mayer. Stát byl v těchto jednáních zastupován ministerstvem zemědělství.

Majetek se pro lepší přehlednost dělil na lesní část čítající 11 049,94 ha, část rybníční a polnohospodářská čítající 397,27 ha, dohromady tvořící rozlohu 11 447, 21 ha.⁴¹

Hospodářské budovy (parní pila na Žďákové a ve Zbýšově) spadly do správy státních lesů a statků včetně zařízení a zásob. Na nového vlastníka, v tomto případě na československý stát, přecházejí veškeré náklady a břemena. K datu 19. června 1950 byl vypracován finanční

---

³⁹ Jiří Zálaha, Likvidace, s. 199.

⁴⁰ Zámek Orlík byl na základě rozhodnutí ministerstva zemědělství ze dne 3.října 1949 zabaven a přidělen do správy Národní kulturní komisi v Praze, totéž se stalo i s hradem Zvíkovem, který byl přidělen Československé obci sokolské v Praze; Jiří Zálaha, Likvidace, s. 200.

⁴¹ Jiří Zálaha, Likvidace, s. 201.

přehled⁴² na základě par. 13 odst. 1 a 3 zákona č.23/1948 Sb., kterým byl Karlu Schwarzenbergovi zabaven celý majetek.

Přehled tvořily:

živý inventář	2 965 232,10 Kčs
mrtvý inventář	2 657 057,20 Kčs
zásoby	3 588 132,80 Kčs
náklady nové výroby	3 428 484,60 Kčs
celkem	12 638 906,70 Kčs

Zabrány byly lesy, dvory s hospodářskými budovami, průmyslové podniky,⁴³ a to: roku 1949 kamenolomy, roku 1950 mlýn č. 23 v Květově a vodní dílo pod hradem Zvíkovem, roku 1951 mlýn Žďákov a Staré Sedlo, roku 1953 cihelna v Mirovicích a vápenka v Rakovicích.

Majetek byl vrácen Karlu Schwarzenbergovi až v devadesátých letech 20. století v rámci restitucí. Jednalo se o zámek Orlík nad Vltavou, lesy o celkové výměře 10 tisíc hektarů a rybníky o rozloze 400 hektarů a zemědělské dvory, vše ve značně zdevastovaném stavu.

---

⁴² Jiří Zálaha, Likvidace, s. 201.

⁴³ TAMTÉŽ, s. 201.

3. Správní struktura na Schwarzenberských panstvích

3.1. Před rozdělením rodu

Schwarzenbergové vlastnili velký pozemkový majetek a stejně jako jiné šlechtické rodiny se snažili ho rozšiřovat a zcelovat. Z roztroušených územních celků vznikala panství. Pro jejich správu byl potřebný správní systém, který měl v sobě zahrnovat oblast hospodářskou, finanční a vojenskou.⁴⁴ Tento komplikovaný systém navazoval na dosavadní administrativní praxi. Ta byla založená na výměně informací mezi místními vrchnostenskými úřady a majitelem a na kontrole zajišťující efektivní fungování místních úřadů a zabraňující jejich svévoli. Jednalo se o složitou správní hierarchii. Podobný systém fungoval i na jiných panstvích, například u Valdštejnů, Lichtenštejnů, Chotků.⁴⁵ Všechna schwarzenberská panství byla spravována podle jednotného schématu. Její jednotlivá oddělení byla centralisticky orientovaná, proto byl tento správní systém po roce 1848 schopný odpovídat administrativním požadavkům státu. Reformy a modernizace byly úspěšné díky držení „starých pořádků“ ve vztahu Schwarzenberkové a personál.

Na příkladu panství Hluboká nad Vltavou⁴⁶ bych chtěla popsat správní systém v 17. a 18. století, na který po rozdělení rodu navázala mladší orlická větev.

Na vrcholu systému stála v této době **dvorská kancelář** tvořící osobní poradní orgán doprovázející majitele na cestách. Její osazenstvo a fungování muselo splňovat nároky na mobilitu. Vznikla v roce 1654 ve Vídni z rozhodnutí Jana Adolfa ze Schwarzenbergu. V jejím čele stál úředník, jehož titul se měnil. Nejprve byl označován titulem hraběcí rada, od roku 1672 kancelářský správce, od roku 1706 kancelářský ředitel a od roku 1721 dvorní rada. Jeho připomínky měly vliv na charakter a efektivitu nižších institucí patrimoniální správy, například zavádění podrobnějšího účetnictví nebo dokonalejší evidence poddaných. Úředníci dvorské kanceláře neměli český původ.

---

⁴⁴ Pavel Matlas, Sociální původ, vzdělání, kariérní strategie a motivace patrimoniálních úředníků na schwarzenberském panství Hluboká nad Vltavou v 17. a 18. století, Sborník archivních prací (dále jen SAP) 61, 2011, s. 436.

⁴⁵ Svatava Horáčková, Správa valdštejnských statků na Mnichovohradištsku v druhé polovině 17. století, SAP 33, 1983, s. 390-442; Jiří Tywoniak, Ústřední správa chotkovských statků a její archivy, SAP 23, 1973, s. 3-105; Jindřich Obrlík, Správa a ekonomika břeclavského panství a velkostatku od poloviny 18. století do roku 1848, Jižní Morava 39, 2003, s. 21-42.

⁴⁶ Pavel Matlas, Sociální původ, s. 435-463.

Níže stáli **vrchní hejtmani**, kteří kontrolovali podřízené úřady. Každoročně osobně navštěvovali panství a revidovali účetní výkazy. Zprostředkovávali písemnou korespondenci mezi panskými hejtmany a dvorskou kanceláří, vyhodnocovali měsíční a výroční hospodářské zprávy. Vrchní hejtman vždy byl úředník s dlouhodobými osobními praktickými zkušenostmi s českým prostředím. Musel ovládat oba zemské jazyky (němčinu a češtinu), znát místní správní a právní zvyklosti a zvláštnosti.

Vedle vrchních hejtmanů působili zvláštní **vizitační komisaři** (inspektoři). Nepracovali ve schwarzenberských službách, ale byli to vysocí úředníci cizích vrchností, kteří pracovali za paušální finanční náhradu. Na počátku 18. století se ukázala dvoukolejnost kontrolních orgánů nadbytečná, proto se funkce vrchního hejtmana a vizitačního komisaře (inspektora) sloučila v jedinou. V polovině 18. století byl pro představitele místních vrchnostenských úřadů stanoven titul ředitel s platností pro celou monarchii.

Ještě níže stály lokální vrchnostenské kanceláře. Tvořili je úředníci vybraní majitelem panství. Vlastnoruční koncepty a poznámky na písemnostech ústřední kanceláře dokládají aktivní podíl na obsazování vrchnostenských kanceláří pouze u Jana Adolfa ze Schwarzenbergu. Jeho nástupci se již spoléhali na návrhy a doporučení vrchních hejtmanů a vizitačních inspektorů.

3.2. Po rozdělení rodu

Po rozdělení rodu na dvě větve se funkční náplň orlických úřadů nezměnila, objevuje se pouze dělení nebo spojování funkcí.

Po smrti maršálka Karla I. Filipa (15. října 1820) dohlíželi na vedení pozůstalostního řízení soudem stanovení fideikomisní kurátoři z řad šlechticů. Tato situace trvala do nabytí plnoletosti jeho nejstaršího syna Bedřicha (1800-1870). Správou svěřenství byla pověřena administrace, jejímiž členy byla vdova po maršálkovi kněžna Marie Anna a maršálkův bratr kníže Josef. Ani po nabytí plnoletosti Bedřich vedení svěřenství nepřevzal. To bylo vedeno i nadále strýcem Josefem a od roku 1826 mladším bratrem Karlem (II.), který roku 1834 převzal trvale vedení. Po jeho smrti (1858) se stal administrátorem syn Karel III., ten se ale teprve v roce 1879 zavázal k držení svěřenství.

3.2.1. Ústřední správa

Samozřejmě jako každý šlechtic měl i zakladatel sekundogenitury Karel I. Filip svůj vlastní personál složený z domácí pokladny, kaple, knihovny, domácnosti své a jeho ženy. O domácí

kapli se staral zřízenec a duchovní, který měl na starosti církevní záležitosti. Knihovna se nacházela v rukou knihovníka. V domácnosti působili dva sluhové (läufer), dva myslivečtí příručí v hodnosti adjunkta (büchsenspanner), dvě služebnice. Kuchyni vedl šéfkuchař, kterému pomáhali dva ochutnavači (mundföche), dále jedna osoba, která vyřizovala záležitosti patřící do příslušnosti úředníků (offiziersfoch), jeden sluha, který se staral o nádobí a políroval kotle (Kesselreiber), jedna kuchařka (küchenweib), dva číšníci a cukrář. O pokoje se starali komorná a dvě pokojské. Kněžna měla vlastní domácnost, kterou vedli první a druhá komorná, kuchařka a kuchařská výpomoc. O zdravotní stav členů rodiny pečoval lékař.

Výchova a vzdělání dětí byla svěřena soukromým vychovatelům. Orličtí Schwarzenbergové dávali vždy přednost českým učitelům. Čeština nebyla mezi šlechtou výjimečná, česky se učil už maršálkův syn Karel II. Například vychovatelem Karla IV. Schwarzenberga byl Jan Bohumil Novák, Karla VI. učil páter Stanislav Suda. Podmínkou bylo katolické vyznání učitelů. Soukromá výuka probíhala pod vedením vychovatele až do maturity vždy podle pevně daného rozvrhu. Dopoledne bylo věnováno teorii, odpoledne patřilo zábavě.⁴⁷

V roce 1800 byla ve Vídni zřízena **dvorní kancelář**⁴⁸ (Karl Schwarzenberg'sche Hofkanzlei), která spravovala majetek a vyřizovala osobní záležitosti majitele. V jejím čele stál dvorní sekretář J. A. Jaus převzatý z dvorní kanceláře schwarzenberské primogenitury. Její součástí tvořila **účetárna** s pravomocí účetní revize (Buchhalterei und Revision) a **registratura**. Představeným účetárny byl revident František Mašek z účetárny primogenitury, který zastával obě funkce současně.

Během rozrůstání majetku druhorozenství nastala situace, kdy bylo nutné, aby v čele dvorní kanceláře stál úředník s dobrými hospodářskými znalostmi. V září 1814 byl ustanoven Alois Hirschmann. Registratura dvorní kanceláře byla tvořena dvorním registrátorem a kancelistou.

Po smrti Karla I. Filipa 15. října 1820 se dvorní kancelář ve Vídni změnila v administraci svěřenství, jejímž vedením byl pověřen Alois Hirschmann. Roku 1822 se stěhovala z Vídně do Prahy a ve Vídni byla dočasně ponechána filiální pokladna. V Praze vznikla ústřední kancelář, jejíž součástí tvořily administrace, účetárna, účetní revize, hlavní pokladna a hospodářská inspekce.

---

⁴⁷ Monika Lebedová, Šlechta v éře první republiky, Pardubice 2009 (= diplomová práce FF UPCE).

⁴⁸ Josef Hanesch, SOA Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlík nad Vltavou (1652) 1717-1948, č. inventáře II/T 46, 1961, s.1-13.

Účetní revize⁴⁹ je od roku 1840 uváděna jako samostatné oddělení dvorní kanceláře a prvořadý revizní orgán. Roku 1856 byla přestěhována do zámku Bukovany, nacházejícího se 12 km severovýchodně od Orlíka. V prostorách zámku byl zřízen účetní archiv, do něhož se ukládala všechna vyřízená agenda účetní revize včetně revidovaných účtů jednotlivých velkostatků a průmyslových podniků. Tak to fungovalo do roku 1924, kdy byl zámek Bukovany v důsledku pozemkové reformy prodán Československému červenému kříži. Protože se majetek druhorozenství v závislosti na provádění pozemkové reformy zmenšoval, stala se kancelář účetní revize v dosavadní velikosti přebytečnou. Tato situace byla vyřešena tím, že přednosta účetní revize byl v již zmíněném roce 1924 jmenován ředitelem čimelického velkostatku se sídlem v Rakovicích a současně vykonával činnost revidenta účtů.

Dne 1. ledna 1934, kdy ředitel odešel do výslužby, bylo ředitelství čimelického velkostatku zrušeno. Hospodářské dvory přešly pod správu orlického velkostatku. Obnovila se účetní revize se sídlem na Orlíku, kde přetrvala nucenou správu, která byla na majetek orlických Schwarzenbergů v roce 1942 uvalena. Působila do znárodnění velkostatku a jeho průmyslových závodů roku 1948.

Ústřední kancelář převzala roku 1840 správu nad osobním majetkem Josefíny rozené Vratislavové (manželky Karla II., prostředního syna maršálka Karla I. Filipa), který byl rozšířen o dědictví po její matce Gabriele Vratislavové rozené Desfours. Zahrnoval panství Čimelice, Tochovice a Osov. Tímto vznikla spojená ústřední kancelář Bedřicha (nejstarší syn Karla I. Filipa) a Josefíny Schwarzenbergů (Fürstl Friedrich und Josephine Schwarzenberg'sche Central-Kanzlei). Jelikož se jednalo o samostatný majetek, byla jeho evidence vedena odděleně od majetku svěřenství a alodu. Skládala se z hlavní kanceláře, hlavní pokladny a účetní revize. Jejím představeným byl od 29. července 1840 vedoucí ústřední schwarzenberské kanceláře dvorní rada Hirschmann. Obě kanceláře spravovali stejní úředníci. Ústřední kancelář Josefíny zanikla až po její smrti roku 1870, kdy ji zdědil její syn Karel III. a správu svěřil své ústřední kanceláři.

Organizační změny ve správě orlického velkostatku a ústředního vedení správy statků, které nastaly po přenesení politické a soudní pravomoci na nově vzniklé státní úřady a soudy v důsledku vydání patentu o zrušení poddanství, byly právně potvrzeny resolucí majitele z 1. prosince 1849. Byly zrušeny vrchní úřady na Orlíku, Sedlci, Čimelicích a justiční úřad

---

⁴⁹ Karel Dudáček- Josef Hanesch- Alena Fraňková, Schwarzenberská účetní revize Orlík nad Vltavou (1794) 1840-1944, č. inventáře II/T 54, 1980, s.1-2.

v Osově. Hospodářská správa se soustředila do jednoho úřadu, kdy na jednu hospodářskou správu připadlo tři až pět dvorů. Osamostatnila se také lesní správa.

Hospodářskou inspekci všech panství prováděl do roku 1840 přednosta ústřední kanceláře Alois Hirschmann, který byl nahrazen pro pokročilý věk Františkem Hirschem. Po smrti Hirschmanna se ústřední kanceláře ujal Karel II. Schwarzenberg. Po jeho odchodu na italské bojiště v lednu 1848 byla jeho funkce svěřena opět Františku Hirschovi. Hirsch však po krátké době musel knížecí službu opustit pro neshody v otázkách kompetence účtárny a hlavní pokladny, které podřizoval hospodářské inspekci. Správa ústřední kanceláře byla přenesena na Josefinu, manželku Karla II. Po roce 1848 z ústředních administrativních úřadů vykonávala největší agendu hospodářská inspekce. Měla za úkol přetvořit zastaralé feudální hospodářství v moderní zemědělské podnikání. Proto byl její sekretář Karel Nessényi pověřen kněžnou Josefinou, aby provedl revizi všech pokladen. Byl tak postaven do čela všech úředníků ústřední kanceláře. Poté, co Nessényi roku 1876 odešel do důchodu, hospodářská inspekce v rámci ústřední kanceláře zanikla a část její agendy byla přesunuta na účetní revizi, která se roku 1857 odtrhla od ústřední kanceláře jako samostatný úřad. Poté se kompetence ústřední kanceláře rozšířily o právní agendu. Z agendy hospodářské inspekce bylo ponecháno ústřední řízení hospodářství jednotlivých statků, k nimž přibyl velkostatek Varvažov (r. 1847)⁵⁰ a Starosedlský Hrádek (r. 1868).⁵¹

Ústřední kancelář, spravovaná od roku 1876 Leo Nossekem, přesídlila roku 1904 z Prahy na Orlík a roku 1915 si změnila název na ústřední ředitelství, ve stejném roce také přesídlila opět do Prahy. Agenda účtárny se v důsledku zpřesňování účetní evidence přesunula na zemědělské a průmyslové závody a na účetní revizi. Kolem roku 1857 byla součástí ústřední kanceláře pouze hlavní pokladna. Zde se evidovaly odvody peněžních kvót ze statků a průmyslových podniků, účty fondů, vyplácely se apanáže a proplácely účty majitelů. Hlavní pokladna byla roku 1915 zrušena a její agendu převzalo ústřední ředitelství (kancelář).

Po provedení pozemkové reformy, kdy se ztenčila rodová pozemková držba, bylo nutné zjednodušit ústřední správu. Ústřední ředitelství se vrátilo roku 1923 na Orlík a v roce 1934 po odchodu centrálního ředitele do výslužby bylo zrušeno. Místo ředitelství vznikl sekretariát v čele s právníkem JUDr. Vladimírem Cihelnou. Měl na starosti agendu správní,

---

⁵⁰ SOA Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlík nad Vltavou 1717-1948, II/T 46, inventář s. 4.

⁵¹ TAMTÉŽ, s. 4.

zahrnující právní, finanční, personální, administrativní referát, reorganizaci úřadů a účetního systému, vyřizování osobní agendy majitele a vedení hlavního účtu.

Dne 17. února 1942 byla na majetek orlické větve dosazena německá nucená správa, čímž celý majetek přešel do rukou pozemkového úřadu v Praze ovládaného německým komisařským vedením. Velkostatek Orlík byl spravován německým nuceným správcem Ing. Antonem Borianem, sídlícím na Orlíku. Na Orlíku byla zřízena kancelář nucené správy, zároveň byl zrušen sekretariát, z něhož vznikla právní a daňová kancelář, která měla pouze poradní charakter.

Po zrušení německé nucené správy byl jako ústřední orgán obnoven sekretariát, jenž byl roku 1946 přestěhován z Orlíka do Prahy. Avšak neexistoval dlouho, neboť byl brzy po vyhlášení revize první pozemkové reformy v únoru 1948 zrušen. Dne 1. dubna 1948 byl dosazen státní dohled s cílem připravit konečné převzetí velkostatku státem. Dne 1. října 1948 byly orlické lesy převzaty Československými státními lesy, národní podnik, a pro jejich obhospodařování zřízeno ředitelství lesního závodu se sídlem na Orlíku. Polní hospodářství převzato nebylo, protože se nacházelo v přidělovém řízení zájemců o půdu.

Vyřizování právních záležitostí svěřovali Schwarzenbergové právnímu konsulentovi, kterým byl vždy některý věhlasný pražský advokát s titulem schwarzenberský právní poradce (Justizkonsulent, Rechtskonsulent). Na rozdíl od primogenitury nemělo druhorozenství vlastní právní kancelář. Jeho hlavní náplní bylo projednávání svěřenské a alodní pozůstalosti, majetko-právní záležitosti velkostatků a členů rodu. Od roku 1862 toto místo zastával JUDr. Ignác Hausschild. O dva roky později se z konsumenta stal trvalý právní zástupce a zároveň knížecí zaměstnanec, který se později nacházel ve funkci ředitele velkostatku.

3.2.2. Lokální správa

Na jednotlivých panstvích se organizace úřadů proti smyslu rezoluce z roku 1849 vyznačovala tendencí spojovat vedení několika statků pod jednu správu. U větších statků se tak vytvářely ředitelství velkostatků jako vedoucí správní a hospodářské orgány. V jejich čele stál ředitel, který byl zároveň představeným v lesním hospodářství. Jednalo se o osoby s právníkem vzděláním, které své znalosti využívaly k vyřizování soukromoprávní agendy. Uvnitř těchto ředitelství se hospodářský provoz dále dělil podle velikosti obhospodařované půdy, počtu dvorů, množství provozoven a velikosti rybníků na několik hospodářských sekcí, které spravovali hospodářští správci podřízení řediteli velkostatku.

Mezi nejvýznamnější výrobní větve patřily zemědělská a lesní. Zemědělská větev, do níž spadaly mlékárny, sýrárny, cukrovary a pivovary, byla postupně nahrazena stavebním a

pilařským průmyslem, k jehož fungování bylo zřízeno samostatné **ředitelství průmyslu** se sídlem v Modřanech u Prahy.⁵² Zároveň bylo nadřízeným orgánem pro následující průmyslové závody: parní pilu ve Žďákově, válcový mlýn na Žďákově, žulové lomy v Kozárovicích, vápenku a cihelnu v Rakovicích, cihelnu v Mirovicích a Červeném Újezdu, lomy v Kozárovicích a cihelnu v Mirovicích. Součástí ředitelství průmyslu byly i jednotlivé hospodářské správy průmyslových závodů, a to správa Rakovice-Karlov v Rakovicích, Bisíngrov-Koloredov v Bisíngrově, dvora Orlíku na Orlíku a Zahrádka-Květov v Zahrádce. V čele ředitelství stál ředitel průmyslu. Na příkladu vybraných průmyslových závodů lze nastínit skladbu pracovníků.

V čele správy jednotlivých průmyslových podniků se nacházel správce, který dohlížel na správný chod podniku. Pila dále zaměstnávala strojvedoucího, který kontroloval obsluhu strojů. Jeden dílovedoucí (mistr) dohlížel na nádeníky, pilu obsluhoval pilař.

Lomy, zpravidla žulové, zaměstnávaly střelmistra, který se staral o správné uložení náloží dynamitu, lamače kamení, dělníky odvázející vytěžený kámen k drcení na štěrk používaný k opravě cest, denního a nočního hlídače. Ti hlídali celý lom proti případným krádežím, ku pomoci mohli mít služebního psa. Ve vápence zpracovávalo přivezený vápenec sedm až osm dělníků.

Po pozemkové reformě byly zbylé hospodářské dvory rozděleny na dvě sekce v čele se správcem. Jmenovaly se rakovická, pod níž spadalo 5 dvorů, a zahrádecká, v níž se nacházely 2 dvory a převážná část rybníků.

Dále zde působilo stavební oddělení s účtárnou a pokladnou, které bylo součástí ředitelství lesů. Stavební oddělení se skládalo ze stavebního ředitelství, jehož vedení měl na starosti ředitel nebo rada. V roce 1907 se spojila agenda pro správu staveb s agendou civilního geometra do jedné kanceláře pod názvem **technická kancelář**, jež se dělila na stavební a geometrovskou sekci. Resolucí z roku 1913 byla tato kancelář zařazena mezi centrální úřady.

Od 1. ledna 1919 byla na Orlíku zřízena samostatná **stavební správa**⁵³ s vlastní kanceláří. Platy zaměstnanců se převáděly na jednotlivé statky. Zakázky a kolaudace staveb se prováděly přes stavební kancelář. Ředitel byl povinen vykonávat prohlídky stavebních prací, zda probíhají podle plánu. Správě staveb se rovněž písemně hlásily závady na hospodářských a lesních budovách, musel se také uvést stupeň závažnosti oprav. Stavební správa a technická kancelář byly roku 1934 zrušeny a jejich agenda byla přidělena lesnímu

---

⁵² Josef Hanesch, SOA Třeboň, VS Orlík nad Vltavou (1184) 1198-1948 (1957), č. inventáře II/T 57.

⁵³ SOA Třeboň, VS Orlík nad Vltavou, inv.č. 2072, sign. 2A-1, kt.č. 847.

ředitelství. Byla mu rovněž roku 1934 podřízena dosud samostatná správa důchodu, která vedla hospodářský a lesní účet.

Dlouholetou tradici mělo lesnictví.⁵⁴ Lesní správa byla rozčleněna do sedmi revírů. Na vrcholu stál **lesní úřad** (Forstamt) se sídlem na Orlíku. Řídil jej vrchní myslivec, který zároveň spravoval zámecký revír, jenž tvořil jeden ze sedmi revírů. Představenými ostatních revírů byli revírníci (revírní myslivci, Revierjäger) nebo lesní pojezdni (Reitjäger). Byli podřízeni přednostovi lesního úřadu na Orlíku. Dále zde působil vrchní lovčí (lesní kontrolor), který měl na starosti vedení evidence lesního hospodářství, lesní účetní, 8 lesních příručí (adjunktů), lesní a lovčí stráž, 6 lesních, 2 praktikanty, lesního geometra provádějícího zeměměřičské práce a 64 lesních hajných. Roku 1868 se ustálila titulatura lesních zaměstnanců v tomto pořadí: lesmistr (v čele lesního úřadu), nadlesní, vrchní lovčí, revírník, lesní, lesní příručí (adjunkt), lesní hajný.

Purkrabský, důchodní, obroční, stavební, sklepní a lesní úřad podléhaly ředitelskému úřadu, v jehož čele stál hospodářský ředitel. V roce 1820 povýšil **ředitelský úřad** v důsledku spojení hospodářské a soudní agendy na vrchní úřad (Oberamt). Představeným byl vrchní (Oberamtman) s funkcí justiciára.

Přestože měl představený lesního úřadu titul lesmistra a s agendou mu pomáhal lesní pojezdny, jeho podřízenost k vrchnímu úřadu se neměnila, i když rozšiřoval svou působnost z titulu vrchního dozoru nad nově vzniklou samostatnou lesní správou. Představený zajišťoval obhospodařování lesního majetku včetně přikoupených statků Zalužan (roku 1804, celková výměra 476 ha, z toho 148 ha lesů), Zbenic (roku 1805, celková výměra 756 ha, z toho 393 ha lesů) a Bukovan (roku 1816, celková výměra 959 ha, z toho 514 ha lesů).

Vrchní dozor nad lesy na panství Sedlec u Kutné Hory (roku 1819, celková výměra 3848 ha, z toho 1189 ha lesů) vykonávala do roku 1854 samostatná lesní správa podléhající řediteli tohoto panství. Od roku 1854 jej spravoval lesní úřad na Orlíku.

Stoupající specializace v oboru polního a lesního hospodářství a trvalý výnos lesů přispěly k rozhodnutí, že od 1. ledna 1834 bylo v účetní rovině odděleno polní hospodářství

---

⁵⁴ Josef Hanesch-Marie Juránková, Ředitelství lesů Orlík nad Vltavou (1791) 1833 – 1948 (1954), č. inventáře T II/52, s. 5-11.

od lesního. Vznikly dvě samostatně účtující jednotky. Rozšířila se pravomoc lesního úřadu a byla započata cesta k jeho nezávislosti. Od roku 1834 působila orlická **ústřední lesní správa**.

Roku 1840 se rodový majetek rozšířil. Manželka Karla II. Josefína rozená Vratislavová zdělila po své matce panství Čimelice, Tochovice a Osov, která byla začleněna do schwarzenberského majetku. Tochovické lesy splynuly ihned s lesy na panství Orlík. Pro správu čimelických a osovských lesů byly vytvořeny samostatné lesní správy. V roce 1847 po koupi panství Varvažov byl dozor nad spojenou lesní správou Čimelice-Varvažov svěřen orlickému lesnímu úřadu. Lesy na panství Osov, které byly spravované samostatnou lesní správou a podléhaly osovskému ředitelství panství, zůstaly jako lesy sedlecké mimo dohled orlického lesního úřadu až do roku 1854.

Mezi orlickým lesním úřadem a vrchním úřadem probíhaly kompetenční spory. Přednosta lesního úřadu stál v hodnostním pořadí hned za vrchním. Dne 16. února 1842 získal orlický lesní úřad úplnou samostatnost. V důsledku toho byl zřízen samostatný hospodářský úřad pro řízení polního hospodářství. Oba úřady byly podřízeny vrchnímu úřadu. Lesní úřad měl pravomoc podávat jen měsíční zprávy. Vrchní úřad vyhotovoval smlouvy na prodej dříví, stanovoval účast lesmistra na hospodářských konferencích a předkládal záznamy o kvalifikaci (Conduitslisten) lesního personálu.

V důsledku zrušení poddanství a přenesení soudní pravomoci na nově zřízené státní úřady (nařízené patentem ze 7. září 1848) byl zrušen orlický vrchní úřad. Zaměření velkostatku pouze na provozní záležitosti znamenalo reorganizaci úřadů, která byla nařízena resolucí majitele dne 1. prosince 1849. Řízení a správa lesního majetku se nacházela v rukou samostatné, na polním hospodářství nezávislé, lesní správy, která podléhala hospodářské inspekci (ústřední orgán).

V letech 1849-1855 docházelo k úplné centralizaci lesního majetku. Orlickému lesmistru jako přednostovi orlické lesní správy byl 22. října 1854 svěřen vrchní dozor nad lesním hospodářstvím všech statků. Povýšil na vrchního lesmistra (1854) a zároveň byl změněn název na vrchní lesní úřad.

Resoluce majitele z 10. února 1855 nařizovala změnu názvu a řešila poměr orlického vrchního lesního úřadu k ústřední kanceláři. Stanovila, že vrchní lesní úřad je ústředním úřadem lesních správ všech statků, ale ne ústředním orgánem ústřední kanceláře, kterými jsou hospodářská inspekce a účtárna. Od 1. června 1855 měl orlický vrchní lesmistr plnou moc k řízení a spravování myslivosti a chovu zvěře nezávisle na ústřední kanceláři. Podřízen byl jen majiteli nebo jeho synovi. Od 1. března 1856 byly z pravomoci hospodářského inspektora vyčleněny veškeré lesní záležitosti a přeneseny na vrchního lesmistra, který se stal nezávislým

vedoucím lesního provozu ve všech odvětvích. Pouze v důležitých případech byl nutný souhlas majitele. Dne 30. prosince 1866 byla vydána resoluce majitele nařizující změnu názvu ústředního lesního úřadu na lesní úřad. Byly tak omezeny pravomoci, ponechána mu byla odborná správa lesů velkostatku Orlík a přičleněných statků. Bylo obnoveno ředitelství velkostatku Orlík, které řídilo společné záležitosti velkostatku zahrnující i právní agendu. Lesní úřad byl podřízený tomuto ředitelství. Roku 1876 byla zrušena hospodářská inspekce rozšířením kompetence ústřední kanceláře. Roku 1866 byla zrušena samostatná lesní správa Varvažov-Čimelice a roku 1871 lesní správa Bukovan. Následně byly spojeny se správou orlických lesů.

Roku 1914 přednosta orlického lesního úřadu lesmistr Václav Runčík vykonával zároveň funkci přednosty velkostatku Orlík a patronátního komisaře. Zároveň byl ředitelem velkostatku. Jednalo se o dočasné ustanovení. V roce 1916 bylo obnoveno ředitelství velkostatku Orlík. V jeho čele stál právník a přednosta samostatného právního odboru. Tento stav platil do 1. dubna 1934. Od roku 1921 se lesní taxace osamostatnila. Dříve byla podřízena přednostovi lesního úřadu. Dne 1. června 1926 byl lesní úřad přejmenován na ředitelství lesů, což platilo až do roku 1948.

Dne 1. ledna 1934 bylo z úsporných důvodů zrušeno ředitelství velkostatku Čimelice a zřízeno spojené ředitelství velkostatku Orlíka a Čimelic se sídlem na Orlíku. Přednostou se stal Václav Runčík s titulem lesního rady. Zároveň byly rozšířeny jeho pravomoci. Jednalo se o dozor nad nově zřízenými hospodářskými správami Zahrádkou a Rakovicemi, nad správami hospodářského důchodu, stavebního úřadu a zámeckých objektů. Byla zrušena ústřední kancelář a vznikl sekretariát. Jeho přednosta měl na starost právní a personální agendu, vedl hlavní účet, reformy účetních systémů, agenda pozemkové držby a změny v ní. Pod sekretariát spadala účetní revize a archiv.

Dosazení nucené správy přineslo personální změny. Bylo zřízeno generální ředitelství pro zemědělské závody a zemědělský průmysl. Byl zrušen sekretariát a účetní revize. Ředitelství lesů zůstalo, ale nemělo vrchní dozor nad polním hospodářstvím. Polní hospodářství se spolu s rybníkářstvím nacházelo pod dozorem hospodářské inspekce.

Dne 1. března 1942 byly zřízeny lesní správy spadající pod ředitelství lesů. V jejich čele stáli představení revírů. Dne 3. srpna 1945 byla zrušena nucená správa a lesní správy. Revírní správy získaly zpět svou působnost. Na začátku července 1945 byly zřízena samostatná měřičská kancelář a lesní zařizovací kancelář. Zároveň byly vyňaty z ředitelství lesů a nacházely se pod správou majitele. Zákon č. 195 Sb. z 2. října 1946 znamenal konec existence lesních dohlédacích úřadů s platností od 15. listopadu téhož roku. Jejich působnost

přešla na okresní národní výbor. Ještě tzv. společná správa majetku připravila bilanci a oddělení zámeckého areálu od pozemků ponechaných majiteli. Zisk z lesů ale již připadl do státní pokladny.

Součástí složitého správního systému byl také **orlický archiv**.⁵⁵ Jeho základ tvořil rodinný archiv sekundogenitury a dokumenty vzniklé z činnosti úřadů velkostatku, které se zde ukládaly po vyřízení.

Orlický archiv zahrnující písemnosti rodů Švamberků, Eggenbergů a později schwarzenberské sekundogenitury se nacházel v neutěšeném stavu. Nepůsobil zde stálý správce. Za spisy zodpovídal ředitel panství, ten ale činnost spojenou s pořádáním a ukládáním spisů do archivu delegoval na své písaře. Ti věc často odbývali, protože ji vykonávali při své práci. Spisový materiál se hromadil v příruční registratuře a samotný archiv nebyl přehledně uspořádán. Pomoc poskytla primogenitura, která na základě reskriptu Josefa Schwarzenberga ze 14. ledna 1792 vyslala na Orlík několik svých zaměstnanců, kteří se podíleli na uspořádání archivu. Patřil mezi ně kancelářský důchodenský písař František Šílený, soudní správce Karel Battista, třeboňský registraturní adjunkt Vincenc Přibil, jehož nástupcem se stal Václav Kaplan.

Po zrušení poddanství a zbavení dozoru nad poddanými došlo k reorganizaci úřadů a změně jejich funkční náplně. Byla vydána Provisorní instrukce pro správu orlického panství z 12. května 1850, která se zmiňuje o úřadu archiváře a vyjmenovává všechny jeho povinnosti. Měl zodpovídat za archivy na všech velkostatech, vést inventáře budov a náradí i vykonávat dohled nad zámeckou knihovnou. Vedl evidenci popisů hranic velkostatků a jejich změn a evidenci pozemkového majetku. Na hospodářských konferencích vyhotovoval zápisy z jednání a psal jednací protokol kanceláře ředitelství panství. Instrukcí z let 1864-1867 mu byla přidělena ještě agenda dílčích pronájmů zemědělských pozemků, dohled nad pořizováním čistopisů všech zpráv, vyřizování ředitelské kancelářské a stavební správy nebo expedice spisů ředitelství a patronátního úřadu v Milevsku.

Z výše vyjmenovaných povinností je patrné, že zaměstnanec působící na místě archiváře byl pouhým úředníkem velkostatku, který spravoval archiv pouze formálně a neměl čas se plně věnovat vlastním archivním pracím.

Po smrti Václava Kaplana v roce 1872 na jeho místo nastoupil zámecký kaplan páter František Tyl. Byl prvním archivářem, který nahlížel na uložené písemnosti jako na historické

---

⁵⁵ Václav Hadač -Josef Hanesch -Vladimír Hašek, SOA Třeboň – oddělení Třeboň, Průvodce po archivních fondech, svazek 2, Třeboň 1958, s. 177-198.

prameny, jež musí zůstat zachovány. Vypracoval přehledy vývoje panství Orlík a Zvíkov a okolních statků, které v roce 1888 vydal pod názvem „Paměti zvíkovské“. Po jeho odchodu do důchodu se ve funkci archiváře vystřídali dva kaplani, Jan Selner (1899-1901) a Stanislav Michálek (1901-1904).

V letech 1905-1911 na Orlíku žádný archivář nepůsobil. V roce 1911 nastoupil do služeb Manouet Jakubíček, který zde působil krátce, do roku 1918. Vyhotovil katalog písemností maršálka Karla I. Filipa, repertář spisů ústřední kanceláře z let 1852-1904, soupis hospodářských a lesních map všech velkostatků. Za působení archiváře ThDr. Františka Pekaře (1919-1938) se poprvé objevuje zmínka o kancelistovi. Dne 1. dubna 1938 se archivářem stal Josef Hanesch. Uspořádal ústřední archiv maltézských rytířů a účty jednotlivých hospodářských sekcí na orlickém panství.

V roce 1948 byl orlický archiv převzat státem, začleněn do sítě oblastních archivů při lesních ředitelstvích a centrálně vedený Státním archivem zemědělským v Praze. Dne 1. července 1952 se změnil název na Zemědělsko-lesnický archiv. O dva roky později, 7. května 1954, byl archiv připojen ke Státnímu archivu v Třeboni jako jedno z pracovišť. Koncem roku 1957 orlické pracoviště zaniklo a archiválie byly převezeny do Třeboně.

4. Schwarzenberští zaměstnanci

To, že se z obyčejného člověka stal zaměstnanec knížete a součástí jeho velké rodiny, chápal budoucí pracovník nejen jako pracovní povinnost, ale i jako čest. Kníže od něj očekával loajálnost a bezchybné vystupování na veřejnosti. Celá tato kapitola je věnována knížecí službě na schwarzenberských panstvích. Zahrnuje přijetí zaměstnance, jeho práva a povinnosti vůči zaměstnavateli, sociální původ a vzdělání, platové podmínky a sociální zabezpečení. Kapitulu uzavírá pohled do života lesnické rodiny Bohdaneckých, která působila ve schwarzenberských službách po několik generací.

4.1. V knížecích službách

Je nutné si uvědomit, že mezi prostými dělníky a úředníky panoval vždy rozdíl. Úředníci měli tu výsadu, že se při slavnostních příležitostech, jako byla například knížecí svatba, mohli účastnit přivítání novomanželů. Když se 30. června 1934 ženíl Karel VI. s Antoinettou Fürstenbergovou, sešli se na Orlíku všichni úředníci a zástupci patronátních duchovních, aby je srdečně uvítali zpět doma.⁵⁶

Rodovou tradicí se stalo posílání vlastních úředníků na studijní cesty⁵⁷ nebo ke shlédnutí výstav na českém území nebo v zahraničí. Jejich úkolem bylo sledovat pokrok v příslušných odvětvích.

Obecně lze knížecí zaměstnance rozdělit do dvou skupin. V první se nacházeli pracovníci ve vyšších službách (úředníci), kteří se dále dělili na zaměstnance v zemědělství, lesnictví, rybářství, technické a administrativní. Každému z nich bylo přiřazeno písmeno abecedy A) adjunkti a asistenti; B) hospodářský správce, pojezdny, správce pily, lihovaru, kontrolor, revírník, porybný; C) rybářský a lesní správce, geometr, nadlesní; D) vrchní správce, lesmistr; E) ředitel panství, lesní rada, kancelářští zaměstnanci (pokladní, účetní). Podskupiny A1) písaři - jednoduchá mechanická práce, B1) pokladník, účetní - obtížná práce bez samostatnosti, C1) hlavní pokladní, důchodní - obtížná práce se samostatností, D1) důchodní ústřední správy, účetní radové, vrchní revidenti - vedoucí pozice se zvláštní odpovědností, nutné odborné vzdělání a dlouholetá praxe.

---

⁵⁶ Tradice: věstník Svazu českých úředníků a zřízenců knížete ze Schwarzenberku v Českých Budějovicích 1934-1936 sv., č. 3, s. 57-61.

⁵⁷ Tradice: věstník Svazu českých úředníků a zřízenců knížete ze Schwarzenberku v Českých Budějovicích 1937-1938 sv., s. 64, viz obrazová příloha č. 6.

Do druhé skupiny byli zařazeni zaměstnanci v dozorčích službách jako byl poklasný, dozorce, šafář, baštýř, zahradník, vrchní hajný, stájmistr, lihovárník nebo vrchní zahradník.

4.1.1. Vstup do služeb

Uchazeči o zaměstnání pocházeli nejčastěji z rodin, jejichž členové v knížecích službách již působili. Jednalo se o syny, kteří pokračovali ve šlépějích svých otců. Nebylo proto neobvyklé, že se pak za ně u knížete pána přimlouvali, aby je po vyučení vzal do svých služeb. O přijetí žádali samotného knížete, který se rozhodoval po poradě s úředníky z dvorské kanceláře. Sloužit knížeti bylo pro úředníky ctí. Zářným příkladem je rod Palečků⁵⁸ a Bohdaneckých. Obě rodiny působili ve schwarzenberských službách jako lesníci po několik generací. I po rozdělení schwarzenberského rodu na dvě linie často nalezneme příslušníky jedné rodiny ve službách primogenitury i sekundogenitury. Zatímco Palečkové se objevují výhradně ve službách starší rodové linie, Bohdanečtí pracovali pro obě rodové větve.

Po druhé světové válce bylo součástí přijímacího řízení podání písemné žádosti majiteli panství. Zde uchazeč uváděl své životopisné údaje, a to jméno, příjmení, adresu trvalého bydliště a dosažené vzdělání s uvedením názvů škol, které dokončil. Například v roce 1948 mohl uchazeč o zaměstnání v lesnictví vstoupit do služeb, jen když ke své žádosti doložil tyto dokumenty: křestní list svůj, případně manželky a dětí, oddací list, domovský list, osvědčení o státní příslušnosti, vysvědčení zachovalosti ne starší než jeden rok, potvrzení o politické a národnostní spolehlivosti, úředního lékaře o zdravotním stavu a způsobilosti, vysvědčení ze škol, kurzů a zkoušek, dosavadního zaměstnání, doklad o vykonané vojenské službě a žádost o její započtení do služebních let a popis životní dráhy. Muselo se jednat o originály nebo soudně ověřené opisy.⁵⁹

Pokud splnil požadavky zaměstnavatele, byl s ním sjednán pracovní poměr. Zaměstnanec skládal přísahu, ve které sliboval, že svou práci bude vykonávat svědomitě, zachová mlčenlivost a bude loajální vůči knížeti a jeho rodině. Po předložení křestního listu a vysvědčení o mravech získal od místodržitelství přísežný certifikát.⁶⁰

Ihned po nástupu začala zkušební doba, zpravidla tříměsíční, a povinná praxe. Během ní musel zaměstnanec dokázat, že dané problematice rozumí a dokáže řešit krizové situace,

---

⁵⁸ Raimund Paleczek, Po stopách předků, Obnovená tradice 17, 1998, s. 25-27; TÝŽ, Lesní kmen Palečků a jejich služební místa, Obnovená tradice 13, 1996, s. 17-22.

⁵⁹ SOA Třeboň, Ředitelství lesů Orlický nad Vltavou, sign. II-B-3a-21, kt.č. 8.

⁶⁰ TAMTÉŽ, sign. II-B-3a-4, kt.č.4.

v nichž musel využít dosažených vědomostí. Pokud se osvědčil, složil odborné zkoušky a zaměstnavatel byl s jeho prací spokojen, získal nejpozději při první výplatě písemný doklad o zařazení do platové třídy, která odpovídala jeho dosaženému vzdělání a měla vliv na výši platu, odměny a srážky. Například lesní personál skládal státní zkoušku na ochranu lesů. Kandidát musel čekat až císařské místodržitelství vypíše termín konání zkoušky, lhůtu pro podání žádosti a rozhodnutí o jeho připuštění ke zkoušce. Stanovena byla také služební léta, která se započítávala do platového výměru. Co se týká žen, ty byly přijímány výjimečně, změna nastala až ve dvacátých letech minulého století.⁶¹

Přijímání do služby vycházelo ze zavedených pravidel. Za prvé byli přijímáni pouze svobodní, kteří museli svou kariéru začít od asistenta, u lesníků adjunkta, a vypracovat se až na místo správce. Poté byli zařazeni do hodnostní třídy a mohli požádat knížete o sňatek a založit rodinu. Tento systém se využíval až do druhé světové války. Když úředník dosáhl určitého měsíčního příjmu, získal záruku, že bude schopen svou rodinu uživit. U úředníků nacházejících se na vedoucích postech se vyžadovala vysoká odbornost a řídicí schopnosti včetně bezúhonnosti. Za druhé se přijímali muži starší sedmnácti nebo osmnácti let. Později se věk nastupujících asistentů či adjunktů prodloužil na dvacet let.

Následující příklad popisuje postupný vzestup zaměstnance v lesnické službě.⁶² Po absolvování příslušného odborného vzdělání nastupoval do svého prvního zaměstnání na některém z revírů jako lesní adjunkt či lesní asistent. Zde byl vedoucím revíru, pod jehož odborným dohledem se nacházel, seznámen s provozní problematikou. Poté přibližně po dvou až třech letech následovalo jeho přeřazení do lesní zařizovací kanceláře, aby se naučil vypracovávat lesní hospodářské plány. Vzhledem k časové posloupnosti a osobním schopnostem se pak zpravidla po pěti až sedmi letech vracel zpět do venkovního provozu jako vedoucí revíru. Po dalších několika letech následoval další služební postup jmenováním do funkce vrchního lesního správce. Poté byl přeřazen na některé lesní ředitelství do funkce jednoho z čelných pracovníků, podřízených přímo lesnímu řediteli. Mnozí zaměstnanci během tohoto období absolvovali odborné stáže na schwarzenberských majetcích v Čechách a Rakousku (Murau, Bavorsko, Schwarzenberg), přičemž se zdokonalovali v německém jazyce. Takto „od zdola“ odborně připravovaný jedinec se stal čekatelem na místo lesního

---

⁶¹ Jiří Zálaha, Poslední „Platové tabulky a věcné požitky“ schwarzenberské primogarnitury roku 1946, *Obnovená tradice* 5, 1995, s. 16- 18.

⁶² Václav Macar, Svědectví z archivů, *Obnovená tradice* 4, 1991, b.s.

ředitele. Stejným způsobem probíhal postupný vzestup i v ostatních hospodářských odvětvích panství.

Nebylo neobvyklé, že schwarzenberští úředníci zůstávali déle v aktivní službě než státní úřednictvo. Hlavním důvodem byla nízká penze. Zaměstnanec obdržel po pěti služebních letech jednu osminu svého platu, po patnácti letech další osminu a teprve po čtyřiceti letech mu náležela renta v plné výši jeho posledního platu.

To, že nově příchozí zaměstnanec býval čerstvým absolventem a musel se vypracovat z nejnižší pozice, dokládá osoba Georga (Jiřího) Bohdaneckého. Do schwarzenberských služeb nastoupil v říjnu roku 1820 ve věku 19 let (narozen v roce 1801) jako lesní adjunkt. Teprve po dlouhých sedmnácti letech byl povýšen na lesního pojezdného. V této funkci strávil šest let, poté působil rok a půl jako kontrolor na statku v Zalužanech. Postupně se vypracoval na pozici lesmistra ředitelství lesů na panství Orlík a statků Bukovan, Zalužan, Zbenic a Tochovic, kterou vykonával dva roky. Byl svobodný, mluvil plynule německy, česky a latinsky.

Jak již bylo zmíněno výše, ženy byly přijímány výjimečně. V knížecí službě pracovaly zpravidla na nižších pozicích jako komorné, pokojské, umývačky nádobí nebo děvečky. Výjimku tvořily svobodné slečny, guvernanky, které se staraly o výchovu mladých šlechticů.

Například lesnictví bylo výhradně mužskou záležitostí. Důkazem je seznam lesního personálu z 27. července 1939.⁶³ Personál je rozdělen podle roku narození do třech skupin - úředníci, hajní a ostatní zaměstnanci.

lesní úředníci: 1879-1893 (8), 1894-1903 (8), 1904-1912 (6), 1913 (0), 1914 (1), 1915-1917 (0), 1918 (1), 1919-1923 (0), celkem 24

hajní: 1879-1893 (14), 1894-1903 (18), 1904-1912 (13), 1913 (0), 1914 (1), 1915 (1), 1918 (1), 1919-1923 (0), celkem 48

ostatní zaměstnanci: 1879 - 1903 (70), 1894-1903 (20), 1904-1912 (10), celkem 100.

Počet úředníků byl vždy nižší než ostatních zaměstnanců, což je patrné z tohoto soupisu.

4.1.2. Práva a povinnosti

Úředníci a zaměstnanci byli považováni za členy velkého knížecího domu. Mezi nimi a knížetem panoval téměř otcovský vztah založený na důvěře. Zaměstnanci se k němu obraceli o pomoc. On od nich na oplátku požadoval striktní dodržování předpisů, pracovní kázeň,

---

⁶³ SOA Třeboň, Ředitelství lesů Orlík nad Vltavou, sign. II-B-3a-21, kt.č. 8.

restní a morální bezúhonnost. Panoval také rozdíl mezi úředníky a prostými zaměstnanci. Nejvíce se projevoval ve výši platu, příplatcích a nárocích kladených na ně nadřízenými. Velké platové rozdíly se projevovaly už před rozdělením rodu na dvě linie. Například v roce 1743 tvořil roční příjem dvorního rady 6 773 zlatých a 54 krejcarů, sekretáře dvorní kanceláře 400 zlatých a kancelisty dvorní kanceláře 100 zl. Tito zaměstnanci dostávali navíc ke svému platu tzv. akcidiencie (taxy), o které se staral registrátor a vedl o nich zvláštní rejstřík. Od roku 1799 je vybírali přednostové panství a posílali přímo dvorní pokladně.⁶⁴ Podle platových tabulek z roku 1884 činil plat ředitele panství 2850 guldenů, lesmistra 2550 guldenů, revírníka 1500-1300 guldenů, archiváře 1850-1600 guldenů, úředního sluhy 550-350 guldenů nebo čeledína 350-200 guldenů.⁶⁵ Prostým zaměstnancům bylo při menších pochybeních odpuštěno, ale úředníkům ne. Úředník byl pod neustálou kontrolou nadřízených. Musel svou práci vykonávat svědomitě, mít v pořádku doklady. V případě, že se dopustil zpronevěry, krádeže či pokusu o zfalšování dokladů, byl bezpodmínečně propuštěn. Pracovník mohl být okamžitě přeložen na jiné místo, pokud svým chováním poškodil dobré mravy. Jednalo se například o urážku na cti či poškození dobrého jména.⁶⁶

Všichni zaměstnanci bez rozdílu funkce, kterou v knížecích službách zastávali, se museli řídit instrukcemi vydanými knížetem a centrálními úřady. Služební instrukce pro lesní personál byla svěřena přísěznému určenému na schůzi. Ten se musel seznámit s jejím obsahem. V případě, že byl nahrazen někým jiným, musel svého nástupce zasvětit do problematiky. Mezi důležité směrnice patřila i instrukce o chování personálu vůči knížecí rodině.⁶⁷ Stanovila zákaz líbat jim ruce bez toho, aniž by k tomu byli vyzváni. Další byla instrukce o dohledu nadřízených, kteří byli povinni provádět dozor nad životem svých podřízených. Ti nesměli Jeho Jasnost na veřejnosti zostuzovat, ale žít spořádaně. Porušení nařízení bylo řešeno nejprve domluvou, při neúspěchu podal nadřízený písemné hlášení výše. Pokud ani toto nevedlo k nápravě, bylo nutné dotyčného zaměstnance propustit.

---

⁶⁴ Václav Hadač - Josef Hanesch - Vladimír Hašek, SOA Třeboň - oddělení Třeboň, Průvodce po archivních fondech, svazek 2, Třeboň 1958, s. 71.

⁶⁵ SOA Třeboň, Zemědělsko-lesnický archiv v Třeboni, sign. 3001, kt.č. 43.

⁶⁶ Jiří Neumann, Schwarzenberské lesní hospodářství a myslivost ve vzpomínkách, Obnovená tradice 17, 2006, s. 61-64.

⁶⁷ SOA Třeboň, Ředitelství lesů Orlík nad Vltavou, sign. II-B-3a-3, kt.č. 4.

Ze služebních instrukcí můžeme stanovit, jaká byla práva a povinnosti zaměstnanců.⁶⁸ Pracovník měl nárok na naturální byt, deputát, příspěvky na studium dětí a penzijní zajištění. Mohl dát výpověď, jestliže se k němu zaměstnavatel, jeho zástupci nebo členové rodiny hrubě chovali, uráželi ho nebo mu i vyhrožovali, sváděli ho k nemravným či nezákonným činům nebo mu neoprávněně zadržovali mzdu. Zaměstnanec měl také nárok na dovolenou, jejíž délka byla odvozena od věku pracovníka a jeho zařazení do platové skupiny. S narůstajícím věkem a služebním postupem se počet dní volna zvyšoval. Například zaměstnanec do třiceti let, který se nacházel v první nebo druhé platové skupině, měl nárok na 24 dní dovolené. Naopak pracovník nad čtyřicet let v téže platové skupině získal až 35 dní volna.

Zaměstnanec mohl být propuštěn ze služby, pokud se dopustil následujících přestupků: chodil do práce trvale opilý a ohrožoval tak hospodaření na velkostatku a osoby, které s ním pracovaly, týral nebo nedbale ošetřoval zvířata jemu svěřená, kradl nebo byl obviněn ze spáchání trestného činu, bez svolení zaměstnavatele vykonával stejnou práci, za jakou byl od něj placen, neoprávněně opustil zaměstnání, zanedbával své povinnosti, sváděl své spolupracovníky, příbuzné nebo členy vlastní rodiny k nepoctivosti či krádeži, dopustil se urážky na cti, tělesného útoku nebo vyhrožoval-li zaměstnavateli a vedl-li nemravný život v budově zaměstnavatele.

Pracovník musel zachovávat služební mlčenlivost. Ke zproštění slibu došlo potvrzením písemné žádosti nadřízeným úřadem. Bez písemného povolení nesměli pořizovat kopie z oběžníků, služebních předpisů, uveřejňovat služební záležitosti v časopisech, znalosti a zkušenosti získané během knížecí služby nemohly být dále šířeny; to platilo i pro potomky. Ve službě i v soukromí se musel chovat takovým způsobem, aby nepoškozoval čest zaměstnavatele. Vzájemné spory mezi pracovníky byly vždy řešeny nadřízenými v tichosti. Přijímání jakýchkoliv darů mohlo být chápáno jako pokus o podplacení a bylo možné pouze se souhlasem vedoucího podniku. Jakákoliv překážka bránící ve výkonu práce musela být okamžitě nahlášena nadřízenému. Týkalo se to nemoci, úmrtí nebo sňatku v rodině. V případě, že se někdo ze zaměstnanců dopustil svým nečestným jednáním škody na knížecím majetku, byl ze služby okamžitě propuštěn, i když to mohlo být majitelům sebevíce líto. Ale všem se muselo měřit stejným metrem, aby se zabránilo morálnímu rozkladu úřednictva. Aby se tomuto předešlo, snažili se nadřízené úřady zapůsobit na psychickou stránku svých podřízených. Ti si měli uvědomit, že se svým chováním dopouštějí hanby,

---

⁶⁸ SOA Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlik nad Vltavou, sign. E-a-0, kt.č. 558; SOA Třeboň, Zemědělsko-lesnický archiv v Třeboni, sign. 3000, kt.č. 43.

poškozují dobré jméno nejen své rodiny, ale i knížete. Zamyslet se na tím, že jejich činy budou mít neblahé následky a mohou je uvrhnout do bídy.⁶⁹

Protože se v roce 1934 množily případy nedodržování služebních předpisů, dospěly nadřízené úřady k rozhodnutí vydat následující opatření, která tomu měla do budoucna zamezit.⁷⁰ Při výběru z uchazečů o zaměstnání se mělo postupovat co nejpečlivěji a nejprísněji, ve zkušební době byl zaměstnanec pod neustálým dohledem, zkoumala se především jeho povaha. Neustále a dopodrobna probíhala různá školení personálu s uvedením každého do jeho povinností prostřednictvím konferencí. Častější a přísnější namátkové kontroly včetně hlášení o porušení předpisů a nedbalosti podřízených. Aby se zpřísnění předpisů a zdůraznění vážnosti situace nebralo na lehkou váhu, byla stanovena finanční pokuta pro každého provinilce, která putovala do fondu pro podporu knížecích schwarzenberských zaměstnanců. Její výše se pohybovala od 250 do 500 Kč.

4.1.3. Sociální původ úředníků

Když zaměříme svou pozornost na sociální původ schwarzenberských zaměstnanců, zjistíme, že byli mezi sebou příbuzensky spřízněni a tvořili v podstatě uzavřenou společnost, v níž se dbalo na zachovávání tradic. Lze tedy hovořit o určitém podobenství se životním stylem šlechty. Neznamenal to, že by nikdo zvenku nemohl proniknout dovnitř a stát se její součástí. Zpravidla byl pro adepty vhodnou příležitostí sňatek s dcerou představeného. Nelze s určitostí tvrdit, že všichni se ženili z rozumu, určitě alespoň část z nich se doopravdy zamilovala. Někteří si od sňatku slibovali zlepšení životní situace. Například schwarzenberský archivář Václav Hadač věřil, že poté, co vstoupí do manželství, bude žít zdravěji a levněji i s využitím podpory svých a manželčiny rodiny. Stěžoval si totiž na nevhodnou a drahou stravu, kterou byl nucen si kupovat na svých studiích v Praze.⁷¹

Svatba byla pro úředníky radostí i starostí. Museli totiž žádat o svolení knížete. Jednalo se o pozůstatek *consensus dominicalis in matrimoniis*. Toto staré právní ustanovení u Schwarzenberků přetrvávalo až do roku 1942, kdy zbylý majetek zmenšený pozemkovou reformou skončil pod nucenou správou. Svátba byla knížetem povolena, pokud měl žadatel zajištěno jisté postavení a takový příjem, aby byl schopný uživit rodinu. Pro začínající asistenty a adjunktů bylo ženění prakticky až do dovršení třicátého roku nemožné. Dokládají

---

⁶⁹ SOA Třeboň, Zemědělsko-lesnický archiv v Třeboni, sign. 3000, kt.č. 43.

⁷⁰ SOA Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlick nad Vltavou, sign. 0713, kt. 111.

⁷¹ SOA Třeboň, Zemědělsko-lesnický archiv v Třeboni, sign. 3202, kt.č. 46.

to i dva záznamy v knize oddaných na panství Hluboká.⁷² Jedná se o sňatek, který uzavřel 17. listopadu 1891 Josef Bohdanecký, knížecí geometr na Hluboké, a Františka Hoydarová, dcera Františka Hoydara, schwarzenberského vrchního lesmistra na Hluboké. Sňatek Antona Bohdaneckého, schwarzenberského revírníka, s Annou Müllerovou, dcerou Josefa Müllera, purkrabského písaře na Hluboké, se konal 4. února 1839. Josefu Bohdaneckému bylo v době uzavření manželství 36 let a Františce Hoydarové 22 let, Anton Bohdanecký měl 45 let a Anna Müllerová 29 let. Úředník, který se nacházel se v 1. až 10. platové třídě, dostal v den svatby od nadřízených orgánů svatební dar formou naturálií. Jednalo se o celé tele a sud piva.

Podle instrukce z roku 1939⁷³ bylo k ožehání nutné v písemné žádosti Jeho Jasnosti uvést jméno a příjmení snoubenky, datum jejího narození, národnost a zaměstnání jeho otce, dále přiložit vyjádření příslušné hospodářské správy. Za trvání nucené správy se k žádosti o uzavření manželství přikládá úřední doklad o árijském původu snoubenky. Jestliže se úředník oženil i bez povolení ke sňatku, bylo možné služební poměr zrušit. Povolení od knížete nemohl získat zaměstnanec nacházející se ve zkušební době. Mezi schwarzenberskými úředníky platilo nepsané pravidlo, že sňatky tzv. "černých" (hospodářští úředníci) se "zelenými" (lesní úředníci) nebyly povoleny.

4.1.4. Vzdělání schwarzenberských zaměstnanců

V 18. století jen málokterý vrchnostenský úředník získal vyšší vzdělání. Výjimku tvořili tzv. consulenti⁷⁴ (právní rádcové), kteří absolvovali práva v Praze nebo Vídni. Najímali si je šlechtické rody k ohodnocení stavu jejich panství, odhalení nedostatků a navržení nápravy.

Lesnictví mělo na schwarzenberských panstvích dlouholetou tradici. Avšak v první polovině 19. století zastávali vedoucí místa na velkostatku lesníci, kteří byli v oboru pouze vyučení. Revíry vedli myslivci bez odborné kvalifikace. Potřeba odborného lesnického vzdělání pro vedení soukromých lesních majetků vedla k zakládání škol výhradně soukromých, protože rakouský stát o ně nejevila zájem. Všechny tyto školy měly pouze lokální význam a potýkaly se s nedostatkem finančních prostředků, což zapříčinilo jejich brzký zánik.

Josef II. ze Schwarzenbergu, starší bratr polního maršála Karla I. Filipa, založil roku 1800 dva vlastní vzdělávací ústavy. Hospodářský ústav v Českém Krumlově a lesní školu ve

---

⁷² SOA Třeboň, Sběrka matrik, Matrika oddaných, Děkaný úřad (dále jen DÚ) Hluboká nad Vltavou 1890-1919, s. 9; TAMTÉŽ, Matrika oddaných, DÚ Hluboká nad Vltavou 1804-1842, s. 67.

⁷³ SOA Třeboň, Ředitelství lesů Orlický nad Vltavou, sign. II-B-3a-3, kt.č. 4.

⁷⁴ Raimund Paleczek, Mezi tradicí a modernizací, s. 37-46.

Zlaté Koruně. Lesníci studovali také ve Schwarzenbergu ve Francích na tamní lesní škole. Zatímco lesní školy skončily v roce 1815, hospodářský ústav přetrval do roku 1850.

Žádný z představitelů orlických Schwarzenbergů nestál u vzniku vlastní školy. Přesto se jeden z nich, JUDr. Bedřich Schwarzenberg (1862-1936), značnou měrou podílel na rozvoji lesnické školy v Písku.⁷⁵ Proto mu zastupitelstvo města Písku vyslovilo 28. prosince 1900 plné uznání za zásluhy o její zvelebení. Postupně získala přední postavení mezi lesnickými školami Rakousko-uherské monarchie.

O založení se uvažovalo již v šedesátých letech 19. století, kdy měla být Vyšší lesnická škola v Bělé pod Bezdězem přemístěna do Písku a počestěna. Přestože návrh podpořily významné osobnosti jako Robert Hildprandt, majitel blatenského panství, a Karel Schwarzenberg, majitel orlického panství, k přemístění nedošlo.

Až třetí pokus byl úspěšný. Návrh podal ředitel písecké rolnické školy Ladislav Burket v roce 1884 a podpořil ho městský lesmistr Josef Zenker, který stanul v čele lesnické školy jako ředitel a JUDr. Bedřich Schwarzenberg, bratr Karla IV., jako předseda kuratoria.

Dne 12. ledna 1885 byl otevřen první český lesnický běh při rolnické škole v Písku.⁷⁶ Od roku 1888 se ze školy stalo řádné dvouleté učiliště, které mělo ze svých žáků vychovat pomocné technické a pro lesní ochranou službu způsobilé zaměstnance. Až v roce 1899 se naplnily představy českých lesníků o vyšším lesnickém ústavu s českým vyučovacím jazykem. Ten byl zřízen při revírnické škole v Písku, měl zajistit absolventům vyšší vzdělání a připravit je na státní zkoušku pro lesní hospodáře. Dříve k ní mohl být připuštěn pouze člověk s odslouženou tříletou praxí.

Lesnický ústav byl do roku 1909 soukromý. Dne 27. listopadu téhož roku se přeměnil na nadační ústav a přejmenoval se na Císaře a krále Františka Josefa I. nadační ústav lesnické v Písku. Usnesením ministerské rady z 26. dubna 1920 bylo schváleno převzetí školy do státní správy.

V letech 1939 - 1945 byl její další rozvoj narušen válečnými událostmi, které měly za následek změnu obsahu předmětů a zavedení povinné výuky německého jazyka. V posledních letech války byla odborná praxe nahrazena pracovní povinností na lesních či zákopových pracích. Od roku 1948 se ke studiu přijímali žáci převážně z dělnických a rolnických rodin. Hlavním cílem byla jejich výchova pro státní a vojenské lesy, tedy ne jako dříve pro

---

⁷⁵ Rudolf Friese, Památník českých lesnických škol v Písku, Písek 1934; Václav Císař a kol., Sto let lesnického školství v Písku, Písek 1985.; www.lespi.cz/o-skole/historie, staženo 17.11.2012 v 00:55.

⁷⁶ Václav Císař a kol., Sto let, s. 13-14.

soukromou sféru, velkostatky. Škola funguje dodnes. Vytváří z absolventů základních škol kvalifikované odborníky pro práci v revírech. Za mimořádný podíl na rozvoji školy se stalo jméno Bedřicha Schwarzenberga trvalou součástí jejího názvu "Vyšší odborná škola lesnická a Střední lesnická škola Bedřicha Schwarzenberga Písek".

Přijetí studenta na píseckou lesnickou školu bylo vázáno na absolvování čtyř tříd gymnázia nebo reálné školy, výjimečně postačily tři roky měšťanské školy s doplňující přijímací zkouškou, doložené vysvědčením. Uchazeči museli být nejméně 16 let staří. Dále museli přiložit lékařské potvrzení o tělesné způsobilosti, doklad o vykonané jednorozční praxi při některém lesním úřadě, svolení rodičů či poručníků ke studiu na jejich finanční náklady. Na vyšší lesnický ústav se vztahovaly stejné přijímací podmínky jako na revírnickou školu, rozdíl byl pouze ve věku uchazeče (nejméně 17 a nejvýše 24 let) a dosaženém vzdělání (absolutorium revírnické školy nebo ukončená pátá třída reálné školy či šestá třída gymnázia).⁷⁷

Výuka se skládala ze základních a odborných předmětů. Velký důraz se kladl na praktickou část, která se odehrávala v lesních školkách nebo revírech. Vyučování probíhalo formou přednášek rozdělených do semestrů. Každý semestr byl ukončen zkouškou a na konci studia vykonával žák maturitní zkoušku z odborných předmětů.

V následující tabulce je uveden přehled společenských vrstev, ze kterých žáci pocházeli. Jedná se o sumární výčet z období 1909- 1914.⁷⁸

Školní rok	1909/10	1910/11	1911/12	1812/13	1913/14
Celkový počet žáků	255	274	244	240	259
Stav rodičů:					
gruntovníci, hospodáři	58	66	64	51	65
lesní úředníci a zřizenci	55	51	43	38	52
hospodářští úředníci	13	15	13	15	18
učitelé	28	33	32	38	37
státní úředníci	25	27	16	24	20
soukromí úředníci	17	18	9	10	8
živnostníci	38	46	38	46	47
soukromníci	21	18	29	18	12

⁷⁷ SOKA Písek, Vyšší lesnická a revírnická škola v Písku, sign. A 1195.

⁷⁸ Rudolf Friese, Památník, s. 127.

Nejvyšší počet žáků tvořili synové z rodin hospodářských a lesních úředníků nebo rolníků. Většina žáků bydlela na internátu, pouze pokud byl rodič výše postavený (např. ředitel), bydlel žák v soukromém bytě.

Studenti byli podporováni formou schwarzenberských stipendií. Ve školním roce 1892/93 činilo 300 zl. Pro představu náklady na jednoho chovance i s oděvem tvořily v roce 1900 640 K ročně. Skládaly se z těchto poplatků: zápisné 10 K, knihovna 4 K, půlroční školné 40 K, za byt, otop, osvětlení, posluhu a stravu měsíčně 40 K, lékařské ošetření ročně 12 K, poučné výlety ročně 20 K, stejnokroj 46 K - polovinu při zápisu, použití školního inventáře ročně 20 K, čištění bot a šatů ročně 8 K. Od roku 1900 se výše nákladů změnila, jiná platila pro revírnickou školu a vyšší lesnický ústav.⁷⁹

Přestože na škole studovali žáci různých národností (Bulhaři, Poláci, Rakušané, Němci, Jugoslávci), nikdy na internátu nebydleli. Pro ně byly vyhrazeny soukromé byty. Důvodem byly odlišné zvyklosti a snaha předejít případným národnostním sporům.

Studenti museli povinně nosit stejnokroj, který byl shodný s tím, který oblékali schwarzenberští zaměstnanci. Měl letní a zimní podobu (viz příloha č. 10). Zpočátku nebyl přesně stanoven jeho vzhled a často docházelo k tomu, že měl některý student kamizolu a jiný kabát. Proto ředitel Burket zavedl v roce 1887 jednotný vzor. Tvořily ho šedomodré kalhoty se zelenou paspulí, tmavozelená vesta s parohovými knoflíky, hnědý kabát s tmavozeleným límcem, tmavozelený klobouk se světlejší zelenou stuhou a štětkou. Zimní převlečník byl hnědý s parohovými dvouřadými knoflíky a zeleným límcem. Studenti podle prospěchu získali u závěrečných zkoušek buď tři (velmi dobrý), dva (dobře) a nebo jeden (dostatečný) zlatý žalud. Při zhoršení prospěchu byli potrestáni utržením žaludu. Žáci si pak límce kryli černými pláštěnkami, odtud označení "černí myslivci".

Absolventy byli výhradně muži, ženy se objevily až v šedesátých letech 20. století (viz příloha č.11).

---

⁷⁹ Rudolf Friese, Památník, s. 128-129.

4.1.5. Konference úředníků

Největší informovanost poskytovaly konference úředníků, které měly od počátku 19. století pevně stanovený průběh podle předepsaného řádu. Tyto konference se dělily do čtyř skupin podle intervalu opakování a druhu lidí, kteří se jich účastnili.⁸⁰

Nejdůležitější byly **týdenní** konference, na kterých se projednávaly všední záležitosti. Konaly se jedenkrát týdně, zpravidla v sobotu, a účastnit se jich bylo povinné. Vedl je přednosta panství, dalšími účastníky byli ředitel, přednosta lesního úřadu, purkrabí (od roku 1851 vrchní správce), důchodní, obroční (od roku 1851 naturální správce), výběrčí daní a soudní správce (do roku 1850), správce materiálu, lokální revizor a správce samostatných statků patřících k panství (na panství Orlicko se jednalo například o statky Zalužany, Horosedly, Červený Újezd, na čimelickém panství pak statky Rakovice a Nerestce) a jeden z písařů, který vyhotovil protokol z jednání. Ten museli podepsat všichni zúčastnění. Písař jej poté zaslal ústřední kanceláři a po jeho vrácení byl uložen do registratury na panství. Počet účastníků se úředníků kolísal, neboť na panství nebyly vždy zastoupeny všechny funkce. To souviselo především s jeho rozlohou.

Na týdenních konferencích se probíraly knížecí nařízení a oběžníky, výnosy a nařízení císařských úřadů, nařízení krajských a zemských politických úřadů, jednání o žádostech zaměstnanců a obyvatel, ustanovení vypracovaných předloh, které se podávaly knížeti ke schválení. Každý úředník mohl pronést svůj názor a jeho hlas měl stejnou platnost jako hlasy ostatních účastníků. Pokud hlasování dopadlo nerozhodně, konečné slovo měl ředitel. Je tedy možné hovořit o počátcích demokratického spolurozhodování. Účast úředníků na týdenních poradách znamenala, že neplnili pouze knížecí nařízení, ale tvořili aktivní článek správního systému.

Měsíční konference probíhaly na jednotlivých panstvích, den konání se stanovoval na týdenních konferencích. Měsíční hlášení obsahovala rubriky, do kterých se zapisovaly informace o stavu zemědělství, lesnictví a honitby, administrativní poměry, zemské a policejní záležitosti nebo stav pokladny. Měly pouze oznamovací charakter. Konference se účastnili výhradně vedoucí knížecích podniků. Konference **ředitelů panství** se konaly dvakrát do roka, vždy na jaře a na podzim. Dělily se podle hospodářských sektorů. Jednotliví ředitelé se v roli předsedy střídali. Kníže či jeho zástupce (dvorní rada) se pravidelně scházeli

---

⁸⁰ Raimund Paleczek, Die Modernisierung, s. 212-218.

s osazenstvem dvorní kanceláře, a to dvakrát do týdne. Inspektoři měli právo se účastnit všech schůzí konaných v místě jejich působnosti. Bylo-li třeba, směli sami svolat zvláštní poradu.

4.1.6. Představitelé ústřední a lokální správy schwarzenberské sekundogenitury

V čele ústředních a lokálních orgánů vždy stáli schopní úředníci s přirozenou autoritou, vysokou odborností a řídicími schopnostmi. Ve funkci ředitele se od vzniku sekundogenitury až do doby převzetí majetku státem vystřídal mnoho osob, které se více či méně zapsaly do podvědomí lidí. Následující přehled vedoucích úředníků byl chtěl přiblížit jejich životní osudy.⁸¹

Zkratky:

OAM - Oberamtmann (vrchní)

HKD - Herrschaftsdirektor (ředitel panství)

ZKD - Zentralkanzleidirektor (ředitel ústřední kanceláře)

ZD - Zentralldirektor (ústřední ředitel - titul používaný od roku 1904)

WD - Wirtschaftsdirektor (hospodářský ředitel)

HD - Herrschaftsdirektor (ředitel panství)

FM - Forstmeister (lesmistr)

FR - Forstrat (lesní rada)

OF - Oberförster (nadlesní)

OFM - Oberforstmeister (vrchní lesmistr)

OJ - Oberjäger (vrchní myslivec, pozdější lesmistr jako vedoucí lesního úřadu panství)

vrchní (Oberamtänner)

1821 – 1841   OAM   Friedrich Kittel

1841 – 1848   OAM   Josef Perwolf

ředitelé dvorní (ústřední) kanceláře (1820-1903)

1820 – 1844   HKD   Alois Hirschmann

1844 – 1848   HKD   Franz Hirsch

1848 – 1859   HKD   Johann Hellmer

1860 – 1876   ZKD   Karl Nessenyi

1877 – 1904   ZKD   Franz Weiss

---

⁸¹ Raimund Paleczek, Schematismus der Fürst zu Schwarzenbergischen Primogenitur 1655-1949, nepubl. spis- s dovolením autora.

ústřední ředitelé (1904-34)

1904 – 1913	ZD	Leo Nossek
1913 – 1934	ZD	Vladimír Orlt

Vedoucí (hospodářští ředitelé) panství ORLÍK od r. 1798

1798 – 1804	WD	Mathias Zimmermann
1805 – 1814	WD	Simon Linha
1814 – 1820	WD	Friedrich Kittel
1821 – 1830	WD	Bernard Sykan
1830 – 1844	WD	Gregor Aichberger
1844 – 1868	WD	Josef Czapek
1868 – 1905	HD	Maximilian Farka
1905 – 1913	HD	JUDr. Ladislav Šilhán
1913 - 1914	HD	Heinrich Lackinger
1914 – 1919	HD	?
1919 – 1925	HD	JUDr. Jan Heyrovský

od r. 1925 viz lesní ředitelé

Vedoucí lesního úřadu / lesního ředitelství ORLÍK od r. 1803, od r.

1802 – 1839	OJ/FM (1820)	Johann Maschek (Mašek)
1839 – 1847 (?)	FM (1841)	Friedrich rytíř von der Decken
1847 (?) – 1866	FM (říjen 1820/OFM (1855)	Georg Bohdanecký
1866 – 1879	FM/OFM (1877)	František Wodinagg
1880 – 1911	OF/FM (1883)	Josef Bohdanecký
1911 – 19..	FM	Václav Runčík
19.. – 192..	FM	Karel Nebovidský
192.. – 1947	FM/FR (1934)	Karel Runčík

GREGOR AICHBERGER

* 18. 2. 1786 Rozvadov (Roßhaupt) [fara Rozvadov]

† 14. 8. 1862 Český Krumlov (Krummau)

- nástup do služby 1. 11. 1805, 1. 6. 1817-1830 purkrabí (Burggraf) na Orliku, hospodářský ředitel (Wirtschaftsdirektor) na Orlíku 1830- 1844, pensionován 31. 12. 1844

GEORG BOHDANECKÝ, syn Karla (II)

* 10. 4. 1801 myslivna (Jägerhaus) Picina [fara Pištín]

† 18. 4. 1866 Orlík [fara Staré Sedlo]

- lesmistr (Forstmeister) na Orlíku v letech 1848-1866

- vrchní lesmistr (Oberforstmeister) v roce 1855

JOSEF BOHDANECKÝ

* 1. 3. 1846 Vráž [fara Čížová], okres Písek

∞ 5.4. 1888 Rozálie Bohdanecká

† 11. 9. 1920 Staré Sedlo

- lesní učiliště (Forstlehranstalt) v Bělé pod Bezdězem (Weißwasser) 1863-65, státní zkouška z lesního hospodářství dne 27. 9. 1878 Praha („znamenitý prospěch“)

- nástup do služby sekundogenitury 1. 6. 1866, lesní geometr (Forstgeometer) na Orlíku, nadlesní (Oberförster), vedoucí lesního úřadu (Forstamtsvorstand) a lesní kontrolor (Forstkontrollor) na Orlíku 1. 1. 1880, lesmistr (Forstmeister) od roku 1883, v letech 1888-1894 odborný ředitel lesnického učiliště v Písku, pensionován 1. 9. 1911, 2. 12. 1898 získal Řád císaře Františka Josefa I.⁸²

JOSEF CZAPEK

* 12. 2. 1794 Rukáveč [fara Milevsko]

† 26. 7. 1868 Orlík

- akcesista v Zalužanech 1,5 roku, 26.5. 1846 přemístěn ze Zalužan zpět na Orlík, hospodářský ředitel (Wirtschaftsdirektor) na Orlíku v letech 1845-1868

FRIEDRICH RYTÍŘ VON DER DECKEN

* 1803 Clausthal (Niedersachsen)

† ?

- roku 1819 lesní učiliště, doktor filosofie, lesnictví a státovědy, nástup do služby 1.3. 1830 jako lesní aktuár u orlického lesního úřadu, revírník (Revierjäger) v Jickovicích v letech 1831-1839, lesmistr (Forstmeister) na Orlíku v letech 1839- 1848

---

⁸² Rudolf Friese, Památník, s. 211-212, Antonín Nikendey, Josef Bohdanecký (1846-1920), Obnovená tradice 41, 2010, s. 59-62.

MAXIMILIAN FARKA

* 6. 10. 1836 Pelhřimov

† 1913 Sedlec u Kutné Hory (Kuttenberg)

- hospodářský ředitel (Herschafftsdirektor) na Orlíku v letech 1868-1905, hospodářský ředitel v Sedlci v letech 1905- 1913

JOHANN HELLMER

* 1788

† 20. 12. 1868 Praha - Nové Město (Prag-Neustadt) [fara Marie Sněžná]

- hospodářský a ústřední ředitel (Herrschaftsdirektor und Zentralkanzleidirektor) v Praze od 1. 10. 1848, pensionován 31. 12. 1859

JUDR. JAN HEYROVSKÝ, syn Karla(I) Heyrovského (1839-1921), vrchního lesního rady (Oberforstrat)- primogenitura

* 3. 7. 1885 Třeboň (Wittingau)

† ? Brno (Brünn)

- adjunkt u ředitele panství na Orlíku 1910, ředitel panství Orlík (Herrschaftsdirektor) od 1. 7. 1919, roku 1925 odešel ze služeb sekundogenitury a působil jako samostatný notář v Brně

ALOIS DANIEL HIRSCHMANN

* 13. 1. 1773 Praha-Malá Strana (Prag-Kleinseite) [fara sv. Mikuláš]

† 19. 7. 1844 Praha-Nové Město (Prag-Neustadt) [fara sv. Vojtěch]

- nástup do služby 1. 1. 1796, Český Krumlov (Krummau) 1. 7. 1800, purkrabí (Burggraf) v Českém Krumlově a učitel zemědělství od 1. 7. 1805, hospodářský ředitel (Wirtschaftsdirektor) v Lovosicích (Lobositz) od 1. 9. 1810, na výměnu ve službě sekundogenitury jako hospodářský rada (Wirtschaftsrat) na Orlíku 1. 10. 1814, dvorní kancelářský ředitel v Praze od 1. 1. 1821

FRIEDRICH KITTEL

- soudní správce (Gerichtsverwalter) na Orlíku 1803-?, hospodářský ředitel na Orlíku od 1. 10. 1814, vrchní na Orlíku v letech 1820-1841, pensionován roku 1841

HEINRICH LACKINGER

* 13. 9. 1853 Blovice (Plzeň)

† 8. 10. 1914 Orlík, pochován v Čimelicích, ředitel panství Orlík od 1. 4. 1913

SIMON LINHA

* 18. 10. 1743 Chlum [fara Křemže]

† 29. 5. 1822 Třeboň (Wittingau)

- nástup do služby 1. 7. 1766, kontribuční (Kontributionseinnehmer) v Chýnově (Cheynow) od 1. 4. 1784, důchodní (Rentmeister) v Chýnově od 1. 3. 1786, purkrabí (Burggraf) na Hluboké (Frauenberg) od 1. 1. 1790, podruhé důchodní v Chýnově od 1. 1. 1792, purkrabí na Orlíku od 1. 2. 1798, hospodářský ředitel na Orlíku od 1. 1. 1805, pensionován 1. 10. 1814 (?)

JOHANN LAURENZ MASCHEK

* 11. 8. 1762 Bažantnice Netolice (Fasangarten Netolitz) [fara Netolice]

† 25. 1. 1857 Orlík [fara Staré Sedlo]

- nástup do služby 1. 1. 1782, myslivecký příručí (Büchsenspanner) knížete Karla I. od 1. 1. 1791, nadlesní v revíru Kostelec (panství Orlík) od 1. 10. 1798, lesmistr na Orlíku od 1. 4. 1802, roku 1803 převzat z primogenitury, lesmistr od roku 1820, pensionován v roce 1839

KAMIL FRANTIŠEK NEBOVIDSKÝ

* 15. 2. 1863 Červený Újezd (Rothaujezd) [fara Oslov]

† 15. 5. 1945 Orlík [fara Staré Sedlo]

- lesní geometr (Forstgeometer) a lesmistr na Orlíku

LEO JOHANN EDUARD NOSSEK

* 25. 6. 1854 Střílky (Morava - Mähren)

† 6. 3. 1913 Orlík [fara Staré Sedlo]

- tajemník (Sekretär) v centrální kanceláři v Praze, ústřední ředitel na Orlíku v letech 1904 - 1913

VLADIMÍR ORLT

* 30. 10. 1866 Vodňany

† 1938 Praha-Motol

- absolvent vyššího hospodářského ústavu v Libverdě
- nástup do služby 1. 10. 1886 jako praktikant na čimelickém panství, o rok později jako asistent u hospodářské správy v Červeném Újezdě, roku 1890 adjunkt a roku 1893 hospodářský správce v Červeném Újezdě, roku 1900 jmenován ředitelem panství Osov, centrální ředitel na Orlíku od 1. 4. 1913, roku 1928 byl ustanoven správcem rodového majetku nezletilého Karla V. spolu s Eleonorou Schwarzenbergovou, roz. Kinskou krajským civilním soudem v Praze, pensionován 30. března 1934⁸³

JOSEF JOHANN PERWOLF

* 9. 6. 1807 Praha- Nové Město (Prag-Neustadt)

(†) 10. 7. 1848 Orlík

- spáchal sebevraždu, zastřelil se v důsledku červnových povstání v Praze a pomluvě týkající se jeho osoby
- nástup do služby 28.9. 1841, v letech 1831-1834 pražský magistrát a kriminální soud, v letech 1835-1838 zástupce justiciára na panství Čimelice, Cerhonice, Milín, od 1.1. 1839 do března 1842 panství Drhovle a Cerhonice, červenec 1839- březen 1841 justiciár v Čimelicích, od 1.10. 1841 představený na Orlíku a současně soudní správce na Orlíku v letech 1841-1848
- uměl česky, německy, latinsky, italsky a řecky

VÁCLAV RUNČÍK

* 1852 Drahoraz u Jičína [fara Kopidlno]

† 1927 Orlík

- absolvent vyšší reálky v Jičíně, praxe na panství Jičíněves, roku 1873 lesnické učiliště v Bělé pod Bezdězem, nástup do služby sekundogenitury roku 1874, roku 1882 složil státní zkoušku pro samostatné lesní hospodáře, lesní taxátor (Forsttaxator) na Orlíku v letech 1882 - 1886, lesmistr na Orlíku od 1. 10. 1911, lesní rada v letech 1911- 1919, pensionován v roce 1919
- od 28. října 1914- 1918 člen kuratoria píseckého lesnického ústavu, znalec u vrchního zemského soudu, prováděl odhady velkých lesních statků, jednatel České lesnické jednoty⁸⁴

---

⁸³ Tradice: věstník Svazu českých úředníků a zřízenců knížete ze Schwarzenberku v Českých Budějovicích 1934-1936, sv. 3-4, s. 118.

⁸⁴ Rudolf Friese, Památník, s. 219-220.

ING. KAREL RUNČÍK, syn Václava Runčíka

* 17. 5. 1885 Orlík [fara Staré Sedlo]

† 1947

- studium na vyšším lesnickém ústavu v Zákupcích, únor 1911 v Praze státní zkouška pro lesní hospodáře

- lesmistr lesního úřadu na Orlíku, zároveň lesní rada a představený administrace na panství Orlík od 1. 1. 1934

BERNARD SYKAN, vlastním jménem Bernard Kilian

* 5. 7. 1757 Sv. Jan pod skálou [Taufeintrag unter „Zikan“]

† 5. 12. 1831 Orlík [fara Staré Sedlo]

- ředitel na statku Horosedly v letech 1783-1788, přemístěn na Orlík jako kontrolor 1. 1. 1789, hospodářský ředitel na Orlíku v letech 1821-1830, pensionován roku 1830

JUDR. LADISLAV ŠILHÁN

* 30. 10. 1860 Železný Brod

† 20. 2. 1913, pochován ve Starém Sedle

- ředitel panství Orlík v letech 1905- 1913

FRANZ WEISS

* 1815 Ledec, okres Čáslav

† 9. 1. 1904 Praha - Nové Město (Prag-Neustadt) [fara svatý Vojtěch]

- od 1.10. 1842 obroční písař, ředitel dvorní kanceláře v Praze v letech 1877-1904

FRANTIŠEK WODINAGG, zeť lesmistra Johanna Maška

* 1801 Vídeň (Wien)

† 22. 9. 1884 Orlík [fara Staré Sedlo]

- lesmistr na Orlíku od 1. 7. 1866, vrchní lesmistr od 1. 9. 1877, pensionován 1. 1. 1880

- 3 roky na lesním učilišti v Mariabrunn, 3 roky praxe v Sobědraži, geometr na katastrálním úřadě 10 let, lesní geometr a materiální účetní u orlického lesmistra 8 let, 1839- 1841 nadlesní

MATHIAS ZIMMERMANN

* 22. 9. 1742 Mezilesí (Multerberg) [fara Rychnov u Nových Hradů (Deutsch-Reichenau)]

† 1814 (?)

- nástup do služby 1. 4. 1756, důchodní a kontribuční ve Vimperku od 1. 9. 1783, purkrabí na Orlíku od 1. 1. 1787, hospodářský ředitel na Orlíku od 1. 2. 1798, pensionován 1. 1. 1805

4.2. Evidence zaměstnanců

Jako nástroj kontroly byly po celou dobu existence správního systému využívány tzv. **služební a konduitní listy**.⁸⁵ Název byl odvozen z francouzského *conduite*, který vyjadřoval jejich obsah, totiž zápis o chování úředníků. Oba druhy se vedly v centrální kanceláři už od 17. století pro všechny personál. Obsahovaly pouze základní osobní údaje, jako jméno, věk, služební pozici a dobu služby. Jednotlivá panství zakládala vlastní soupisy zaměstnanců. Služební listy sepisovaly hospodářské a lesní úřady jednotlivých panství, konduitní vedla také dvorní kancelář na základě hlášení zmíněných úřadů.

V roce 1710 se začaly vést odděleně pro hospodářské a lesní úředníky. Zároveň se pořizovaly soupisy těchto listů. Do nástupu Josefa II. (předchůdcem Johann I.) se oba typy vedly souběžně. V polovině 18. století byly služební listy odděleny od konduitních. Poté platilo, že do služebních listů se zapisoval věk, původ a služební pozice, do konduitních listů pak chování a schopnosti úředníka. Konkrétně se jednalo o tyto rubriky: datum a místo narození, rodinný stav, počet dětí, vzdělání a jazyky, stav mravů, schopnosti, vedení si ve službě i mimo ni, chování vůči nadřízeným, kolegům a podřízeným. Informace v nich obsažené sloužily jako podklad pro případné povýšení či přeložení zaměstnance. Jako problematické se ukázaly dvě poslední rubriky týkající se výkonu zaměstnání a chování v práci. Často se objevovalo zkeslování zapsaných údajů či dokonce smyšlené zápisy, které mohly vést až k pomluvě. To byl možná důvod pro jejich zrušení v roce 1854. Skončily tak zápisy v přehledných tabulkách a zaměstnanci byli nadále posuzováni jen v případě, pokud k tomu nastal konkrétní důvod, například přestěhování nebo nevhodné chování.

Do služebních listů se zapisovala i mzda, proto se počínaje rokem 1821 jejich kopie posílaly vrchní úctárně do Vídně. Protože se v listech často vyskytovaly chyby, byla v březnu roku 1821 vydána směrnice pro všechny úředníky stanovující standardní schéma jejich vyplňování. Služební listy byly rozděleny do dvanácti rubrik. 1. Jméno; 2. Bydliště; 3. Charakter (služební hodnost); 4. Narození (země, kraj, místo, datum); 5. Rodinný stav (děti,

---

⁸⁵ Raimund Paleczek, *Die Modernisierung*, s. 211-212.

z toho chlapci a dívky); 6. Vzdělání (studia, řeči); 7. Cizí služba; 8. Zvyky; 9. Schopnosti (služební, mimoslužební); 10. Koníčky; 11. Chování vůči nadřízenému, kolegům a podřízeným; 12. Budoucí způsobilost. Toto schéma se používalo i pro evidenci zaměstnanců mladší rodové linie.

Na počátku 20. století přibýly ke služebním listům tzv. seznamy oddělení. Služební listy a seznamy oddělení se měly vzájemně doplňovat, proto bylo nutné do obou přesně zapisovat všechny změny, ke kterým během služby došlo. Služební předpis z 15. prosince 1909 stanovil pravidla pro vedení služebních listů a seznamů služebních míst⁸⁶.

Služební listy obsahovaly informace o osobě zaměstnanců, jejich pracovních a osobních vztazích během let strávených v knížecích službách. Služební listy se zakládaly pro všechny zaměstnance s penzijním pojištěním, uchazeče o zaměstnání (absolventi, praktikanti, dozorcí, pomocné síly) a ženské pomocné síly. Byly uchovávány na služebních pracovištích, která musela v případě nástupu nového zaměstnance založit jeho služební list a do čtyř týdnů ho předložit centrální účtárně. Služební list obsahoval tyto informace: datum a místo narození, všechny změny v rodinném stavu (datum konání svatby, narození dětí, úmrtí člena rodiny, datum úmrtí), dále se uváděla domovská příslušnost, dosažené vzdělání, jazykové znalosti, povinná vojenská služba (doba trvání aktivní služby, vojenská posádka a poslední dosažená hodnost), cizí služba, dosavadní působení u zaměstnavatele včetně změn (místo, služební hodnost, datum a konec pracovního poměru, povýšení, přeložení, dovolená, povolení k sňatku), vedlejší příjmy a požitky (bydlení, otop a osvětlení, chov dobytka, paušály, stipendia, atd.). K vyplněnému služebnímu listu bylo potřeba přiložit potřebné doklady (křestní, úmrtní, oddací list, maturitní vysvědčení, výuční list, atd.), které potvrzovaly správnost údajů. Služební listy se vedly ve třech shodných vyhotoveních v centrální kanceláři, centrální účtárně a u nadřízeného pracoviště, který byl za správnost údajů odpovědný. Na konci měsíce přednosta každého pracoviště hlásil písemně případné změny ve služebních listech ústřední účtárně, která je postoupila ústřední kanceláři. Pokud došlo k úmrtí zaměstnance nebo odešel do důchodu, byl jeho list předán do registratury, starší listy se ukládaly do archivu.

Seznamy oddělení (služebních míst) zahrnovaly všechna pracovní místa nacházející se na panství a příjmy s nimi spojené. Zapisovaly se všechny služební požitky spojené se služebním místem bez ohledu na služební hodnost. Následně se dělily podle režijních oborů do jednotlivých sekcí, dvorů, revírů a hájenství. Obsahovaly jména zaměstnanců, u kterých byly vedeny služební listy. Pokud nastala personální změna, jména předchozích majitelů se

---

⁸⁶ SOA Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlický nad Vltavou, sign. 0713, kt. 111.

škrtkla. Jednotlivá služební místa byla seřazena podle velikosti polnosti zaměstnance včetně zahrad s vyloučením stavebních pozemků. Dále obsahovala datum nástupu do služeb. Jakmile již nebylo možné na seznam připsat další údaje, poslední zápis se přepsal na nový list. Seznamy oddělení se stejně jako služební listy po uplynutí doby používání uchovávaly v registratuře, starší exempláře pak v archivu.

K seznamům se vždy vyhotovil index sloužící pro lepší orientaci a snazší vyhledání potřebných informací o zaměstnanci. Děлил se podle dominia, obsahoval jméno pracovníka, datum jeho vstupu do služeb a číslo stránky v tabelech služného.

4.3. Platové podmínky a přilepšení

Každému zaměstnanci náležela za správně vykonanou práci odměna. Mzdové a pracovní podmínky byly právně zakotveny ve směrnici služebních a mzdových poměrů. Lesní personál se řídil směrnicí vydávanou ministerstvem zemědělství, pro ostatní zaměstnance byla závazná směrnice vyhotovovaná příslušným zemským úřadem.

Umístění do určité skupiny a třídy záviselo na funkci, kterou pracovník na velkostatku zastával. Výši platu ovlivňovalo několik faktorů, například dosažené vzdělání, kvalifikace, odpracovaná služební léta, výkonnost a zodpovědnost. Příslušná hodnostní třída měla důležitý vliv na každodenní život úředníka. Závisel na tom jeho plat a sociální postavení ostatních členů rodiny, protože udržování zažitého stereotypu bylo finančně nákladné. Zahrnovalo udržování domácnosti, oblékání a vystupování na veřejnosti.

Mzda měla finanční a naturální podobu. Jako důležitý podklad pro její výplatu sloužily platové tabulky a tabely služného.⁸⁷ Od roku 1914, kdy byla uzákoněna tzv. Služební pragmatika, se podoba a obsah tabelů řídily jejími ustanoveními. Upravovala služební poměr a zaváděla automatický služební postup na základě odpracovaných let. Zaměstnanci, kteří se nacházeli v hodnostních třídách 13 až 11 a 1 až 2, automaticky povýšili po jednom roce, ostatní pracovníci pak po dvou letech.

Protože zaměstnanci na panství tvořili rozmanitou sociální směsicí, byly děleni do čtyř základních kategorií- úřednická, zřízenecká, čelední a denní dělníci. V těchto kategoriích se dále členili do platových skupin a tříd. Celkem bylo až 16 platových tříd a deset platových skupin. Rozdíl v jejich počtu spočíval v tom, zda pracovník působil v centrální nebo lokální správě. Od toho se dále odvíjelo finanční ohodnocení za vykonanou práci, případné vedlejší

---

⁸⁷ SOA Třeboň, VS Orlík nad Vltavou, kt. č.523.

příjmy a počet platových tříd. Nejvýše stáli zaměstnanci centrální správy a místní revize (platová třída 1-10), dále administrativní a hospodářští zaměstnanci (platová třída 1-15) zahrnující lesní personál, obsluhu zámeckých pokojů, zkušené zedníky a tesařské mistry, sadaře a zahradní pomocníky, rybářský personál, kancelářské sluhy a šafáře. Zvláště stáli zaměstnanci lesní a lovcí. Platové tabulky se vztahovaly pouze na zaměstnance v kategoriích A, C, E a jim podřízené, ostatní personál byl odměňován na základě ustanovení v kolektivních smlouvách.

Odměna za vykonanou práci byla tvořena **služným** v hotovosti, **naturálními požitky** a **vedlejšími příjmy**. Nárok na naturální požitky měli ženatí zaměstnanci nebo ti s vlastní domácností, ale pouze když se nacházeli v 16. až 19. platové třídě. Jestliže byli zařazeni do nižší třídy, byli pak považováni za svobodné bez vlastní domácnosti. Samostatnou domácností se rozumělo bydlení společně s manželkou nebo osamoceně s pravidelným docházením služebné, která se za úplatu starala o vaření a vedení domácnosti. Zaměstnanci měli možnost odebírat za zlevněnou cenu chlebovinu (chlebové obilí), mléko, brambory na jídlo i krmné pro zvířata, palivové dřevo a případně uhlí. Takto získané naturálie bylo možné použít pouze pro jednu domácnost. V tabelech služného se jako měrná jednotka vyskytují hektolitry (vědra), kilogramy, měřice (stará dutá míra), libra (máslo, sýr), metry krychlové (m³), u dřeva sáh.

Množství naturálií určených k odběru bylo vždy stanoveno v nařízení vydaném centrálním ředitelem. Například v nařízení z roku 1941 se uvádí toto množství.⁸⁸ Chlebovina 240 kg ročně pro samotného zaměstnance, 200 kg pro každého člena rodiny, nejvíce 1840 kg ročně pro celou rodinu, polovina pšenice a žita. Cena pšenice 230 Kč za 100 kg, žita 190 Kč za 100 kg, mléko z chléva 120 Kč za litr, půl litru týdně pro zaměstnance a každého člena rodiny, avšak nejvýše 3 litry denně. Jedlé brambory 60 Kč za 100 kg, 300 kg ročně pro každého člena, nejvýše dohromady 1200 kg ročně. Krmné brambory 33 Kč za 800 kg, 100 kg pro každého zaměstnance, který je ženatý nebo se stará o domácnost a nachází se v příslušné platové skupině. Dřevo 50 Kč za m³ i s dovozem domů.

Mezi **naturální požitky** patřil i služební byt. V případě, že nebyl k dispozici, pak dostával zaměstnanec tzv. příbytečné ve výši odpovídající pronájmu v příslušném místě. Avšak nesměl jej dále pronajímat. Osoby, které nepatřily do užšího rodinného kruhu, s ním směly žít v pronajatém bytě jen na základě kladně vyřízené žádosti vedoucího podniku. Byt musel být udržován v čistém a pořádném stavu. Dále sem patřil bezplatný otop v určitém množství, příspěvek na osvětlení (zaměstnanec bez domácnosti 150 Kč, s domácností 360 Kč

---

⁸⁸ SOA Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlík nad Vltavou, sign. V7B4b, kt.č. 132.

ročně), bezplatný deputát stejnoměrně rozdělený na celý rok, chlebovina složená napůl z pšenice a žita, brambory a mléko.

Výdej těchto požitků probíhal ve stanovených intervalech. Chlebovina se vydávala počátkem každého kalendářního čtvrtletí a o její výši rozhodoval počet členů rodiny, mléko odebírali zaměstnanci denně. Výdej jedlých a krmných brambor probíhal ve dvou intervalech, polovina v říjnu a polovina v dubnu. Jejich množství záviselo na počtu členů v domácnosti. Krmné brambory náležely pouze zaměstnancům, kteří se měli ženit. Palivo se vydávalo podle potřeby s dovozem až domů, uložení a nařezání si hradil sám odběratel. Zaměstnanec si mohl místo dříví odebrat uhlí nebo rašelinu. Prodej, darování nebo výměna paliva bylo zakázáno. Pokud si naturálie zaměstnanec nevybral, získal za něj peněžní náhradu.

Vedlejší příjmy se skládaly z přídavků na stravu, které zahrnovaly výchovný příspěvek ve výši 500 Kč ročně a vztahoval se na vysokoškolské studium do 22 let a středoškolské studium do 18 let. Děti žijící doma, ale stravující se mimo domov, dostávaly polovinu tohoto příplatku, nesměly si však samy vydělávat, pak na něj ztrácely nárok. V platových tabulkách ze dne 21. ledna 1922 se služné skládalo ze základního služného dle tabulky, drahotního přídavku, ošacovacího příspěvku pro manželku a děti.

4.4. Sociální institut

Schwarzenbergové si vůči svým zaměstnancům vytvořili téměř otcovské pouto. Vybudovali sociální institut, jehož jádrem byl penzijní a invalidní fond. Dále zaměstnancům vypláceli různé příspěvky a příplatky.

Schwarzenberský penzijní fond⁸⁹ představoval jeden z nejstarších penzijních institutů. Nadační listina⁹⁰ knížete Josefa I. Adama ze Schwarzenbergu z 25. prosince 1765, která položila základy normovaného penzijního zaopatření, předběhla o patnáct let státní penzijní zaopatření pro státní úředníky kodifikované císařem Josefem II. Před vznikem penzijních fondů byli úředníci odkázáni na milosti knížete, státní úředníci na milost krále. Patrně obava z očekávané války, která pro knížete Josefa I. představovala hospodářskou hrozbu, byla podnětem pro zřízení vlastního penzijního institutu.

Jako předloha posloužilo císařem potvrzené zaopatření pro vdovy a sirotky profesorů právnické fakulty pražské univerzity z roku 1760. Fond vznikl z příspěvků aktivních

---

⁸⁹ SOA Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlick nad Vltavou, sign. 14/608, kt.č. 520; TAMTÉŽ, sign. 07P2, kt.č. 111.

⁹⁰ Raimund Paleczek, Die Modernisierung, s. 273.

zaměstnanců. Byl určen pro všechny zaměstnance (úředníky, lesní personál, zřízence, ženy), jejich vdovy, sirotky a potomky.

Podle ustanovení z roku 1765 se pojistné dělilo podle služebních kategorií do osmi tříd, pojištěnci ho odváděli v půlroční lhůtě do krumlovské důchodní pokladny. Následná výplata penze se prováděla v hotovosti i naturáliích. Sedmá a osmá třída získala vždy pouze naturální penzi, v ostatních třídách se penze pohybovala mezi 50 % a 60 %. Jeho výše se odvíjela od hodnostní třídy a dne nástupu do knížecí služby. Do výměru penze se započítávala i doba strávená ve válce, výsledná částka pak dosahovala až dvojnásobku základního výměru. Bylo pamatováno i na děti neschopné výdělků, ty dostávaly doživotní rentu.

Protože fond obsahoval devatenáct let po svém založení malý kapitál, rozhodl se Josefův syn Johann I. roku 1784 sepsat dodatek k původní nadační listině. Jeho podstatou byl pokus o navýšení příjmů z příspěvků prostřednictvím tzv. mimořádného přídatku. Místo dosavadních osmi tříd jich vzniklo 24 a základ tvořil skutečný plat plátce pojistného a ne jeho stupeň hodnosti. Jeho velkou slabinou byl strnulý systém založený na odvádění příspěvků podle služebních hodností. To následně vedlo k vypořehování vložených peněz mezi první čtyři hodnostní třídy a nebylo prakticky možné nashromáždit základní kapitál.

Fond prošel během svého trvání mnoha úpravami, naposledy v roce 1940.⁹¹ Toho roku byly vydány stanovy, podle nichž se členové dělili do kategorií, kterým byla přiřazena písmena abecedy. Písmeno A označovalo penzisty, B, C a D aktivní zaměstnance. Příjmy v penzijním fondu byly tvořeny příspěvky a úroky, které pojištěnec odváděl ode dne přijetí do služby až do odchodu do důchodu. Tato povinnost zanikla ukončením pracovního poměru, pobíráním invalidního nebo starobního důchodu, hrubým poškozením majitele a zneužitím jeho úcty, zahálčivostí, spácháním trestného činu. Součástí fondu byla invalidní, starobní, vdovská penze, pohřební náklady a výchovné.

Nárok na **invalidní rentu** měl zaměstnanec, který z důvodu tělesné nebo duševní nemoci nemohl vykonávat službu. Pokud se zdravotní stav nelepšil, bylo možné zaměstnance přeložit do předčasného důchodu.

Starobní důchod náležel zaměstnanci po uplynutí 40 služebních let, u zaměstnanců s vysokoškolským vzděláním po odpracování 35 let. Penzijní příspěvek se začínal odvádět v den, kdy skončily aktivní příjmy zaměstnance a povinnost ho odvádět zanikla smrtí

---

⁹¹ SOA Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlický nad Vltavou, sign. 07P2, kt.č. 111.

pojištěnce. Po odpracování 120 služebních měsíců činila penze 40 % z vyměřovacího základu. Každý služební měsíc se příspěvek zvyšoval o 1,6 %, u vysokoškoláků o 1,5 %.

Po 480 měsíčních, u vysokoškoláků po 420, dosahovala penze v příspěvcích výše penzijního vyměřovacího základu. Další zvyšování již nebylo možné.

Vdovský důchod činil polovinu. Člověk na něj neměl nárok, pokud nebyl v knížecích službách, nebyl schopný výdělků, jeden z manželů zemřel a v době jeho úmrtí byli od sebe soudně odloučeni či rozvedeni, zaměstnanec se penze zřekl, vdova úmyslně spáchala trestný čin nebo se na něm podílela. Příjem penze začínal po smrti manžela a zanikal smrtí vdovy či jejím novým sňatkem.

Výchovné náleželo dětem zaměstnanců v případě smrti nebo pohřbování pojištěnce. Jeho výše závisela na počtu osiřelých dětí a zda zemřel jeden z rodičů či oba.

jednou osiřelé dítě	25 %
dvojnásobně osiřelé dítě	50 %
dvě dvojnásobně osiřelé děti	75 %
tři a více dvojnásobně osiřelé děti	100 %

Suma výchovného nesměla překročit výši vdovské penze. Dítě jednou osiřelé mohlo dostávat dvojnásobek příspěvku na výchovu, pokud jeho matka neměla nárok na vdovskou penzi. Stanovy pamatovaly i na ženy pracující v knížecích službách, avšak požadavky byly poněkud diskriminující. V případě úmrtí pojištěnce ženského pohlaví příslušelo výchovné pouze dítěti dvojnásobně osiřelému. Nárok na tento příspěvek měly pouze manželské nebo legitimní děti. Jeho výplata končila ve 20 letech. Pokud dítě studovalo jakýkoli hospodářský obor, výchovné mu bylo placeno do 24 let. Nárok na příspěvek zanikal i v případě sňatku před dosažením osmnáctin.

Příspěvek na hrazení **pohřebních nákladů** náležel pozůstalým členům rodiny. Nejvíce peněz získali samotní členové, pak vdovy a sirotci, následně manželky a děti.

Předsedou správního výboru byl krumlovský nejvyšší správní úředník (Oberamtman), účetní tamějšího sirotčího písaře

Správní systém tvořil účetní, správní a centrální výbor. **Účetní** a jeho zástupce byli jmenováni ze zaměstnanců centrální správy statku. Vedl penzijní pojištění a vyhotovoval účetní uzávěrku a bilanci. **Správní výbor** přijímal oznámení rozhodná pro vznik pojištění, vedl výkazy pojištěnců a evidenci příspěvků, přijímal nové žádosti o pojištění, o jejichž kladném vyřízení rozhodoval majitel panství, kontroloval uzávěrky a bilance, podával pravidelné zprávy o činnosti a usnesení o zřízení majetku. Dále předkládal řediteli velkostatku své návrhy na změny ve stanovách a zastupoval penzijní fond navenek. Skládal se z předsedy

jmenovaného majitelem, čtyř osob vybraných z pojištěnců, čtyř členů jmenovaných ředitelem velkostatku a čtyř náhradníků volených na tři roky ze zaměstnanců s nejméně deseti lety služby. **Centrální výbor** byl tvořen členy správního výboru, čtyřmi pojištěnci a čtyřmi náhradníky. Kontroloval spravování majetku, schvaloval uzávěrky a změny ve stanovách. Scházel se minimálně jedenkrát ročně a svolával ho jeho předseda. Usnášení schopné byly tři čtvrtiny členů. Ze zasedání se vyhotovovaly protokoly, které se následně předkládaly ke kontrole řediteli velkostatku.

Všichni členové svou funkci vykonávali bezplatně, byla to pro ně čest. Jestliže by se změnil majitel a fond byl rozdělen, pak by všem pojištěncům bylo vyplaceno pojistné z prémiové rezervy. Její výše závisela na počtu zaměstnanců. Zbýlý obnos se rozdělil mezi jednotlivá panství.

Zaměstnanci byli odměňováni i za dobu, po kterou působili v knížecí službě. Za pětadvacet a více let získali tzv. jubilejní odměnu a medaili⁹² od obchodní a živnostenské komory. Výše odměny se odvíjela od počtu odpracovaných let. Za odsloužených 35 let byla stříbrná medaile, za 25-34 let bronzová, 24 let a méně pouze uznání.

Invalidní fond polního maršála Edmunda ze Schwarzenbergu⁹³ každoročně přispíval chudým příslušníkům orlického dominia 10 zlatých a 52 půl krejcaru. Aby vysloužilí vojáci obdrželi podporu z fondu, museli se podepsat na stvrzenku, kterou dostali po jejím vyplacení a vše jim dosvědčili dva svědci. Na základě rozhodnutí Jeho Jasnosti Karla ze Schwarzenbergu ze dne 1. července 1915 splynul tento fond s nově zřízeným invalidním fondem knížete Karla Bedřicha, který zemřel 6. září 1914 při polním tažení ve Vukovaru. Důvodem vzniku byla snaha pomoci navrátilším se vojákům překonat následky zranění utrpěných ve válce. V důsledku spojení v jeden celek byly vydány nové stanovy a dosavadní členové si museli podat novou žádost. Čtvrtletně se z fondu vyplácela finanční podpora vojínům a jejich vdovám. Příspěvek uděloval majitel panství. Na podporu byli navrhováni nejvyšším úředníkem (například v lesnictví lesmistrem), který žádosti posílal knížeti, jehož rozhodnutí mělo konečnou platnost. Invalidní příspěvek bylo nutné každý rok obnovit.

Na orlickém zámku byla dne 10. března 1896 na základě nadační listiny zřízena **chudinská a mešní nadace**.⁹⁴ Stalo se tak podle testamentu zemřelého Karla I. Filipa ze Schwarzenbergu ze dne 30. prosince 1818 ve Vídni. Zůstavitel stanovil, aby se každoročně

---

⁹² SOA Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlík nad Vltavou, sign. E-a-0, kt.č. 558.

⁹³ TAMTÉŽ, sign. 8/41, sign. 4D-2, 4D-4, kt.č. 463.

⁹⁴ TAMTÉŽ, sign. 4D-1, kt. č. 463.

v den jeho úmrtí za něj sloužila v rodinné hrobce na Orlíku mše svatá a po jejím konci se mezi chudé rozdělila almužna ve výši 50 zlatých. Za tímto účelem odkázal na mešní nadaci 200 zlatých a na chudinskou 1000 zlatých.

Ve třicátých letech 20. století v důsledku neblahých dopadů na majetek Schwarzenbergů, které byly zapříčiněny hospodářskou krizí a pozemkovou reformou, byl z osobní iniciativy knížecí rodiny zřízen **Fond pro podporu knížecích schwarzenberských zaměstnanců**. Kapitál, ze kterého se příspěvky vyplácely, byl vytvořen z vlastních prostředků majitele panství a k listopadu 1932 vykazoval jmění 600 000 Kč.

Pro chudé žijící na Zalužanském panství byla nadační listinou ze dne 19. února 1897 zřízena při mirovickém kostele **nadace Karla svobodného pána z Helversen**.⁹⁵ Bylo shromážděno jmění ve výši 260 K a úroky z něj byly určeny třem nejpotřebnějším osadníkům na zalužanském velkostatku. Stalo se tak na základě návrhu majitele tohoto panství. Vybraní jedinci se museli na oplátku denně modlit růženec za Marii Annu z Helversen, manželku svobodného pána z Helversenu.

4.4.1. Příspěvky

Pokud měl zaměstnanec dítě na studiích, získával od zaměstnavatele **výchovný příspěvek** na úhradu nákladů spojených s přípravou na budoucí povolání. Výše příspěvku závisela například na tom, zda dítě bydlelo s rodiči a do školy pravidelně dojíždělo nebo zda se nacházelo mimo domov. Když za studiem dojíždělo, rodičům náležel roční příspěvek. Jestliže bydlelo s rodiči, vyplácel se jim příspěvek v poloviční výši.

Příplatek na děti byl určen pro manželské i nevlastní děti žijící v domácnosti spolu se zaměstnancem do dosažení osmnácti let. Pokud se připravovali na budoucí povolání, pak do jednadvaceti let. Výše příplatku byla stanovena v tabulce služného.

Ošacovací příspěvek na manželku a každé dítě ve výši 1200 Kč ročně se vyplácel pouze jednou. Nárok měly pouze nezaopatřené manželské děti, synové do ukončeného 24 věku a dívky do ukončeného 20. věku.

K základnímu platu příslušely zaměstnanci ještě přídavky, a to **drahotní, mimořádný drahotní, vánoční**. Dále šlo o příplatky při časové a úkolové mzdě, zvláštní, diety, věcné požitky a cestovné. V důsledku blížící se války byl zaveden také **předválečný** přírůstek určený pro překonání těžké situace hrozící války, který tvořil součást základního platu. Drahotní přírůstek byl určený pro zřízence, úředníky, svobodné a ženaté. Vyplácel se s

---

⁹⁵ TAMTÉŽ, sign. 4D-3, kt.č. 463.

měsíčním zpožděním, tzn. v únoru dostal pracovník přídavek za leden. Zaměstnanec měl možnost podat žádost na příslušný sekretariát ředitelství, aby mu byl drahotní přídavek vyplacen předem najednou. Avšak tento přídavek k 31.12.1920 zanikl. Dále měli nárok na **mimořádný drahotní přídavek**, který se vyplácel zřízcům majícím děti mladší sedmnácti let, kteří nepracovali a samostatně se neživil. Na vánoce se přiznával vánoční příplatek tvořící 25% hrubého měsíčního platu. Na tento příplatek neměli právo Němci, Maďaři a osoby, které pozbyly státní občanství. Příplatky při časové a úkolové mzdě se přiznávaly za přesčas, za noční službu a za práci ve svátek a neděli. Zvláštní příplatky se vztahovaly na odborné lesní dělníky, na pomocné úkony, do této skupiny náležel také kvalifikační příplatek ve výši 20 % za odborné vzdělání. Diety příslušely zaměstnanci, který se nacházel v práci mimo velkostatek a to déle jak 12 hodin, měl nárok na náhradu jízdného, zahrnujícího autobus a vlak. Do diet se zahrnovalo i přenocování.

Stálí zaměstnanci dostávali též příspěvek na nové náradí, dále cestovné. Svobodní zaměstnanci měli nárok na stravu pětkrát denně, byt s otopem, osvětlením, úklidem, vypráním prádla. Obzvláště výkonní a spolehliví zaměstnanci dostali vyplacený **výkonnostní příplatek**, jeho výše závisela na výkonu zaměstnance. Poté, co odpadly předpoklady pro další vyplácení jakéhokoliv příplatku, mohl být snížen nebo úplně zastaven, nové stanovení jeho výše se provádělo například při přeřazení do vyšší platové skupiny. Trvalé požitky se počínaje prvním lednem roku 1921 změnil na peněžní hotovost. Její výše závisela na stupni vzdělání. Uvedu zde názorný příklad. Krmič zvířat dostal vyplaceno 800K; poklasný a hajný 1000K; šafář 1250K; vrchní hajný 1500K; hospodářský a lesní asistent 1800K; zahradník a sládek v menším pivovaru 2400K; účetní a kancelista 3600K.⁹⁶ Příspěvky byly určeny osobám nemajícím žádný jiný příjem nebo jejichž příjmy byly nedostatečné či sloužily k péči o osobu blízkou. Výplata všech požitků v době, kdy byl majetek Schwarzenberků převzat státem, se zastavila. Jelikož byly vypláceny i bývalým zaměstnancům, ti proto museli dokázat, že před 12. srpnem dostávali pravidelné příspěvky penzijní, starobní, úrazové nebo dary z milosti. Pokud chtěli, aby se jim příspěvky poukazovaly i nadále, museli podat žádost na ministerstvo zemědělství.⁹⁷

---

⁹⁶ Stav k 1.červnu 1920, SOA Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlik nad Vltavou, sign. 3/171, kt.č. 440.

⁹⁷ SOA Třeboň, VS Orlik nad Vltavou, sign. 3F-6, kt.č. 861.

4.5. Členství ve spolcích

Většina úředníků se stala členy **Sdružení úředníků Karlo-Schwarzenberských**.⁹⁸ Hlavním úkolem bylo hájit jejich zájmy. Členem se mohl stát každý, kdo podal žádost a správní výbor této organizace ho doporučil. Poté se mohl účastnit jednání, vypracovávat návrhy a o návrzích ostatních členů hlasovat, volit a být volen. V pravomoci tohoto sdružení bylo předkládání návrhů na výši mezd úředníků majiteli panství. Ten je po zvážení buď schválil nebo zamítnul. Mohl požadovat jejich pozdější úpravu. Členové platili pravidelné příspěvky, její výši stanovovala valná hromada.

Schwarzenberští úředníci byli činní i jako amatérští novináři. Vydávání časopisů mělo dlouholetou tradici.⁹⁹ Prvním časopisem byl *Fürstlich Schwarzenberg'sches Wochenblatt. Zugleich amtliches Lokalblatt der königl. Landgerichts Bezirke Marktbreit, Markt Stefl, Aub und Wiesentheid* (*Knížecí Schwarzenberg'ský týdeník. Současně úřední lokální list královských soudních okresů Marktbreit, městyse Stefl, Aub und Wiesentheid*). Jeho vydavatelem a redaktorem byl F. Höreth. Jednalo se o věstník Schwarzenberského dominikálního vrchního úřadu ve Schwarzenbergu a královského zemského soudu pro uvedené soudní okresy. Vycházel pravidelně jednou týdně v letech 1826-1860. V roce 1860 ztratily patrimoniální úřady funkci rozhodujících orgánů a jejich činnost přebírala postupně státní správa, vydávání časopisu bylo zastaveno.

Dlouho poté nevycházel žádný časopis. Změna nastala po dokončení první pozemkové reformy. Svaz českých úředníků a zřízců knížete ze Schwarzenberku se rozhodl vydávat vlastní časopis. Ten se měl opírat o tradici Schwarzenberského rodu a zkušenosti jeho předků, kteří na statcích hospodařili. Odtud pochází jeho název *Tradice*. Redaktorem se stal PhDr. Antonín Markus, třeboňský archivář, který se svým odborným vedením zasloužil o značnou popularitu časopisu mezi zaměstnanci i veřejností. *Tradice* vycházela v letech 1934-1938. Byl to především informační zpravodaj pro schwarzenberské zaměstnance. Obsahoval příspěvky o událostech v knížecí rodině a odborné historické studie. Do fungování nečekaně zasáhl rok 1938. Pohraničí bylo obsazeno německou armádou a události s tím spojené zapříčinili zastavení činnosti svazu i další pokračování ve vydávání časopisu.

V roce 1943 začala německá nucená správa v Českém Krumlově vydávat časopis *Schwarz-Grün*. Neměl dlouhého trvání, už rok po svém založení byl v důsledku válečných

---

⁹⁸ SOA Třeboň, VS Orlický nad Vltavou, sign. 3G-1, kt.č. 860.

⁹⁹ Antonín Nikendey, 40 let schwarzenberského podnikového časopisu, *Schwarzenberské časopisy dříve a nyní*, *Obnovená tradice* 7, 1993, s. 7-8.

událostí zastaven. Po druhé světové válce nebyl v Čechách časopis obnoven, ale v Rakousku ano. Poté, co se Schwarzenberkům podařilo navrátit zbývající velkostatky v Rakousku a Středních Francích do původního stavu, byl časopis v roce 1953 obnoven na základě rozhodnutí JUDr. Jindřicha prince ze Schwarzenbergu. Dostal jméno *Blau-Weise Blätter* (Modrobílé listy) a vycházel čtyřikrát do roka. Redaktorem se stal bývalý lesní ředitel Antonín Tannich. Přispívali do něj zaměstnanci a penzisté svými vzpomínkami a zážitky z dob minulých. V roce 1955 ukončil Antonín Tannich svou činnost jako redaktor a jeho místo na pouhý rok zaujal PhDr. Ferdinand Andraschko. V jeho čele se vystřídali další lidé. Od roku 1966 vycházel dvakrát ročně v červenci a prosinci. V roce 2000 bylo vydávání zastaveno, neboť redaktor Wolfgang Wieland odešel do důchodu.¹⁰⁰ V Čechách se o znovuvzkříšení časopisu postarali až nadšenci zajímající se o historii jižních Čech. Založili dne 13. srpna 1990 Historický spolek Schwarzenberg. Pokračují ve vydávání časopisu pod názvem *Obnovená tradice*. Vychází dvakrát ročně v červnu a prosinci. Je tvořen příspěvky historiků, archivářů, lesních hospodářů a potomků bývalých schwarzenberských zaměstnanců.

Svaz českých úředníků a zřízenců knížete ze Schwarzenberku byl zároveň mateřskou organizací Ústředního svazu československých státních a soukromých zemědělských a lesních zaměstnanců.¹⁰¹ Iniciátory založení svazu byli hospodářský správce František Stožický ve Skočicích na Protivínsku a zeměměřičský správce Ing. Jindřich Šiman v Třeboni. Zastávali funkci předsedy a jednatele svazu. Aby mohla být organizace uznána za zástupce zaměstnanců, musel její existenci odsouhlasit sám kníže. Na schůzích se projednávaly například požadavky na úpravu služebních, platových a penzijních poměrů, spoluúčast při povyšování, přemísťování, přijímání a propouštění zaměstnanců. To, že byl svaz vnímán jako podstatná součást správního systému, dokazuje jeho podíl na vypracování zákona na zaopatření zaměstnanců velkostatku při provádění pozemkové reformy.

---

¹⁰⁰ Antonín Nikendey, Schwarzenberský podnikový časopis *Blau-Weisse Blätter*, *Obnovená tradice* 24, 2001, s. 37.

¹⁰¹ František Novák, Ze vzpomínek na začátky Organizace schwarzenberských úředníků a zřízenců, *Tradice: věstník Svazu úředníků a zřízenců knížete ze Schwarzenberku v Českých Budějovicích 1934 -1936 sv., s. 14-16.*

4.6. Nošení uniformy

Ve sledovaném období druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století tvořila neodmyslitelnou součást úředníka uniforma, kterou musel nosit. Podle ní bylo možné identifikovat jeho postavení v rámci služební hierarchie. Všichni úředníci na panství nenosili služební oděv stejné barvy a se stejnými doplňky. Po celou dobu existence správní struktury až do jejího zániku po druhé světové válce se zachovala mezi zemědělskými, administrativními a lesními úředníky vzájemná odlišnost, která byla vyjádřena barevným rozlišením jejich uniforem. Tito se navzájem oslovovali „ti černí“, tzn. administrativní, a zemědělství úředníci a „ti zelení“, tzn. lesní úředníci.

Knížecí nařízení z 15. ledna 1867 stanovilo podobu služební uniformy lesní personálu.¹⁰² Měla hnědou barvu, skládala se z kabátu, kravaty, nože a klobouku. Kabát byl vyrobený z hnědého melírovaného sukna s ležícím zeleným límečkem, rovnými výložkami a prýmkem. Zezadu byl bez šosů a knoflíků. Vpředu se dal zapnout na pět knoflíků vyrobených z přírodně hnědého jeleního rohu, které byly umístěné do dvou řad. Na obou stranách se nacházely kapsy ozdobené proužkem ze zeleného sukna. Délka kabátu závisela na velikosti jejího nositele. Každý zaměstnanec na své uniformě nosil odznak vyjadřující jeho služební hodnost a místo v hierarchii. Jednalo se o kombinaci dubového listu se žaludem. Vrchní lesmistr měl 3, 1; lesník 3, 0; vrchní hajný 2, 1; revírní hajný 2, 0; hajný 1, 1; lesní adjunkt 1, 0; lesní praktikant měl pouze jeden jednoduchý žalud.

Samotný oděv byl vyrobený z tmavě šedého sukna s prýmkem. V chladném počasí nebo při dešti doplňovaly uniformu vysoké holínky s punčochami.

Svrchní kabát byl také bez knoflíků na zádech, vepředu se zdobeným kapsami a dvěma řadami pěti knoflíků. V případě, že se lesní zaměstnanec účastnil lovu, měl při sobě krátký okovaný nůž s kůží.

Služební oděv měl i svou slavnostní podobu. Kabát byl vyrobený z hnědého sukna se zeleným ležícím límečkem se zaoblenými hranami a zelenými klopami. Horní díl kabátu byl tvořen až k pasu řadou šesti žlutých hladkých kovových knoflíků. Na rozdíl od běžného služebního kabátu měl ten slavnostní vzadu šos, jehož délka odpovídala tělesným proporcím nositele a konce byly mírně zaobleny. I slavnostní uniforma měla na sobě přišity podle hodnosti zaměstnance dubové listy a žaludy v následujícím pořadí. Vrchní lesmistr 5, 4; lesmistr 4, 2; vrchní lesník 3, 2; revírník a geometr 2, 3; lesník a lesní inženýr 2, 2; adjunkti 1, 2.

---

¹⁰² SOA Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlická nad Vltavou, kt.č. 457.

Další součástí uniformy byla černá kravata s malými bílými krčnými pruhy. Jakýkoliv límec byl zakázán. Dále u sebe lesní personál nosil lesklý nůž v černém koženém pouzdře. Na čepeli měl havrana s hlavou Turka a samotná rukojeť byla vyrobená z jeleních parohů.

Svrchní plášť byl zhotovený z šedého melírovaného sukna. Vpředu sahal kabát pod kolena a bylo možné ho zapnout šesti knoflíky ve tvaru žaludů sestavených do dvou řad. Kabát byl nahoře zakončen zeleným nahoru stočeným límcem s knoflíky. Svrchník měl vzadu rozparek s šesti žlutými kovovými knoflíky. Pro větší pohodlí při nošení byl na každé straně ve výšce stehna šikmo zastřížený.

Uniformu doplňoval trojhranný klobouk s ocelově zeleným chocholem ze straky a kohouta. Na něm se u špičky nacházela zlatozelená růže mající ve svém středu v sametovém poli knížecí korunu a pod ní písmeno S. Na pravé straně byl na zlatě olemovaném pruhu přišitý žlutý knoflík s korunou a písmenem S. Knížecím nařízením z 24. září 1872 byl trojhranný klobouk pro svou nepraktičnost nahrazen nízkým tmavě hnědým kloboukem se šňůrkami zakončenými dvěma žaludy.

Uniforma orlického kancelářského sluhy byla šita z černého sukna modře lemovaného. Kabát měl vzadu šosy se dvěma knoflíky v horní části, vepředu s knoflíky v jedné řadě. Zapínal se až ke krku. Nahoře v oblasti prsou se nacházela jediná kapsa. Rukávy byly zdobené modrými výložkami lemovanými též modrou barvou. Kalhoty byly také modré.¹⁰³

4.7. Lesnická rodina Bohdaneckých

Rodina Bohdaneckých působila ve službách schwarzenberské primogenitury a sekundogenitury po několik generací. Její kořeny nalezneme nejen v oblasti jižních Čech (Hluboká nad Vltavou, Třeboň, Prachatice, Netolice, Protivín, Orlík nad Vltavou), ale také na severu republiky (Bělá pod Bezdězem). Předkové pracovali i pro jiné šlechtické rodiny, například Lobkowicze nebo hraběte Františka Heřmana Arnošta Valdštejna. V archivních pramenech lze nalézt několik podob jména Bohdanecký (Bohdaneczky, Bohdanetzky).¹⁰⁴

4.7.1. Významní představitelé rodu

ADALBERT, syn Bartholomäuse

* 24. 4. 1774 Bažantnice (Fasangarten) Netolice [fara Netolice]

† 20. 12. 1795 Hluboká nad Vltavou (Frauenberg)

---

¹⁰³ SOA Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlík nad Vltavou, sign. 5/13, kt. č. 457.

¹⁰⁴ Raimund Paleczek, Schematismus.

- lesní příručí v revíru Ohrada

ANTON (I), syn Daniela, tchán jízdního myslivce (Reitjäger) Jakoba (I) Koydla

* ca. 1711 panství Bělá pod Bezdězem (Weißwasser)

† 1.1. 1789 Útěšov [fara Bavorov]

- revírník (Revierjäger) v Dřítěni (Zirnaue) od 1. 1. 1744, v Purkraci (Burgholz) od 1. 1. 1748,
v Bavorově (Barau) od 1. 11. 1758, pensionován 1. 4. 1782

ANTON (II) Paul, syn Antona (I), tchán jízdního myslivce (Reitjäger) Franze (I) Jechla,
dědeček důchodního Jan Cžížka

* 12. 1. 1745 Dřítěň (Zirnaue) [fara Bílá Hůrka]

† 1.1. 1805 Útěšov [fara Bavorov]

- nástup do služby 1. 4. 1764, revírník (Revierjäger) v Bavorově (Barau) od 1. 4. 1782

ANTON (III), syn Antona (II), zeť purkrabského písaře na Hluboké Josepha (II) Müllera

* 8. 11. 1793 Útěšov [fara Bavorov]

∞ 4.2. 1839 Anna Müllerová

† 7. 10. 1875 Staré Kestřany [fara Kestřany] - panství Protivín

- nástup do služby 1. 3. 1816, revírník (Revierjäger) v Nechybě od 1. 1. 1839,
pensionován 1. 3. 1861

ANTON (IV), vnuk Karla (I), syn Bartholomäuse, domkáře v Lhenicích

* 5. 6. 1798 Požar [fara Lhenice]

† ?

- revírník (Revierjäger) v Horosedlích (okres Mirovice (Sekundogenitur) kolem roku 1840

AUGUST - bratr Franze & Josefa (III) & Karla (III), vnuk Karla (II)

* 16. 10. 1847 Vráž u Písku [fara Čížová]

† 13. 7. 1900 Písek (Tuberkulóza)

- ředitel panství (Herrschaftsdirektor) v Čimelicích v letech 1874-1900

BARTHOLOMÄUS Dominik, syn Daniela, tchán revírníka (Revierjäger) Bartholomäuse
Lepschyho

* 23. 8. 1730 Rohanov (Tonnettschlag) [fara Prachatice]

† 13. 6. 1785 Kostelec (panství Třeboň)

- bažantník (Fasanjäger) v Netolicích od 1. 5. 1771, propuštěn 31. 12. 1775

DANIEL Thomas

* ca. 1684, panství Bělá pod Bezdězem (Weißwasser) [fara Rovensko]

† 1. 4. 1749 Rohanov (Tonnetschlag) [fara Prachatice]

- ve službě u hraběte Františka Heřmana Arnošta Valdštejna jako revírník (Revierjäger) na Bezdězu (Bösig) 1711- ?

- nástup do služby 1. 1. 1723 jako revírník (Revierjäger) v Rohanově (Tonnetschlagu)

- poddaný hraběte Františka Heřmana Arnošta Valdštejna

FRANZ, bratr Augusta, Josefa (III) a Karla (III), vnuk Karla (II)

* 25. 2. 1837 myslivna Obora u Holušic (Jägerhaus) [fara Sedlice], okres Blatná

† ?

- nástup do služby jako lesní příručí (Forstadjunkt) v revíru Poněšice 1. 10. 1857, lesní příručí v revíru Všetec od 1. 12. 1858, lesní příručí u lesního úřadu Želnavy (Salnau) od 1. 7. 1860, ze služby dobrovolně vystoupil

GEORG, syn Karla (II)

* 10. 4. 1801 myslivna (Jägerhaus) Picina [fara Pištín]

† 18. 4. 1866 Orlík [fara Staré Sedlo]

- lesmistr (Forstmeister) na Orlíku v letech 1848-1866, vrchní lesmistr (Oberforstmeister) - 1855

IGNAZ, syn Karla (II), zeť revírníka Philippa von Quolfinger

* 29. 1. 1816 Velechvín [fara Ševětín]

† 6. 3. 1873 Útěšov [fara Bavorov]

- nástup do služby 1. 1. 1840, lesní (Förster) v Boru (panství Libějice) od 1. 8. 1850, revírník (Revierförster) v Bavorově (Barau) od 1. 7. 1862

JOHANN Georg, syn Bartholomäuse

* 16. 12. 1771 Bažantnice (Fasangarten) Netolice

† ?

- nástup do služby 1. 7. 1794, lesní příručí (Forstadjunkt)

JOSEF (I), syn Karla (II), zeť bažantníka Ignaze Merze, tchán revírníka Antona Lepschyho

* 18. 11. 1785 Babice [fara Netolice]

† 4. 2. 1867 České Budějovice (Budweis)

- nástup do služby 1. 6. 1804, bažantník (Fasanjäger) v Libějicích od 1. 1. 1825, bažantník v Malovicích od 1. 5. 1832, nadlesní (Oberförster), pensionován 1. 4. 1854

JOSEF (II), syn Josefa (I)

* 12. 1. 1821 Hluboká nad Vltavou (Frauenberg)

† 14. 11. 1907 Bernartice

- nástup do služby 1. 4. 1848, lesní (Förster) ve Frýdavě (Friedau) od 1. 10. 1870, lesní v Kestřanech od 1. 2. 1873, revírník (Revierförster) od roku 1876, pensionován 1. 5. 1889

JOSEF (III), bratr Augusta, Franze a Karla (III), vnuk Karla (II), zeť svého strýce revírníka Philippa, syn Karla - lesmistra na Lobkovickém panství Drhově

* 1. 3. 1846 Vráž u Písku [fara Čížová]

∞ 5.4. 1888 Rozálie Bohdanecká

† 11. 9. 1920 Staré Sedlo

- lesní učiliště (Forstlehranstalt) v Bělé pod Bezdězem (Weißwasser) v letech 1863-1865, státní zkouška z lesního hospodářství dne 27. 9. 1878 Praha („znamenitý prospěch“)

- nástup do služby sekundogenitury 1. 6. 1866, lesní geometr (Forstgeometer) na Orlíku, nadlesní (Oberförster), vedoucí lesního úřadu (Forstamtsvorstand) a lesní kontrolor (Forstkontrollor) na Orlíku od 1. 1. 1880, lesmistr (Forstmeister) od roku 1883, v letech 1888-1894 odborný ředitel lesnického učiliště v Písku, pensionován 1. 9. 1911, 2. 12. 1898 získal Řád císaře Františka Josefa I.

JOSEF (IV), syn Ignaze, zeť lesního rady (Forstrat) Franze Hoydara (1823-93)

* 18. 3. 1855 Bor [fara Chelčice], okres Truskovice

∞ 17.11. 1891 Františka Hoydarová

† 15. 4. 1928 Praha-Vršovice

- knížecí stipendium na lesnické akademii (Forstakademie) v Tharandt¹⁰⁵ v letech 1880-1881 (2 semestry)

---

¹⁰⁵ Obec v Sasku ve Spolkové republice Německo u města Drážďany.

- nástup do služby 1. 10. 1876, lesní geometr (Forstgeometer) v lesní zařizovací kanceláři (Forsteinrichtung) v Hluboké nad Vltavou (Frauenberg) od 1. 10. 1891, lesní kontrolor (Forstkontrollor) v Domašicích (Domauschitz) od 1. 11. 1895, lesní kontrolor v Třeboni (Wittingau) od 1. 8. 1898, nadlesní (Oberförster) od 1. 7. 1904, lesmistr a vedoucí lesního úřadu v Domašicích (Domauschitz) od 1. 7. 1905, ředitel lesního úřadu (Forstdirektor) od roku 1918, pensionován 1. 6. 1924

JOSEF (V), syn Karla (V)

* 28.6. 1920 Orlík [fara Staré Sedlo]

† ?

- studium s maturitou na Vyšší lesnické škole v Písku v letech 1942- 1943

KARL (I) Joseph, syn Daniela

* 21. 3. 1723 Fefry (do r. 1950, dnes Libínské Sedlo) (Pfefferschlag) [fara Prachatice]

† 13. 12. 1781 Požar [fara Lhenice]

- revírník (Revierjäger) v Rohanově (Tonnetschlag) od 1. 4. 1749, v Klenovicích od 1. 4. 1751, pensionován 1. 4. 1770

KARL (II), syn Karla (I), zeť revírníka Thomase Plesche, tchán nadlesního Wenzela (III) Wolfa

* 19. 10. 1750 Rohanov (Tonnetschlag) [fara Prachatice]

† 24. 12. 1822 Velechvín [fara Ševětín]

- vstup do služby dne 1. 7. 1765, revírník (Revierjäger) v Klenovicích od 1. 4. 1770, Babicích od 1. 4. 1774, bažantník (Fasanjäger) v Picině (obec Pištín) od 1. 4. 1794, revírník ve Velechvíně od 1. 10. 1803, jízdní myslivec (Reitjäger) od 1. 3. 1820

KARL (III), syn Karla (II), otec Karla (IV), Franze, Josefa (III) a Augusta

* 18. 3. 1803 Picina [fara Pištín]

† 15. 3. 1884 Písek

- do 1.4. 1874 lesmistr na Lobkowickém panství Drhovle

KARL (IV), bratr Augusta, Josefa (III), vnuk Karla (II)

* 22. 11. 1835 myslivna (Jägerhaus) Obora u Holušic [fara Sedlice], okres Blatná

† ?

- v letech 1870-1880/1886 revírník (Revierförster) ve Zbenicích (panství Zalužany)

KARL (V), syn Josefa (III)

* 31. 8. 1888 Orlík [fara Staré Sedlo]

† ?

- lesní kontrolor (Forstkondrollor) na Orlíku, nadlesní (Oberförster) ve Varvažově, studium na vyšší lesnické škole v Písku, státní zkouška pro samostatné lesní hospodáře - Praha 1914

LUDWIG, syn Karla (II), zeť revírníka Franze Gärtnera (2. manželství)

* 25. 8. 1812 Velechvín [fara Suchdol n. L.]

† 25. 5. 1862 Libějice [fara Chelčice]

- nástup do služby 1. 3. 1833, místní revident (Lokalrevident) v Netolicích od 1. 9. 1844, adjunkt v ústřední účtárně (Adjunkt in Zentralbuchhaltung) v Třeboni (Wittingau) od 1. 11. 1850, místní revident (Lokalrevident) v Libějicích, Netolicích, Protivíně, Volarech (Wallern) od 1. 10. 1855, revident (Revident) od 1. 4. 1858, důchodní (Rentverwalter) v Libějicích od 1. 3. 1859

MATHIAS, syn Antona (I)

* 11. 2. 1753 Purkarec (Burgholz) [fara Purkarec]

† ?

- čeledín v Postoloprtech (Postelberg) do roku 1800

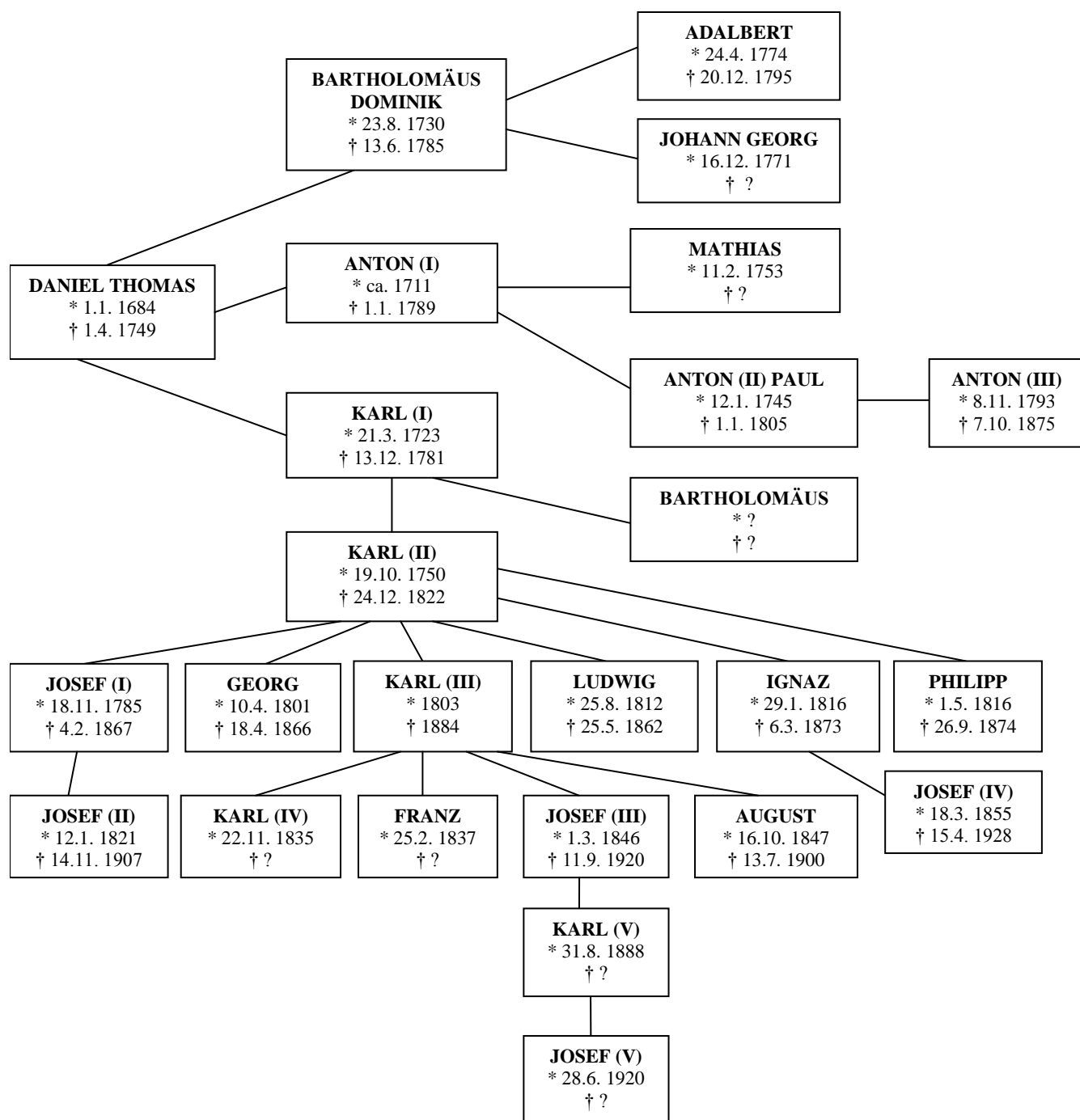
PHILIPP, syn Karla (II), tchán svého synovce Josefa (III)

* 1. 5. 1816 Velechvín [fara Suchdol n. L.]

† 26. 9. 1874 Březí [fara Chřešťovice]

- nástup do služby 1.1. 1841, revírník (Revierförster) v Březí / Dolejška od 1. 4. 1858.

Uvedla jsem pouze mužské představitele rodu, kteří sloužili u Schwarzenbergů. Pro snazší orientaci v rodinných vazbách jsou jednotliví členové graficky zachyceni v následujícím schématu.

4.7.2. Životopis Josefa Bohdaneckého - lesmistra na Orlíku

Josef Bohdanecký spatřil světlo světa 1. března roku 1846 ve Vráži u Písku. V letech 1863-1864 studoval na Vyšší lesnické škole v Bělé pod Bezdězem, která byla zřízena roku 1855 na zdejší zámku a v roce 1895 se změnila z dvouleté školy na tříletý vyšší lesnický ústav. Vyučovala zde řada odborníků a pedagogů, například Dr. Emanuel Purkyně, otec Jana Evangelisty Purkyně, který při škole zřídil botanickou zahradu. Pro nedostatek prostoru byla škola přemístěna v roce 1904 do Zákup. Po vzniku Československa se stala státní školou. O

čtyři roky později došlo k její reorganizaci na čtyřletou lesnickou školu. Vyučovat se na ní přestalo v roce 1940. Provoz byl obnoven po pěti letech od uzavření. Z rozhodnutí československé vlády změnila své sídlo, přemístila se do Trutnova a dne 15. října 1945 byla slavnostně otevřena.¹⁰⁶

Praxi vykonával Josef Bohdanecký v lesním zařizování na panství Drhovle mezi léty 1864-1866. Prvního června 1866 byl jmenován lesním adjunktem na Orlíku. O dvanáct let později, roku 1878, složil úspěšně státní zkoušku pro vyšší lesnickou službu. V pozdějších letech působil sám jako zkušební komisař při vyšší státní zkoušce. Od roku 1880 vedl lesní úřad na Orlíku jako nadlesní. Po třech letech byl povýšen na lesmistra.

Dne 12. ledna 1885 byla z iniciativy Josefa Zenkera, lesmistra města Písku, otevřena první česká lesnická škola v Písku. Poté, co musel Zenker ze zdravotních důvodů odstoupit z funkce ředitele tohoto ústavu, byl do jeho čela roku 1888 povolán na Zenkerovo doporučení právě Josef Bohdanecký. Na škole působil i jako učitel až do roku 1894. Pod jeho vedením zaznamenala lesnická škola velké pokroky a stala se samostatnou institucí.

Jako lesmistr vydal Josef Bohdanecký služební instrukci pro lesní zřízence na panství Jeho Jasnosti pana Karla knížete ze Schwarzenberga. Obsahovala obecné předpisy, práva a povinnosti lesních zřízenců, popis pracovní náplně, vlastností a odborných znalostí, které by měl správný lesník mít, vyznamenání a tresty.¹⁰⁷

Když stanul Josef Bohdanecký v čele ředitelství lesů na Orlíku, bylo lesní hospodářství ve špatném stavu. Chtěl zvýšit produkci vytěženého dřeva. Svůj volný čas věnoval péči o lesní porosty. Provedl mnoho pokusů a zkoumání, která shrnul ve studii, jež je v literatuře známá pod názvem „orlická nebo milimetrová probírka“ či „těžba rychle rostoucích porostů“. Jednalo se o snahu vypěstovat co nejvíce užitkového dřeva v takto ošetřovaných porostech.

---

¹⁰⁶ Antonín Just, Z historie lesnictví v Trutnově a vzpomínky kronikáře města Trutnova na působení na LTŠ Trutnov (1948-1958), in: Jiří Uhlíř (ed.) Padesát let lesnického školství v Trutnově 1945-1995, Jubilejní almanach k 140. výročí lesnického školství v severovýchodních Čechách (1855-1995), Trutnov 1995, s. 61-64; Zdeněk Poleno: Hrst vzpomínek na lesnickou školu v Trutnově (1957-1967), in: Jiří Uhlíř (ed.), Padesát let, s. 78-80; Jiří Uhlíř, 140 let středního lesnického školství v severovýchodních Čechách Bělá pod Bezdězem (1855-1904) - Zákupy (1904-1945) - Trutnov (1945-1995), in: Jiří Uhlíř (ed.), Padesát let, s. 13-19. Jiří Uhlíř, Čtyřicet let střední lesnické školy v Trutnově, Praha 1987.

¹⁰⁷ SOA Třeboň, Josef Bohdanecký-lesmistr Ředitelství lesů na Orlíku, sign.A-i-7, kt.č. 4.

O své výsledky se s lesnickou veřejností podělil ve Statisticko-topografickém popisu lesů schwarzenberského panství Orlík, který byl vydán k 42. plenárnímu shromáždění České lesnické jednoty konaném ve dne 4.-6. srpna 1890 v Písku.

Josef Bohdanecký byl také literárně činný. Z odborných prací uveřejněných ve spolkovém časopise Lesnické jednoty lze uvést zejména tyto: *Doba obmýtná* (r. 1880), *Pěstování lesa* (r. 1890), *Lesní probírky a prosvětlovací seče* (r. 1895). Napsal celkem čtyři průvodce k exkurzím České lesnické jednoty, a to v letech 1890, 1891, 1893 a 1899. Pro Mezinárodní sdružení lesnických pokusných stanic popsal historii lesnických poměrů na panství Orlík v 19. století. V průvodcích nezapomněl popsat svou metodu v péči o smrkové porosty. Jelikož byl členem České lesnické jednoty, pořádal pro členy tohoto spolku přednášky o aktuálních otázkách lesního hospodářství a lesnické praxe. Své celoživotní zkušenosti sepsal a následně zveřejnil v roce 1917 v knize Dr. Heckse „Volná lesní probírka“. Byl přesvědčen, že smrk má být pěstován v prosvětleném a uvolněném prostředí. Jen tak je možné vypěstovat bezsukové, rovné a zdravé stromy s bohatou korunou. Na základě pokusů a záznamů z výzkumů stanovil určitý počet kmenů na jeden hektar, jejichž množství se odvíjelo od stáří stromu. Do 25 let se jednalo o 3000 kmenů, do 40 let o 1700-2000, do 50 let o 1200-1300 kmenů. U starších porostů doporučoval opatrnost při zásazích. Správný lesní hospodář by podle něj měl být schopen rozpoznat, jaký stupeň probírky má použít.

Jeho metoda otřásla dosud používanou a již zdomácnělou Hartigovou¹⁰⁸ koncepcí péče o smrkové porosty. U odborné veřejnosti vyvolala rozdílné názory. S rezervou se o ní vyjádřili Josef Zenker,¹⁰⁹ Fiscali, pozitivně pak Guttenberg a Heske. Naopak kriticky ji zhodnotil Julius Wiehl,¹¹⁰ který ostře odmítl jakékoli velké zásahy. Pozornost si získala i v zahraničí, kde ji podpořili Adam Schwappach,¹¹¹ Schiffel, Gerhard a Tkačenko.

---

¹⁰⁸ Georg Ludvig Hartig (1764 – 1837) - významný německý lesník, vrchní zemský lesmistr pro Prusko a docent lesnických nauk berlínské univerzity. Je považován za zakladatele bádenského maloplošného podrostního způsobu obnovy lesa. Zasloužil se o rozvoj hospodářské úpravy lesů, napsal jednu z prvních lesnických encyklopedií.

¹⁰⁹ Josef Zenker (1841 – 1894) – lesmistr královského města Písku, spolupodílel se na zřízení lesnické školy v Písku roku 1885, na níž působil jako ředitel.

¹¹⁰ Julius Wiehl (1847 – 1917) - významný český lesník, zaváděl nové prostorové uspořádání lesa vázané na tvar terénu, propagoval lesnictví na výstavách v Praze a Paříži, které byly oceněny medailemi, založil lesnicko-lovecké muzeum v Úsově.

¹¹¹ Adam Schwappach (1851 – 1932) – významný německý lesník, profesor na univerzitě v Giesenu a vedoucí oddělení výzkumu na lesnické akademii v Eberswalde. Studoval růstové procesy lesních

Bohdaneckého metoda byla podrobena zkoumání na pokusných plochách bývalého Pruského lesnického institutu. Výsledek nebyl uspokojivý. Přes počáteční zvýšení přírůstků nepřinesla metoda očekávaný trvalý nárůst objemu dřeva a nezvýšila se ani plošná produkce.

Lesmistr Bohdanecký odešel 1. září 1911 po čtyřiceti pěti letech služby na orlickém panství do penze a závěr svého života prožil ve Starém Sedle u Orlíku. Zde 11. září 1920 zemřel a byl pohřben v tamní rodinné hrobce.

Vysoká škola zemědělská v Brně nechala na památku Josefa Bohdaneckého postavit v roce 1929 pomník v lese v revíru Adamov, který byl v jejím vlastnictví. Jeho poloha byla koncipována tak, aby byl od něho výhled do svitavského údolí. Tvoří ho slepencový balvan, na němž je umístěna tmavá mramorová deska s nápisem (viz příloha č. 8).

O soukromém životě Josefa Bohdaneckého toho mnoho nevíme. Z dochovaného materiálu, který jsem měla k dispozici, jsem se pokusila rekonstruovat rodinné vazby Josefa Bohdaneckého. Otec Karel byl lesmistrem na Lobkowickém panství Drhovle. Josef měl tři bratry Augusta, Františka a Karla. August se narodil 16. října 1847 ve Vráži u Písku. V letech 1874-1900 byl ředitelem panství v Čimelicích. Zemřel 13. července 1900 v Písku na tuberkulózu. František se narodil 25. února 1837 v myslivně Obora u Holušic u Blatné. Do služby nastoupil 1. října 1857 jako lesní příručí v revíru Poněšice, 1. prosince 1858 v revíru Všetec, 1. července 1860 působil u lesního úřadu v Želnavě. Ze služby dobrovolně vystoupil. Datum úmrtí není známo. Karel se narodil 22. listopadu 1835 v myslivně Obora u Holušic u Blatné. V letech 1870-1880 (nebo 1886?) pracoval jako revírník ve Zbenicích na panství Zalužany. Datum úmrtí není známo.

Josef se 5. dubna 1888 oženil s vlastní sestřenicí Rosálií Bohdaneckou ve Starém Sedle u Orlíku.¹¹² Jelikož byli pokrevně příbuzní ve druhém stupni, žádali o církevní prominutí, které jim bylo uděleno. Manželku oslovoval Rozečko nebo Rozítko. Dne 31. srpna 1888 se jim narodil syn Karel, kterému říkal Karolus.¹¹³ Studoval na lesnické škole v Písku. Stal se lesním kontrolorem na Orlíku a nadlesním ve Varvažově. Z přání k otcovým jmeninám,¹¹⁴ které mu syn posílal každý rok, je patrné, že k němu vzhlížel, byl pro něj

---

porostů, sestavil růstové tabulky lesních dřevin, zasloužil se o rozvoj a organizaci lesnického výzkumu. Podílel se na založení Mezinárodního svazu lesnických výzkumných organizací IUFRO a mnoho let byl jeho vedoucí osobností.

¹¹² SOA Třeboň, Sbirka matrik, Matrika oddaných, DÚ Staré Sedlo 1882-1919, s. 49.

¹¹³ TAMTÉŽ, Matrika narozených DÚ Staré Sedlo 1874-1891, s. 279.

¹¹⁴ SOA Třeboň, Josef Bohdanecký – lesmistr Ředitelství lesů na Orlíku, folio č. 40, 41-42, 43-44, 45, 47-50, 51-53, 54-56, 59-61, 62-64, 65, kt č. 1.

vzorem. Děkuje v nich za lásku a podporu, přeje mu trvalé zdraví a slibuje, že bude vzorným synem, na kterého může být pyšný.

To, že byl Bohdanecký váženou osobou, dokládá i dopis od Bedřichetského,¹¹⁵ v němž mu sděluje, že jeho syn může být přijat na lesnickou školu v Písku bez povinné praxe, neboť jeho odborné znalosti mu ji plně nahrazují. Zároveň Bohdaneckému velmi děkuje, že v době, kdy na lesním ústavu v Písku působil jako odborný ředitel a vedoucí lesnické praxe, jej vyzdvihl z úpadku.

Dne 2. prosince 1898 obdržel Josef Bohdanecký od Františka Josefa I. u příležitosti padesátiletého výročí panování rytířský řád jako uznání jeho zásluh v lesním hospodářství. Od svých příbuzných, známých a kolegů dostal mnoho blahopřání k vyznamenání. Bohužel rytířský kříž v jeho osobním fondu nenalezneme, proto jsem do přílohy umístila obrázek z internetu (viz příloha č. 7).

---

¹¹⁵ SOA Třeboň, Josef Bohdanecký – lesmistr Ředitelství lesů na Orlíku, folio č. 38, kt.č. 1.

5. Závěr

Rod Schwarzenbergů pocházející z Dolních Frank, části někdejšího vévodství franckého kolem Würzburgu, byl počítán mezi nejstarší šlechtu Svaté říše římské. V rakouských zemích se rod usadil počínaje Janem Adolfem ze Schwarzenbergu v roce 1654. O šest let později získal panství Třeboň a o rok později Hlubokou. V dalších letech svými koupěmi vytvořil podmínky pro trvalé usazení rodu také v Čechách.

Schwarzenbergové vlastnili velký pozemkový majetek a stejně jako jiné šlechtické rodiny se snažili ho rozšiřovat a zcelovat. Z roztroušených územních celků vznikala panství. Pro jejich správu byl zaveden správní systém, který v sobě zahrnoval oblast hospodářskou, finanční a vojenskou. Jednalo se o složitou správní hierarchii, která byla založená na výměně informací mezi místními vrchnostenskými úřady a majitelem, kontrole zajišťující efektivní fungování místních úřadů a zabraňující jejich svévoli. Podobný systém fungoval i na jiných šlechtických panstvích, například u Valdštejnů, Lichtenštejnů a Chotků.

Všechna schwarzenberská panství byla spravována podle jednotného schématu. Její jednotlivá oddělení byla centralisticky orientovaná, proto byl tento správní systém po roce 1848 schopný odpovídat administrativním požadavkům státu. Reformy a modernizace byly úspěšné díky držení „starých pořádků“ ve vztahu Schwarzenberkové a personál. Po rozdělení rodu na dvě větve se funkční náplň orlických úřadů nezměnila, objevuje se pouze dělení nebo spojování funkcí.

Orličtí Schwarzenberkové byli výbornými průmyslovými podnikateli. Dokázali zpeněžit produkty vzniklé z lesní a zemědělské výroby. Podstatou bylo vytvoření soběstačné hospodářské jednotky, která byla schopná vyrobit pro potřebu svou a svých poddaných vše, k čemu mohla využít surovinové zdroje. Proto se na každém panství nacházely mlýny, pily, pivovary, cihelny atd.

Avšak tento složitý správní systém by nemohl fungovat bez schopných úředníků. To, že se z obyčejného člověka stal zaměstnancem knížete a součástí jeho velké rodiny, chápal budoucí pracovník jako čest. Úředníci byli považováni za členy velkého knížecího domu. Mezi nimi a knížetem panoval téměř otcovský vztah založený na důvěře. Zaměstnanci se k němu obraceli o pomoc. On od nich na oplátku požadoval striktní dodržování předpisů, pracovní kázeň, trestní a morální bezúhonnost, loajalitu a bezchybné vystupování na veřejnosti. Tento požadavek se týkal veškerého knížecího personálu.

Mezi prostými zaměstnanci a úředníky vždy panovaly rozdíly. Nejvíce se projevovaly ve výši platu, příplatcích a nárocích, které na ně kladli nadřízení. Prostým zaměstnancům bylo

při menších pochybeních odpuštěno, ale úředníkům ne. Úředník byl pod neustálou kontrolou nadřízených. Musel svou práci vykonávat svědomitě, mít v pořádku doklady. V případě, že se dopustil zpronevěry, krádeže či pokusu o zfalšování dokladů, byl bezpodmínečně propuštěn. Pracovník mohl být okamžitě přeložen na jiné místo, pokud svým chováním poškodil dobré mravy. Jednalo se například o urážku na cti či poškození dobrého jména. Všichni zaměstnanci povinně nosili služební oděv, podle něhož bylo možné identifikovat jejich postavení v rámci služební hierarchie.

Jak již bylo dříve zmíněno, Schwarzenbergové si vůči svým zaměstnancům vytvořili téměř otcovské pouto. Vybuďovali sociální institut, jehož jádrem byl penzijní a invalidní fond. Dále zaměstnancům vypláceli různé příspěvky a příplatky.

Postavení úředníka bylo určováno jeho zařazením na zcela konkrétně definované služební místo, kterému byla příslušná pracovní náplň a z ní vyplývající kompetence a finanční ohodnocení. Úřednictvo bylo rozděleno do hodnostních tříd, od nich se odvíjelo zákonné i společenské postavení ve veřejném životě. Zaměstnanci ve schwarzenberských službách se museli na vedoucí pozici propracovat od asistenta. Kníže chtěl, aby úředník dosáhl vyššího postavení vlastní pílí a svědomitou prací.

Za výraz osobních názorů jednotlivce a jeho ztotožnění se s veřejně proklamovanými názory spoluobčanů byla považována aktivní účast v nejrůznějších spolcích. Být členem spolku bylo obecně považováno za obvyklé, v určitých souvislostech dokonce žádoucí. Na úřednictvo byl pohlíženo jako na specifickou část obyvatelstva, platila pro ně poněkud přísnější pravidla než pro jejich spoluobčany.

Úředník se stal jedním ze symbolů 19. století. Proměňoval se zároveň s dobou, která na něj kladla stále vyšší nároky a zároveň dovoľovala stále zvyšovat počet těch, kdo se mezi úředníky směli počítat. Pokud budeme úřednictvo posuzovat z hlediska pravomocí a kompetencí, nalezneme je mezi místními elitami.

Úředníkův osobní život se skládal z každodenní rutiny. Nejvíce času trávil v práci. Založení vlastní rodiny bylo pro úředníka komplikované. Musel si vyžádat povolení k sňatku od knížete. Svatba byla povolena, pokud měl žadatel zajištěno jisté postavení a takový příjem, aby byl schopný uživit rodinu. Pro začínající asistenty a adjunktů bylo ženění prakticky až do dovršení třicátého roku nemožné.

Úředník na přelomu 18. a 19. století a snad do konce 19. století byl považován za pána, který nepracoval manuálně, byl osvobozen od vojenské služby, měl vzdělání, chodil vždy upravený, patřil proto mezi honoraci.

Přesto, že Schwarzenberkům a jejich úředníkům bylo v minulých letech věnováno několik článků a studií v časopisech a sbornících, dosud nevzniklo ucelené dílo, které by se této problematice obsáhleji věnovalo. Cílem této práce proto bylo představit vrchnostenské úřednictvo jako sociální vrstvu, na kterou bylo nahlíženo jako na pány. Snažila jsem se na vybraných archivních pramenech a s pomocí odborné literatury zprostředkovat pohled do profesního a soukromého života úředníka, popsat centralisticky orientovaný správní systém spravovaný podle jednotného schématu a založený na vztahu pán a zaměstnanec. Na příkladu lesnické rodiny Bohdaneckých, reprezentované osobou orlického lesmistra Josefa Bohdaneckého, jsem chtěla ukázat rodinné propojení mezi úředníky, jejich kariérní postup a zároveň přiblížit osobní život jednoho z nich.

Diplomová práce se pokusila popsat místo, které zastával vrchnostenský úředník ve správní struktuře orlických Schwarzenbergů mezi polovinou 19. a 20. století. Postavení úředníka procházelo změnami a záleželo na jeho vědomostech a schopnostech, zda si dokázal získanou pozici udržet.

Předkládaná práce pouze nastínila další možnosti studia. Na základě písemností schwarzenberských centrálních úřadů by bylo možné podrobněji zkoumat politické dějiny 19. a 20. století, podíl šlechty na formování dobové společnosti, hospodářské, sociální a kulturní poměry, rekonstruovat vývoj orlicko-zvíkovského panství včetně pozemkové držby. Bylo by také možné zaměřit svou pozornost na ostatní knížecí zaměstnance, jako byli prostí dělníci, a porovnat, v čem se jejich pracovní náplň a životní styl lišil od úředníků. Získané poznatky lze podrobit srovnání s výsledky získanými při studiu starší rodové větve Schwarzenbergů.

6. Seznam zkratk

b.d. - bez datace

b.s. - bez stránkování

č. - číslo

DÚ- Děkanský úřad

ed. - editor

edd. - editoři

FM - Forstmeister (lesmistr)

FR - Forstrat (lesní rada)

HD - Herrschaftsdirektor (ředitel panství)

HKD - Hoffkanzleidirektor (ředitel dvorní kanceláře)

inv. č. - inventární číslo

JSH - Jihočeský sborník historický

K - koruna česká

kn. - kniha

kol. - kolektiv

kt. - karton

OAM - Oberamtmann (vrchní)

OF - Oberförster (nadlesní)

OFM - Oberforstmeister (vrchní lesmistr)

OJ - Oberjäger (vrchní myslivec, pozdější lesmistr jako vedoucí lesního úřadu panství)

RA - Rodinný archiv

roz. - rozená

s. - strana

SAP- Sborník archivních prací

sign. - signatura

SOA - Státní oblastní archiv

SOkA- Státní okresní archiv

sv. - svatý

UPCE - Univerzita Pardubice

VS - Velkostatek

WD - Wirtschaftsdirektor (hospodářský ředitel)

ZKD - Zentralkanzleidirektor (ředitel ústřední kanceláře)

ZD - Zentraldirektor (ústřední ředitel)

zl. - zlatý

7. Seznam pramenů a literatury

Prameny nevydané:

Státní oblastní archiv Třeboň

Rodinný archiv Schwarzenbergů (sekundogenitura)

inv.č. 1, sign. XIII A-1 (Zřízení schwarzenberského svěřenství)

Zemědělsko-lesnický archiv

sign. 3000, kart. 43 (Personálie zaměstnanců archivu všeobecně 1906-1953)

sign. 3001, kart. 43 (Platy, služební požitky, odměny 1916-1954, platové tabulky 1875-1946)

sign. 3202, kart. 46 (Osobní spis- Václav Hadač 1911-1980)

Schwarzenberská ústřední kancelář Orlík nad Vltavou

sign. I-B-1, kniha 31 (Osobní data zaměstnanců)

sign. I-B-4-9, kniha 34-39 (Tabely služného)

sign. 07P2, kart. 111 (Penzijní ústav a penzijní fond)

sign. 07I3, kart. 111 (Služební zařazení lesního personálu)

sign. 5/13, kart. 457 (Předpisy o nošení služebních stejnokrojů 1916-1935)

sign. 8/41, kart. 463 (Invalidní fond Edmunda Schwarzenberga 1905-1923)

sign. 4D-1, kart. 463 (Chudinská nadace Karla I., polního maršála)

sign. 4D-2, kart. 463 (Invalidní fond Karla IV. ze Schwarzenbergu 1915-1923)

sign. 4D-3, kart. 463 (Helversenská nadace 1883-1926)

sign. 4D-4, kart. 463 (Invalidní fond Edmunda Schwarzenberga)

sign. C-d-1, kart. 554 (Pozemková reforma Orlík 1932-1940)

sign. E-a-0, kart. 558 (Zaměstnanci všeobecně 1940-1948)

sign. V7B4b, kart. 132 (Tabely příjmů a deputátů)

sign. 14/608, kart. 520 (Penzijní fond schwarzenberských zaměstnanců 1906-1934)

sign. 3/171, kart. 440 (Všeobecné záležitosti zaměstnanců, návrhy na přijetí, úpravy platů 1905-1928)

Velkostatek Orlík nad Vltavou

sign. 14-A-1-6, kart. 962 (Schwarzenberský penzijní fond 1860-1925)

sign. 3G-1, kart. 860 (Sdružení úředníků schwarzenberských 1919-1920)
inv.č. 661, kniha 523 (Výkazy předpisu služného, A (úředníci) a B (zřízenci) 1913-1914)
sign. 5A-1, kartonu 866 (Schwarzenberské lesy)
sign. 2A-1, kartonu 847 (Organizace stavebního úřadu 1918-1924)
sign. 3F-6, kartonu 861 (Osobní evidenční karty zaměstnanců s rezolucemi a platovými
zařizovacími tabulkami z let 1941-1948, písmena A-Ž)

Ředitelství lesů Orlík nad Vltavou

sign. I-A-1, kniha 1 (Normálie, cirkuláře 1845-1926)
sign. II-B-3a-1, kart. 4 (Zařazení do služebních tříd 1862-1864)
sign. II-B-3a-3, kart. 4 (Služební instrukce 1854-1948)
sign. II-B-3a-4, kart. 4 (Zařazení do služebních tříd)
sign. II-B-3a-21, kart. 8 (Služební změny u zaměstnanců ústředních úřadů a jiných režii 1861-
1948)

Schwarzenberská účetní revize Orlík nad Vltavou

inv.č.3, kniha 3 (Kniha normálií)
inv.č. 17, kniha 7 (Předpisy pro určení výše příjmů a naturálií 1863-1878)

Josef Bohdanecký – lesmistr Ředitelství lesů na Orlíku

folio č. 38, kart. 1 (Dopis Josefu od Bedřichetského)
folio č. 40, kart. 1 (Dopis od syna Karla s přáním k svátku Josefa z roku 1897)
folio č. 41-42, kart. 1 (Verše od syna Karla pro otce Josefa z roku 1899)
folio č. 43-44, kart. 1 (Přání od syna Karla pro otce z roku 1898)
folio č. 45, kart. 1 (Verše od syna Karla, nedatováno)
folio č. 47-50, kart. 1 (Verše od syna Karla)
folio č. 51-53, kart. 1 (Gratulace k svátku od syna Karla z roku 1900)
folio č. 54-56, kart. 1 (Gratulace k svátku od syna Karla z roku 1901)
folio č. 59-61, kart. 1 (Gratulace k svátku od syna Karla z roku 1902)
folio č. 62-64, kart. 1 (Gratulace k svátku od syna Karla z roku 1903)
folio č. 65, kart. 1 (Gratulace k svátku od syna Karla z roku 1904)
sign. A-i-7, kart. 4 (Služební instrukce pro lesní zřízence na panstvích jeho jasnosti pana
Karla knížete ze Schwarzenberga)

Sbírka matrik

Matrika oddaných, DÚ Hluboká nad Vltavou 1890 - 1919

Matrika oddaných, DÚ Hluboká nad Vltavou 1804-1842

Matrika oddaných, DÚ Staré Sedlo 1882-1919

Matrika narozených DÚ Staré Sedlo 1874-1891

Státní okresní archiv Písek

Vyšší lesnická a revírnická škola v Písku

sign. A 1195 (Výroční zpráva vyššího ústavu lesnického z roku 1893-1894)

Archivní pomůcky:

CIHLA, Ladislav, Státní okresní archiv Písek, Vyšší lesnická a revírnická škola v Písku (1884-1953), č. inventáře 162, 1974.

DUDÁČEK, Karel - HANESCH, Josef - FRAŇKOVÁ, Alena, Státní oblastní archiv Třeboň, Schwarzenberská účetní revize Orlík nad Vltavou (1794) 1840-1944, č. inventáře II/T 54, 1980.

HANESCH, Josef, Státní oblastní archiv Třeboň, Rodinný archiv Schwarzenbergů (sekundogenitura) 1539-1948 (1969), č. inventáře II/T 51/1-3, 1988.

TÝŽ, Státní oblastní archiv Třeboň, Schwarzenberská ústřední kancelář Orlík nad Vltavou (1652) 1717-1948, č. inventáře II/T 46, 1961.

TÝŽ, Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Orlík nad Vltavou (1184) 1198-1948 (1957), č. inventáře II/T 57, 1969.

HANESCH, Josef - JURÁNKOVÁ, Marie, Ředitelství lesů Orlík nad Vltavou (1791) 1833-1948 (1954), č. inventáře T II/52, 1963.

HADAČ, Václav - HANESCH, Josef - HAŠEK, Vladimír, SOA Třeboň – oddělení Třeboň. Průvodce po archivních fondech, svazek 2.

Literatura:

BEZECNÝ, Zdeněk, Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století. České Budějovice 2005.

BEZECNÝ, Zdeněk, Šlechtici v občanské době. Studie k sociálním dějinám 19. století 7, Opava 1997, s. 123- 129.

CÍSAŘ, Václav a kol., Sto let lesnického školství v Písku, Písek 1985.

FRIESE, Rudolf, Památník českých lesnických škol v Písku, Písek 1934.

HALADA, Jan, Lexikon české šlechty: Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti, 1. díl. Praha 1992.

HANESCH, Josef, Karel I. Filip kníže Schwarzenberg polní maršál. České Budějovice 2003.

LEBEDOVÁ, Monika, Šlechta v éře první republiky: diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2009. 112 s. 11 s. příl.

MACAR, Václav, Svědectví z archivů, Obnovená tradice 4, 1991, b.s.

MACHAČOVÁ, Jana, Úředníci v 19. století jako sociální skupina středních vrstev. Slezský sborník 99, 2001, s. 182-190.

MARKUS, Antonín, Rod knížat ze Schwarzenberku, Schwarzenberská ročenka 1935.

MAŠEK, Petr, Modrá krev, Praha 2003.

MATLAS, Pavel, Sociální původ, vzdělání, kariérní strategie a motivace patrimoniálních úředníků na schwarzenberském panství Hluboká nad Vltavou v 17. a 18. století, Sborník archivních prací 61, 2011, s. 435-463.

NIKENDEY, Antonín, Josef Bohdanecký (1846-1920), Obnovená tradice 41, 2010, s. 59-62.

TÝŽ, 40 let schwarzenberského podnikového časopisu, Schwarzenberské časopisy dříve a nyní, Obnovená tradice 7, 1993, s. 7-8.

TÝŽ, Schwarzenberský podnikový časopis Blau-Weisse Blätter, Obnovená tradice 24, 2001, s. 37.

NEUMANN, Jiří, Schwarzenberské lesní hospodářství a myslivost ve vzpomínkách, Obnovená tradice 17, 2006, s. 61-64.

NOVÁK, František, Ze vzpomínek na začátky Organizace schwarzenberských úředníků a zřízenců, Tradice 1934-1936, s.14-16.

PALECZEK, Raimund, Die Modernisierung des Großgrundbesitzes des Fürsten Johann Adolph II. zu Schwarzenberg. Beispiel einer deutsch-tschechischen Symbiose in Südböhmen im Neoabsolutismus 1848-1860, Marburg 2009.

TÝŽ, Mezi tradicí a modernizací. Schwarzenberské úřednictvo 18. a 19. století, in: Bezecný, Zdeněk, – Gaži Martin, – Putna C. Martin, (edd.), Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii, České Budějovice 2008, s. 37-46.

TÝŽ, Po stopách předků, Obnovená tradice 17, 1998, s. 25-27.

TÝŽ, Lesní kmen Paleczků a jejich služební místa, Obnovená tradice 13, 1996, s. 17-22.

TÝŽ, Schematismus der Fürst zu Schwarzenbergischen Primogenitur 1655-1949, nepubl. spis - s dovořením autora.

VOŠAHLÍKOVÁ, Jana, Z moci úřední. Úřady a úředníci za vlády Františka Josefa I. Český časopis historický 92, 1994, s. 460-476.

TÁŽ, Vliv úřednictva na životní styl české společnosti ve 2. polovině 19. století. Studie k sociálním dějinám 7, 1997, s. 65-77.

ZÁLOHA, Jiří, Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku. České Budějovice b.d.

TÝŽ, Likvidace majetku orlické větve Schwarzenbergů po 2. světové válce. Jihočeský sborník historický 62, 1993, s. 196-204.

TÝŽ, Poslední „Platové tabulky a věcné požitky“ schwarzenberské primogarnitury roku 1946. Obnovená tradice 5, 1995, s. 16- 18.

ŽUPANIČ, Jan, Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české, Praha 2001.

Tisk

TRADICE: věstník Svazu českých úředníků a zřízenců knížete ze Schwarzenberku v Českých Budějovicích, 1934-1936 sv.

TRADICE: věstník Svazu českých úředníků a zřízenců knížete ze Schwarzenberku v Českých Budějovicích, 1937-1938 sv.

Internetové zdroje

<http://www.lespi.cz/o-skole/historie> (2012, internetové stránky Vyšší odborné školy lesnické a Střední lesnické školy Bedřicha Schwarzenberga Písek)

<http://digi.ceskearchivy.cz> (2013, digitální archiv Státního oblastního archivu v Třeboni a jihočeských archivů)

8. Seznam příloh

- Příloha č. 1 Erb orlické sekundogenitury
- Příloha č. 2 Významní představitelé rodu
Karel I. Filip (1771- 1820) - zakladatel sekundogenitury
Bedřich Schwarzenberg (1800 - 1870) - tzv. poslední lancknecht
Karel V. () - zavedl na svých panstvích úřadování v českém jazyce
Karel VI. (1911- 198)- genealog a historik
- Příloha č. 3 Rodokmen orlických Schwarzenbergů
- Příloha č. 4 Mapa orlického panství - stav v roce 1947
- Příloha č. 5 Obálky časopisů vydávaných schwarzenberskými úředníky
Tradice
Obnovená tradice
Blau-Weiße Blätter
- Příloha č. 6 Fotografie schwarzenberských úředníků
Úředníci ústřední účtárny v roce 1937
Úředníci na zahraniční exkurzi ve Švýcarsku
Valná hromada Svazu českých úředníků a zřízců knížete ze Schwarzenberku
Karel VI. Schwarzenberg s úřednictvem na Orlíku
Úřednictvo vítá knížete Karla VI. s chotí Antoinettou roz. Fürstenbergovou
- Příloha č. 7 Josef Bohdanecký (1846- 1920)
Fotografie Josefa Bohdaneckého
Blahopřání k jmeninám od syna Karla
Josef Bohdanecký s žáky 1. ročníku 2-letého lesnického učiliště v Písku
Rytířský řád Františka Josefa I.
- Příloha č. 8 Publikace sepsané Josefem Bohdaneckým
Průvodce k vycházce České lesnické jednoty do lesů na orlickém panství
Služební instrukce pro lesní zřízence na orlických panstvích
Rukopis Bohdaneckého studie o Pěstování smrkových porostů
- Příloha č. 9 Pomník Josefa Bohdaneckého

- Příloha č. 10 Stejnokroje žáků lesnické školy v Písku
- Příloha č. 11 Přehled počtu absolventů lesnické školy v Písku
- Příloha č. 12 Tabulka služného pro schwarzenberský personál z roku 1856
- Příloha č. 13 Tabulka služného pro schwarzenberský personál z roku 1946

9. Přílohy

Příloha č. 1

Erb orlické sekundogenitury

Příloha č. 2

Významní představitelé rodu

Karel I. Filip (1771- 1820)
– zakladatel sekundogenitury

Bedřich Schwarzenberg (1800 - 1870)
- tzv. poslední lancknecht

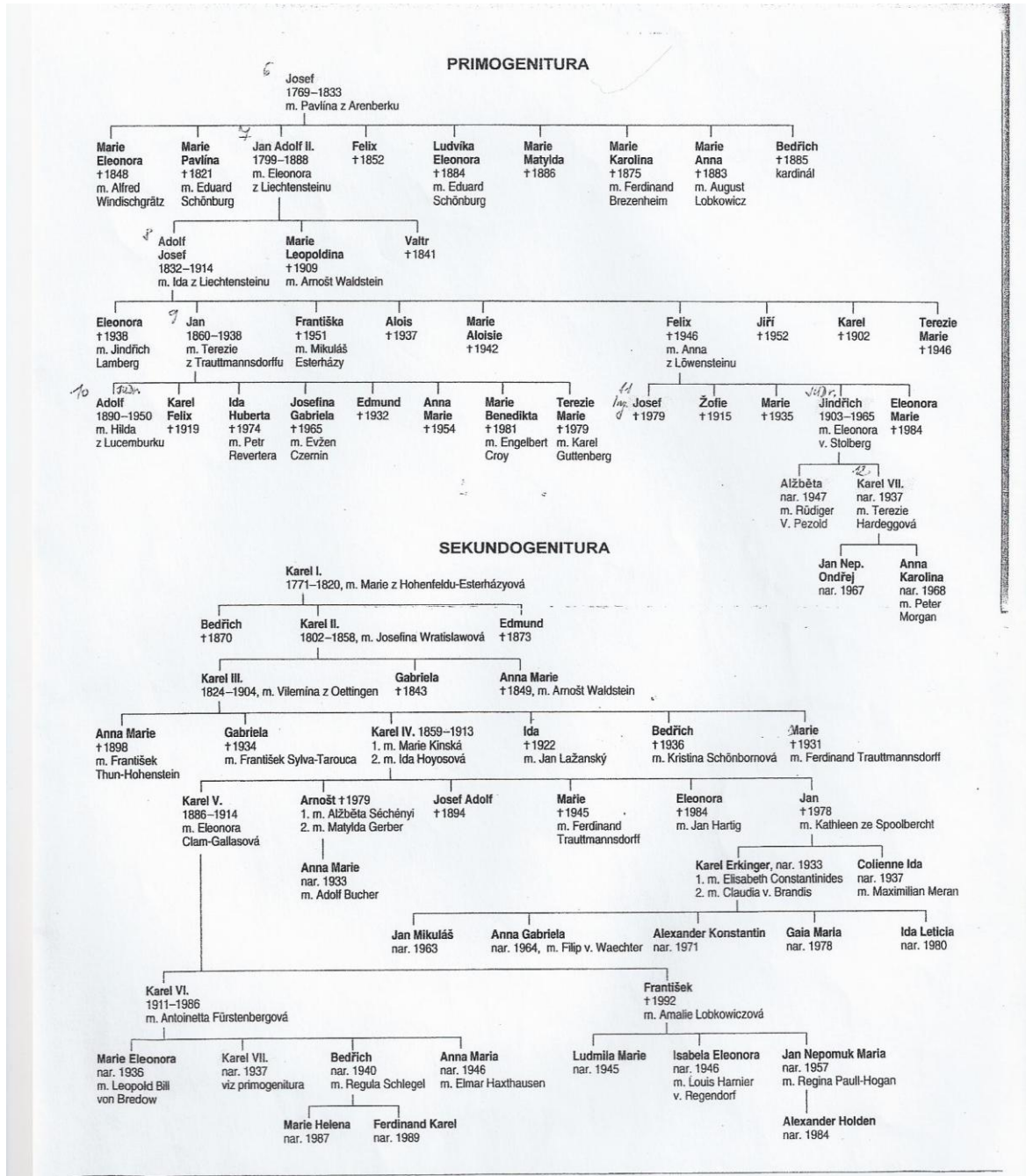
Karel V. (1886-1914)
- zavedl na svých panstvích
úřadování v českém jazyce

Karel VI. (1911-1986)
- genealog a historik

Příloha č. 3

Rodokmen orlických Schwarzenbergů

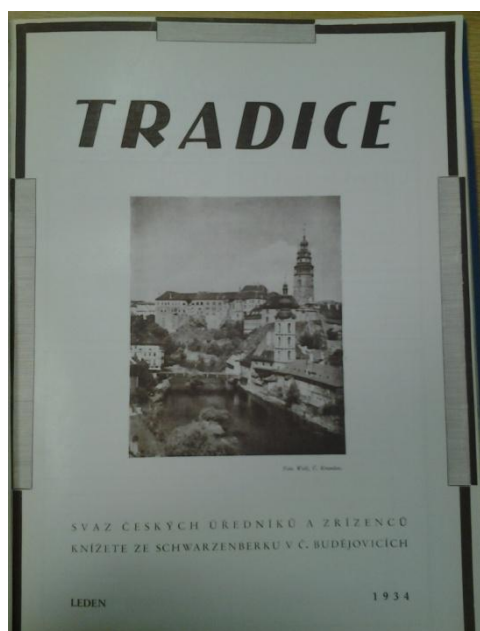
Příloha č. 4

Mapa orlického panství – stav v roce 1947

Příloha č. 5

Obálky časopisů vydávaných schwarzenberskými úředníky

Tradice

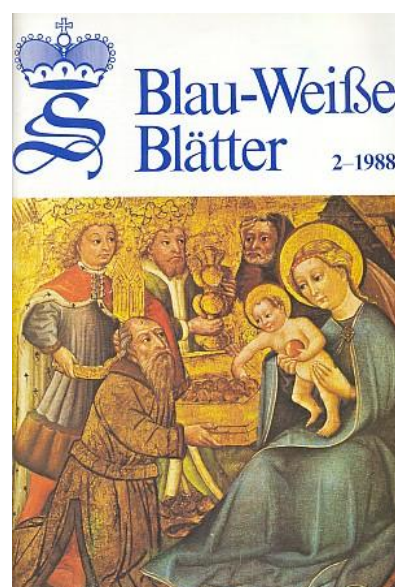

20
obnovená
TRADICE

Obnovená tradice

obálka časopisu Historického spolku Schwarzenberg

Blau-Weiße Blätter

obálka časopisu archivu v Murau

Příloha č. 6

Fotografie schwarzenberských úředníků

Úřednictvo ústřední účtárny knížete ze Schwarzenberku roku 1937

Zleva do prava I. řada (sedící): správce Št. Hornát, vrch. revident K. Renet, vr. rev. R. Ipser, taj. Dr. J. Adamec, řed. J. Kropáček, řed. J. Rathay, ústř. řed. J. Tengler, řed. J. Provazník, vrch. revidenti Ing. K. Riess, Zd. Lábler, E. Dvořák, K. Juranka, rev. A. Houska. - II. řada (stojící): oficiál K. Tušl a J. Plematl, inv. kontr. E. Stanek, úř. H. Fischerová, úř. Ing. V. Novotný, správcové F. Nekovář, J. Pechar, K. Maschat, V. Liebl, V. Leminger, Jos. Siegl, Rud. Klement, R. Motz, Fr. Vocet, J. Elexhauser, vrch. of. A. Schönauerová, účetní J. Houska, vrch. of. Fr. Lamberg. - III. řada (stojící): prakt. A. Holeczek, úředníci A. Erhart, R. Essl, W. Fürst, asist. L. Bartošek, J. Piskař, J. Štěrbík, O. Dušil, ofic. V. Liebl, adjkt. Fr. Sellner, prakt. K. Fickl.

(Snímek pořídil 17. dubna 1937 u příležitosti rozloučení s řed. J. Rathagem asist. Jan Štěrbík.)

Kpt. Adolf Gajdoš:

Úředníci ústřední účtárny v roce 1937

Úředníci na zahraniční exkurzi ve Švýcarsku

Valná hromada Svazu českých úředníků a zřízenců knížete ze Schwarzenberku

*Pan Karel Schwarzenberg na Orliku
v den ujetí správy svých statků uprostřed skupiny svého úřednictva.*

Karel VI. Schwarzenberg s úřednictvem na Orlíku

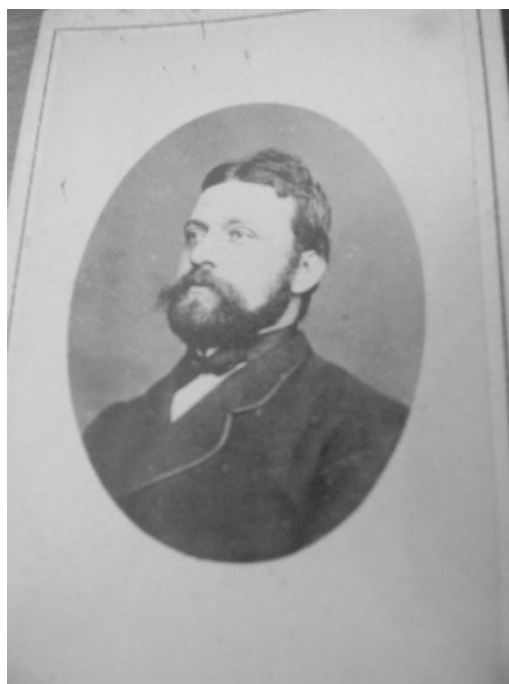
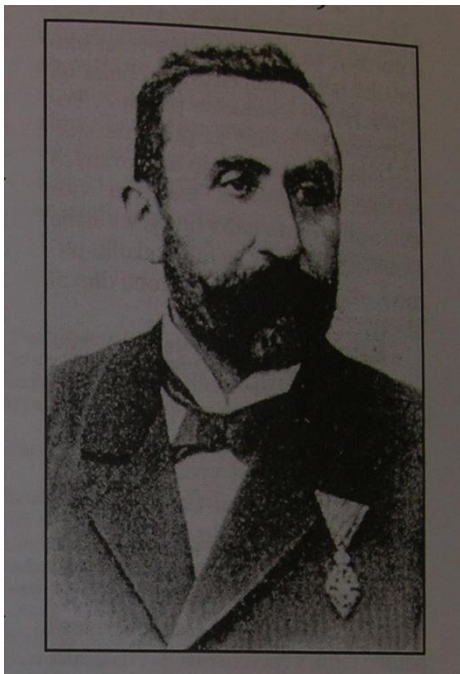

Vitání úřednictvem před branou zámeckou na Orliku n. Vlt.

Úřednictvo vítá knížete Karla VI. s chotí Antoinettou roz. Fürstenbergovou

Příloha č. 7

Josef Bohdanecký (1846 – 1920)

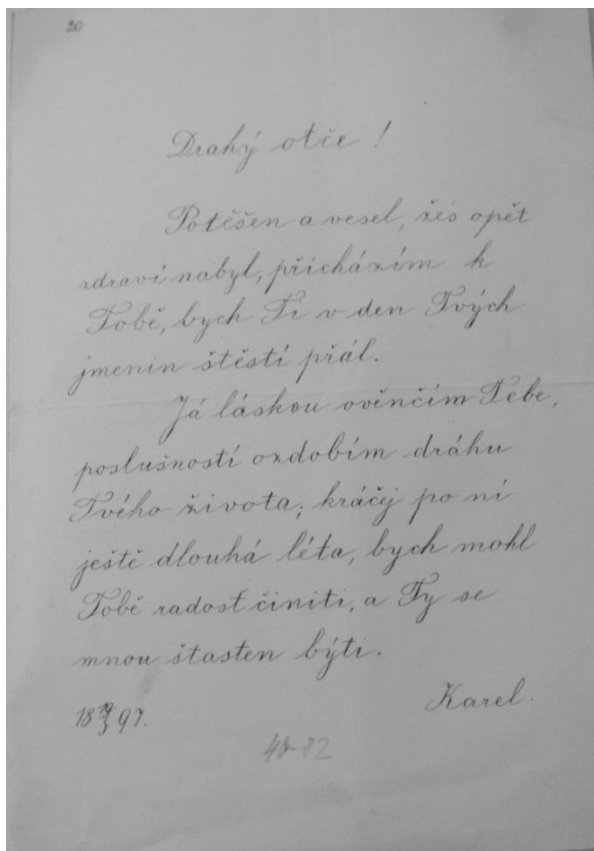

Fotografie Josefa Bohdaneckého

Drahá tatínku!

S vděčností vzpomínám na
všicku dobrotu a lásku Tvou.
Dnes v den Tvých jmenin, odlou-
čením jsa od Tebe, ozývají se vděčné ty

Drahý otče!

Potěšen a vesel, sis opět
zdaví nabyt, přicházím k
Tobě, bych Ti v den Tvých
jmenin štěstí přál.

Já láskou ovincím Tebe,
poslušnosti omdobím dráhu
Tvého života, krácij po ní
ještě dlouhá léta, bych mohl
Tobě radost činiti, a Ty se
mnou šťasten býti.

18. 3. 97.

Karel.

Blahopřání k jmeninám od syna Karla

Žáci I. ročníku (1887—88) řádného 2-letého lesnic. učiliště se svými učiteli (od leva Ferd. Sekyrka, řed. Lad. Burket, odb. řed. lesmistr Jos. Bohdanecký, Ed. Duchoslav).

Josef Bohdanecký (první řada druhý zprava) s žáky 1. ročníku 2-letého lesnického učiliště v Písku

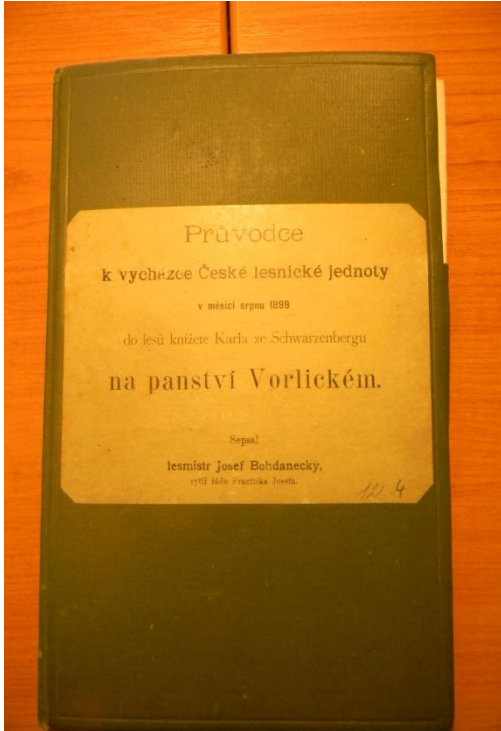

Rytířský řád Františka Josefa I.

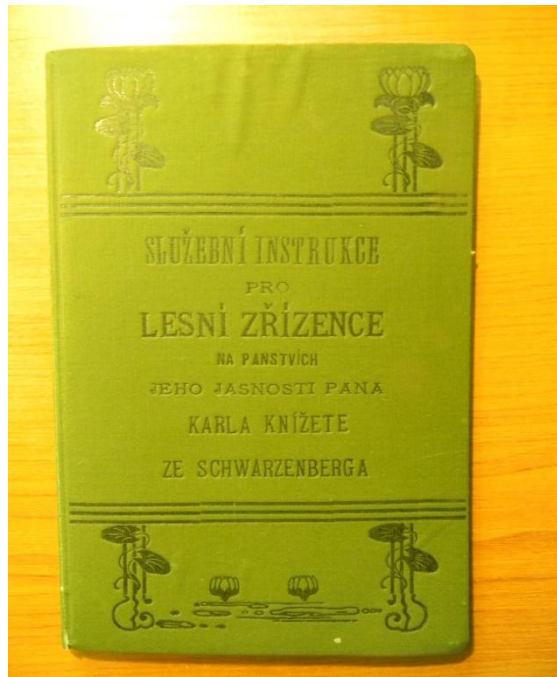

Příloha č. 8

Publikace sepsané Josefem Bohdaneckým

Průvodce k vycházce České lesnické jednoty do lesů na orlickém panství

Služební instrukce pro lesní zřízení na orlických panstvích

Příloha č. 9

Pomník Josefa Bohdaneckého

Příloha č. 10

Stejnokroje žáků lesnické školy v Písku

Letní stejnokroj

Zimní stejnokroj žáků píseckých les. ústavů.

Zimní stejnokroj

Příloha č. 11

Přehled počtu absolventů lesnické školy v písku

E. Přehled počtu absolventů píseckých lesnických škol do roku 1984

	Celkem	Z toho žen
1. První 8měsíční lesnický běh při rol. škole r. 1885	12	-
2. Český lesnický běh dvoutřídní (r. 1886 a 1887)	32	-
3. České lesnické učiliště (r. 1888 až 1900)	395	-
4. Revírnická škola (Nižší ústav les. 1901–1921)	1 236	-
5. Vyšší ústav lesnický (r. 1901 až 1920)	870	-
6. 5měsíční lesnický kurs pro vojíny invalidy při revírnické škole (r. 1916 a 1917)	146	-
7. Lesnický kurs legionářský (r. 1921)	41	-
8. Státní střední škola lesnická (1920–1922), od šk. r. 1922/23 pojmenována státní vyšší škola lesnická (r. 1922 až 1939 a r. 1946 až 1948)	609	-
9. Vyšší lesnická škola (r. 1940 až 1942 a dále rok 1949 až 1951)	248	-
10. Vyšší lesnická škola (lesnické odděl. v letech 1943 až 1945, odbor les. hospodářství v r. 1952	115	-
11. Vyšší lesnická škola (dřevarařské, odděl. v letech 1943 až 1945, odbor les. průmyslu v r. 1952	53	-
12. Lesnická technická škola – LTS (r. 1953 až 1961)	417	37
13. Lesnická mistrovská škola – LMS (2letá r. 1958)	27	-
14. Nástavbové 2leté studium – AK (r. 1960 až 1962)	77	8
15. Dálkové studium pro pracující (externí v letech 1956 až 1972)	187	8
16. Dálkové studium pro pracující – tříleté vybraných předmětů v r. 1964 až 1968 a v r. 1977	268	-
17. Dálkové studium pro pracující – pětileté (od roku 1963 vč. r. 1984)	574	26
18. Střední lesnická technická škola – SLTŠ, od r. 1962 do roku 1984 vč.	1 411	-
<u>Dohromady . . . . .</u>	<u>6 718</u>	<u>79</u>

Příloha č. 12

Tabulka služného pro schwarzenberský personál z roku 1856

Třída služného	Naturále v mířích a váhách														Vedlejší ustanovení										
	zl	váha	M	m	M	m	M	m	M	m	M	m	funty	funty	sáh	třída	sud	ks	počet	zl	kr	zl	kr		
1.	504	104	9	—	36	—	9	—	12	—	6	—	150	125	250	60	1	4	1	2	5	846	33,50	1350	33,50
II.	462	88	7	8	33	—	7	8	12	—	6	—	150	120	240	50	3	4	1	2	5	732	9,50	1194	9,50
III.	378	80	6	—	30	—	6	—	9	—	4	8	120	100	200	43	5	4	1	2	4	639	45	1017	45
IV.	315	76	6	—	30	—	6	—	9	—	4	8	120	100	200	40	6	4	1	2	4	613	68	928	68
V.	252	72	6	—	30	—	6	—	9	—	4	8	120	100	200	36	7	4	1	2	4	583	73	835	73
VI.	211	64	4	8	27	—	4	8	7	8	4	8	100	75	150	33	10	4	1	2	3	514	36	745	36
VII.	210	56	4	8	27	—	4	8	7	8	4	8	100	75	150	28	11	4	1	2	3	467	4	677	4
VIII.	189	48	4	8	27	—	4	8	7	8	4	8	100	75	150	25	13	2	1	—	3	428	12	617	12
IX.	188	36	3	—	27	—	3	—	6	—	3	—	80	25	50	23	15	2	1	—	3	344	19	512	19
X.	147	32	3	—	24	—	3	—	6	—	3	—	80	25	50	21	16	2	1	—	3	314	23	461	23
XI.	137	28	3	—	21	—	3	—	6	—	3	—	80	20	40	19	18	2	1	—	3	280	77	417	77
XII.	234	12	1	8	7	8	2	4	—	—	1	8	36	36	—	—	20	—	—	—	1	95	2,50	329	2,50
XIII.	207	12	1	8	7	8	2	4	—	—	1	8	36	36	—	—	21	—	—	—	1	95	2,50	302	2,50
XIV.	190	12	1	8	7	8	2	4	—	—	1	8	36	36	—	—	21	—	—	—	1	95	2,50	265	2,50
XV.	182	12	1	8	7	8	2	4	—	—	1	8	36	36	—	—	21	—	—	—	1	95	2,50	277	2,50

mají přidělené deputátní pozemky a drží vlastní dobytek

určuje hodnotní kategorie

bezplatný otop

Vysvětlivky k některým tabulkovým symbolům:
 zl — zlatý; kr — krejcar; váha — 56,61 litrů; sud — 2,445 hl; M — měřice objemová — 61,467 l; m — měřička objemová — 15,310 l; sáh délkový — 1,896 m (6 stop);
 stopa — 31,61 cm; coul [palec] — 2,534 cm; palivové dříví o délce polen 30 coulů — 79,02 * 60 cm.

Příloha č. 13

Tabulka služného pro schwarzenberský personál z roku 1946

Poslední „Platové tabulky a věcné požitky“ schwarzenberské primogarnitury roku 1946														
PLATOVÁ SKUPINA	SLUŽEBNÍ POSTAVENÍ	PLATOVÉ TŘÍDY												
		13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
ročně — Kč														
X	Zaměstnanci s jednoduchou, převážně mechanickou činností.	22 620	23 040	24 240	25 440	26 640	27 840	29 040	30 240	31 440	31 800	32 220	32 640	33 000
IX	Zaměstnanci se samostatnější kancelářskou neb technickou službou, jmenovitě v lesnictví, v zemědělství a rybářství.	23 640	24 840	26 040	28 200	29 400	31 660	33 480	34 680	36 180	36 900	38 160	38 760	39 420
VIII	Zaměstnanci s jednoduchou samostatnou technickou, obchodní neb administrativní činností.	25 020	26 220	28 800	30 000	32 400	34 620	35 820	37 020	38 220	39 420	40 620	41 820	43 020
VII	Techničtí, administrativní a obchodní zaměstnanci se samostatnou širší působností.	—	—	—	—	39 240	40 200	41 520	42 840	44 100	45 420	46 680	48 000	49 320
VI	Zaměstnanci obchodní, administrativní i techničtí, vyřizující samostatně obtížné práce podle běžných pokynů.	28 440	29 640	32 040	35 640	39 240	40 000	41 520	42 840	44 100	45 420	46 680	48 000	49 320
V	Zaměstnanci samostatně pracující se širším okruhem působnosti.	—	—	—	41 040	42 840	44 100	46 680	48 120	50 340	52 500	54 540	56 520	58 500
IV	Zaměstnanci samostatně pracující s odbornými znalostmi, vedoucí menších průmyslových závodů neb hospodářských celků.	—	—	—	52 500	54 540	58 800	63 900	65 700	68 280	70 800	73 440	76 020	78 660
III	Odborníci se speciálními znalostmi, vedoucí větších průmyslových a hospodářských celků.	—	—	—	52 500	56 520	63 900	66 000	69 000	72 120	76 020	78 660	81 660	84 660
II	Vedoucí velkých hospodářských celků a průmyslových závodů, vedoucí speciální odborníci u ústřední správě.	—	—	—	—	—	—	—	76 020	81 660	87 900	94 200	100 500	106 740
I	Ředitelé nebo přednostové velkých hospodářských celků (panství).	—	—	—	—	—	—	100 500	106 740	112 920	119 100	125 340	131 940	138 120